

Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Telemark

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 41/2011

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet. Telemark.
TF-notat nr:	41/2011
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	11.11.2011
Gradering:	Åpen
Antall sider:	71
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-476-3
ISSN:	1891-053X
Pris:	170,- Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforskning.no

Prosjekt:	Regionale analyser 2011
Prosjektnr.:	20110140
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	VRI/Telemark fylkeskommune

Resymé:
<p>Denne rapporten beskriver utviklingen i Telemark med hensyn til befolkning, arbeidsplasser, utdanningsnivå, næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet.</p>

Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er oppgradert i år. Metoden for beregning av bostedsattraktivitet, Attraktivitetsbarometeret, er endret vesentlig. Attraktivitetsbarometeret tar nå også med innvandring som grunnlag for beregningene.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler utdanningsnivå, det andre innovasjon i næringslivet.

Telemarksforskning har utarbeidet 23 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2011. Oppdragsgiverne har møttes ved fire anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Bø, 11.11.11

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1. Befolkning.....	6
2. Arbeidsplasser	11
3. Utdanningsnivå	18
4. NæringsNM.....	23
5. Innovasjon i næringslivet.....	37
6. Attraktivitetspyramiden.....	50
7. Oppsummerende analyser	66

Sammendrag

Næringsutviklingen i Telemark har gått fra svak til svært dårlig. Alle indikatorer for næringsutvikling peker nedover. Heldigvis holder Telemark godt på innbyggerne sine, og det er lite utflytting til andre fylker, i hvert fall foreløpig.

Telemark har hatt vekst i folketallet i fire år på rad. Befolkningsveksten i fylket har ikke vært høyere siden 1970-tallet. Årsaken er at innvandringen til Norge har økt kraftig de siste tre årene, slik at alle fylkene får befolkningsvekst. Befolkningsveksten i Telemark er imidlertid lavere enn de fleste andre fylker. Det skyldes at Telemark har liten tilvekst fra fødselsoverskudd og mindre innvandring enn ellers i landet. Det er også noe netto utflytting til andre fylker, men utflyttingen er såpass liten at det ikke betyr særlig mye.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Telemark er svært dårlig. Telemark er det eneste fylket i landet som hadde nedgang i antall arbeidsplasser i 2010. Det er næringslivet som har hatt nedgang, og næringslivet i Grenland har hatt størst nedgang i antall arbeidsplasser. Telemark har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i industrien, men også mange andre bransjer har hatt nedgang.

Utdanningsnivået i Telemark er forholdsvis lavt. Telemark er nummer 14 av 19 fylker når vi måler andelen av den sysselsatte befolkningen med minst treårig høyere utdanning. Utdanningsnivået i næringslivet i Telemark er relativt bedre, her er Telemark nummer 11. Telemark har forholdsvis få arbeidsplasser i statlig sektor, som er en sektor der en høy andel har høyere utdanning. Det forklarer en del av det lave utdanningsnivået i befolkningen.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Næringslivet i Telemark utvikler seg svært dårlig. Telemark er tredje dårligste fylke, og har aldri vært så lavt rangert siden 2000, da målingene startet. Grenland har tidligere gjort det forholdsvis bra i NæringsNM, og har trukket Telemark opp på rangeringen. I 2010 hadde Grenland sitt dårligste resultat noensinne, og dermed havner hele Telemark langt ned.

Innovasjon i næringslivet er også målt i denne rapporten, på bakgrunn av tall fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Telemark skårer under middels når det gjelder andel bedrifter med innovasjon. Dette skyldes at Telemark har en næringsstruktur med få bedrifter i innovative bransjer. Når vi korrigerer for næringsstrukturen ser det ut til at det er mye innovasjon i Telemarksbedriftene, særlig i Grenland.

I det siste kapitlet brukes Attraktivitetspyramiden som modell for å beskrive utviklingen. I Attraktivitetspyramiden forklares steders utvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøkende og attraktivitet som bosted. Telemark taper terreng i forhold til andre fylker både når det gjelder attraktivitet for bedrifter og besøkende. Telemark har vært forholdsvis attraktivt som bosted. Dermed er årsaken til manglende vekst i Telemark først og fremst at arbeidsplassutviklingen og næringsutviklingen har vært svak. Bostedsattraktiviteten til Telemark er imidlertid svakere nå enn tidligere. Det skyldes at Telemark har mindre innvandring enn ellers i landet. Ettersom innvandringen de siste årene i stor grad er arbeidsinnvandring fra Schengen-land, henger nok også dette sammen med den svake utviklingen i næringslivet i fylket.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling. I de fleste kommuner, regioner eller fylker er befolkningsutviklingen den dominerende indikatoren for utviklingen, mens andre måleparametre er underordnet. Vi starter derfor rapporten med en kort oversikt over de viktigste trekkene i befolkningsutviklingen. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

1.1 Befolkningsutviklingen på lang sikt

Befolkningen i Telemark har vokst svakt, men ganske jevnt de siste tiårene. De fleste årene har vist vekst.

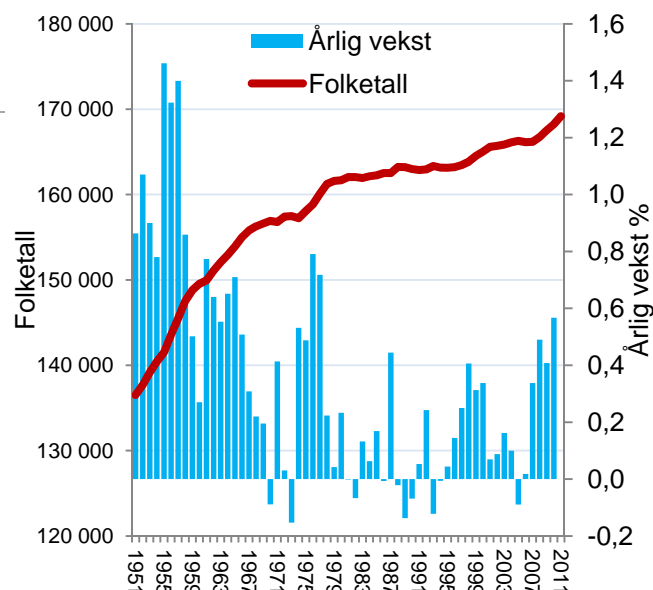
Etter 2005 har det vært fem påfølgende år med vekst, og vi må helt tilbake til 1970-tallet for å finne forrige femårsperiode med så sterk folketallsvekst i Telemark.

Relativ utvikling

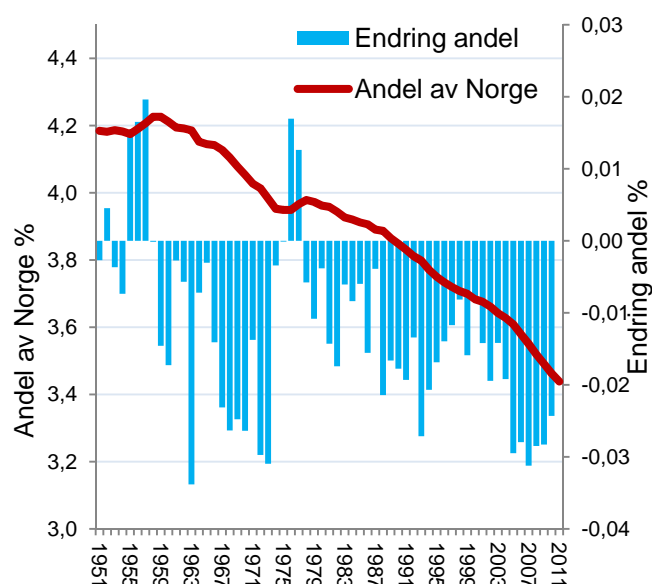
Hvis vi måler Telemarks andel av Norges befolkning og endringer i denne andelen, får vi et helt annet bilde på utviklingen. Telemarks andel av Norges befolkning har sunket hvert år siden 1977. Telemarks relative nedgang har faktisk blitt sterkere de siste årene, til tross for at folketallsveksten i antall personer er høyere enn på lenge.

Det kommer av at Norge har fått langt sterkere befolkningsvekst de siste årene, som følge av økt innvandring.

Befolkningsveksten i Telemark beskrives helt motsatt om vi bruker relativ utvikling, enn når vi brukte absolutte tall. I absolutte tall er veksten i Telemark høyere enn siden 1970-tallet. Når vi måler relativt, er nedgangen i Telemark de siste fem årene blitt sterkere enn noensinne.

Figur 1: Befolkningsutvikling og årlige endringer i befolkningen i Telemark siden 1951.

Figur 2: Utvikling i Telemarks andel av Norges befolkning og årlige endringer i denne andelen siden 1951.

1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, netto innvandring og nettoflytting innenlands.

I Telemark bidrar fødselsbalansen lite til befolkningsendringer. Det har vært fødselsunderskudd i de fleste av de siste årene, men i 2010 var det et lite overskudd. Telemark har hatt netto utflytting til andre norske fylker i alle de ti siste årene. Det er innvandringen fra utlandet som gjør at folketallet vokser. Innvandringen har ligget på litt over en halv prosent av folketallet de fire siste årene.

Relativ utvikling

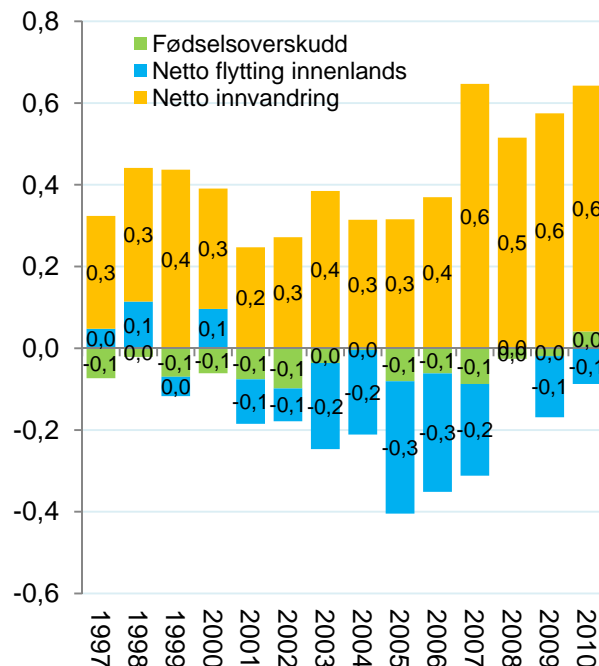
I figur 4 ser vi hvordan de tre komponentene i befolkningsendringen i Telemark avviker fra landsgjennomsnittet.

Telemark har lavest fruktbarhet av alle fylkene, samtidig som det er relativt få kvinner i fødedyktig alder. Dermed er fødselsbalansen i Telemark rundt null, mens landet som helhet vokser med 0,4 prosent gjennom fødselsoverskuddet.

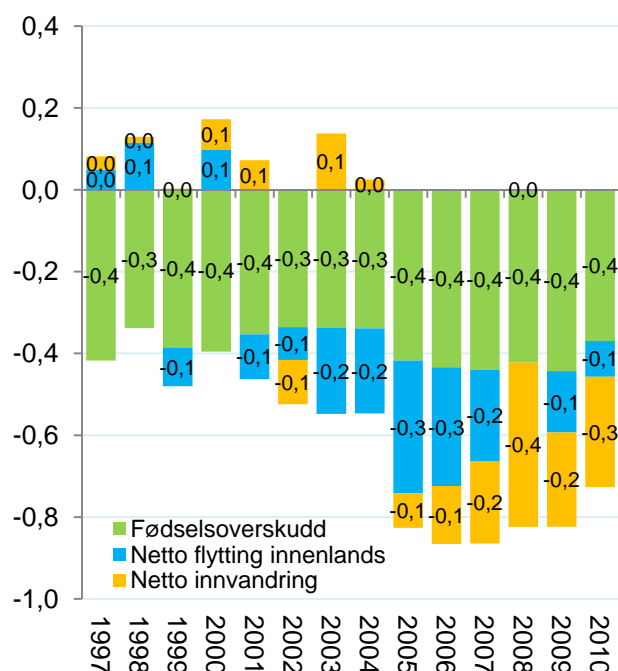
Innvandringen til Telemark er også en del lavere enn ellers i landet. Det er spesielt i de fire siste årene at Telemark har hatt mindre innvandring enn landsgjennomsnittet. I de siste årene er det arbeidsinnvandring fra EU som har økt. Telemark har hatt forholdsvis svak vekst i antall arbeidsplasser, og har dermed også lavere innvandring.

Nettoflyttingen mellom Telemark og resten av landet blir den samme som i figur 3.

Når vi ser på den relative forskjellen mellom Telemark og resten av landet, er det faktisk fødselsbalansen som bidrar mest til at Telemark har en svak befolkningsvekst. Det er litt overraskende, ettersom fødselsbalansen ikke ser ut til å ha særlig betydning når vi ser på de absolutte tallene i figur 3.

Figur 3: Befolkningsveksten i Telemark fordelt på fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting, i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

Figur 4: Avviket mellom Telemark og Norges fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

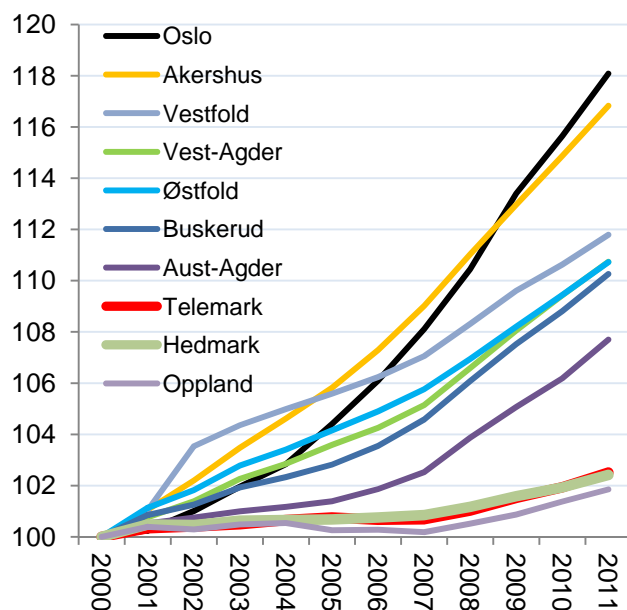
1.3 Sammenliknet med andre fylker

I figur 5 ser vi befolkningsutviklingen i fylkene på Østlandet og Sørlandet etter 2000.

Befolkningen i Telemark har vokst med 2,5 prosent fra 2000 til 2011.

Telemark, Hedmark og Oppland har hatt vesentlig lavere befolkningsvekst enn de andre fylkene.

Akershus og Oslo har høyest vekst av alle fylkene.

Figur 5: Befolkningsutvikling i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

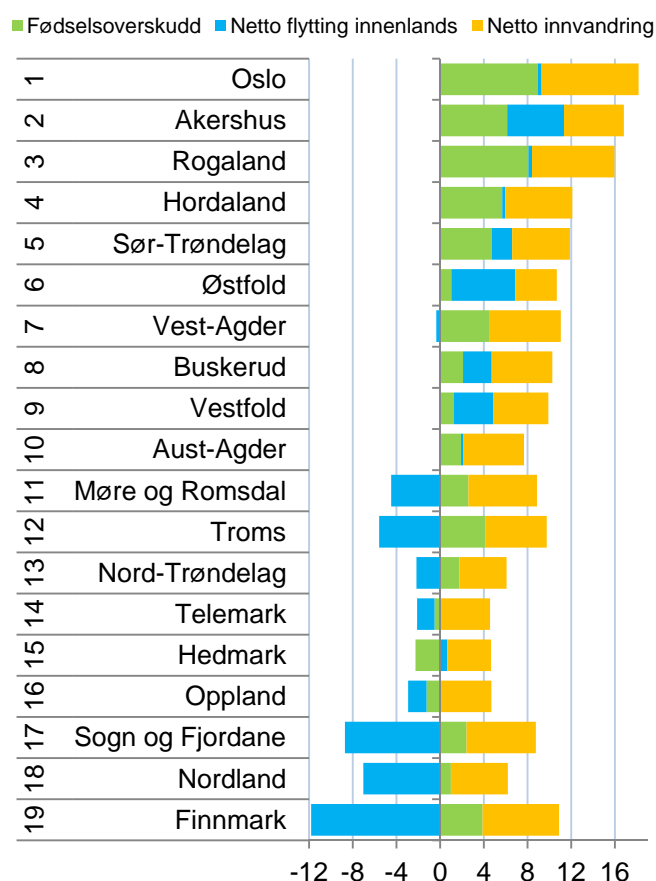
Dekomponert

I figur 6 ser vi hvordan veksten i fylkene er fordelt mellom fødselsoverskudd, innenlands nettoutflytting og netto innvandring.

Oslo, som har høyest vekst, har høyest positiv fødselsbalanse og høyest innvandring. Oslo har ikke hatt nevneverdig netto innflytting de siste ti årene.

Fylkene som har hatt høyest netto innflytting fra andre fylker i perioden er Østfold, Akershus, Vestfold og Buskerud.

Telemark er ett av tre fylker med fødselsunderskudd. Telemark har også hatt netto utflytting til andre fylker. Det er innvandringen som har gjort at Telemark har hatt litt vekst i folketallet.

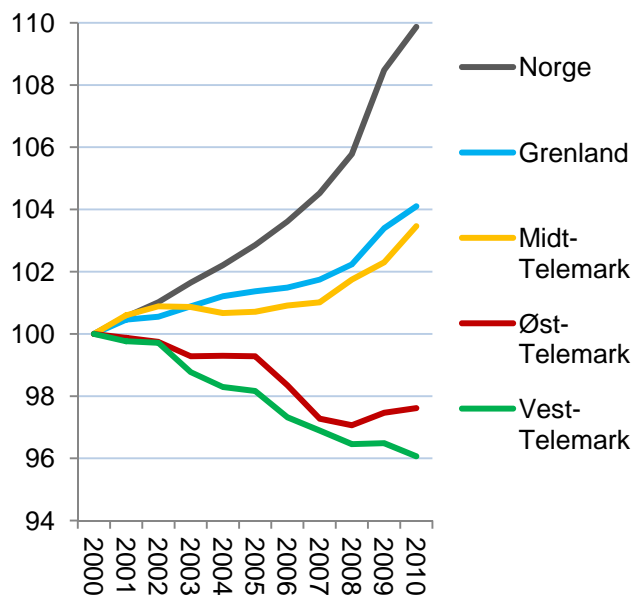
Figur 6: Befolkningsveksten i fylkene etter 2000 fordelt på fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring. Prosent av folketallet i begynnelsen av perioden.

1.4 Befolkningsutvikling i regionene

Regionenes befolkningsutvikling er vist i figur 7.

Ingen av regionene i Telemark har hatt befolkningsvekst som er i nærheten av veksten på landsbasis. Grenland har hatt høyest befolkningsvekst med litt over fire prosent siden 2000. Midt-Telemark har hatt litt lavere vekst.

Øst- og Vest-Telemark har hatt nedgang i folketallet siden 2000. Øst-Telemark har hatt en liten oppgang de siste to årene, mens Vest-Telemark har fortsatt nedgangen.

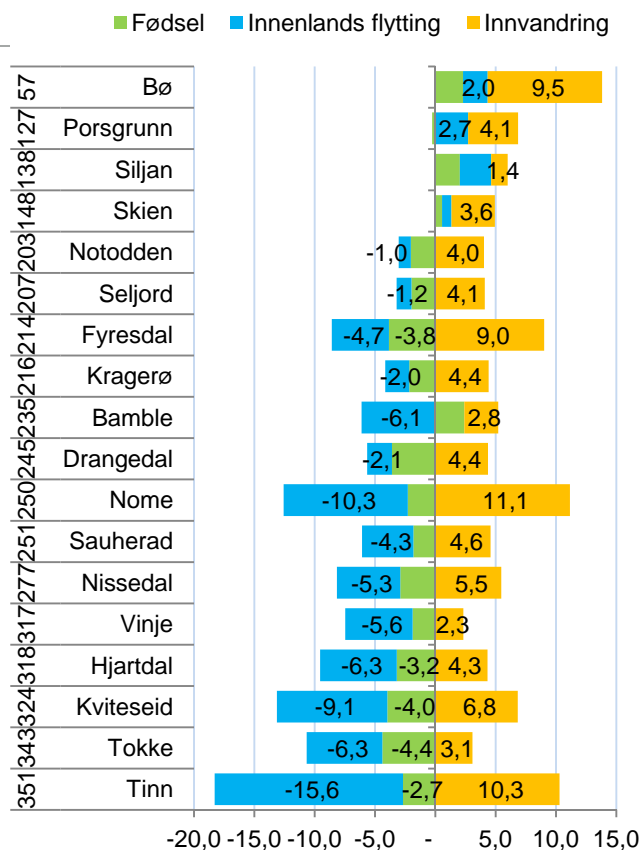
Figur 7: Befolkningsutvikling i regionene, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.5 Befolkningsutvikling i kommunene

Bø har hatt den høyeste befolkningsveksten av kommunene i Telemark. Veksten i Bø har vært på over 13,8 prosent samlet siden 2000. Det er netto innvandring på 9,5 prosent som har bidratt mest til denne veksten.

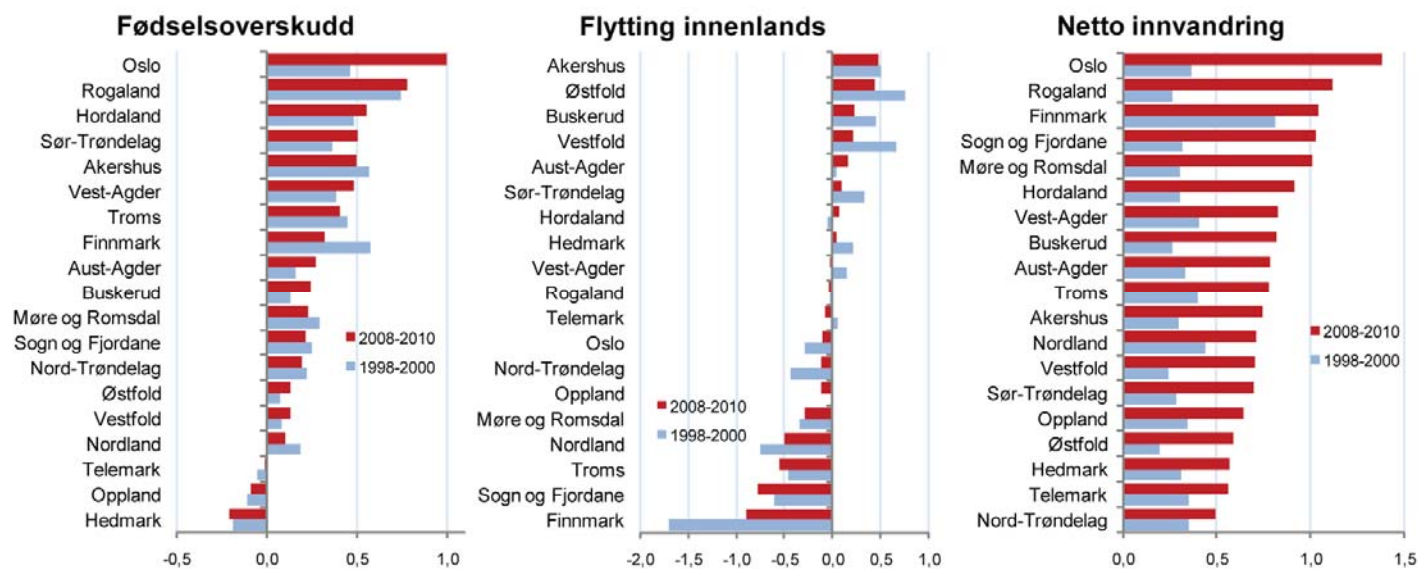
Porsgrunn, Skien og Siljan har også hatt vekst. De har alle hatt netto innflytting fra andre norske kommuner. Skien og Siljan har også hatt fødselsoverskudd.

Alle de andre kommunene i Telemark er kjennetegnet av å ha netto utflytting til andre kommuner. Alle de andre kommunene unntatt Bamble har også hatt fødselsunderskudd de siste ti årene.

Figur 8: Befolkningsutvikling i kommunene i perioden 2000-2011. Rangering blant landets 430 kommuner med hensyn til samlet befolkningsvekst i perioden er vist til venstre.

1.6 Noen trender

Figur 9: Befolkningsendringer i fylkene i siste treårsperiode sammenliknet med treårsperioden 1998-2000, målt som prosent av folketallet.

Vi kan sammenlikne befolkningsendringene de siste tre årene med endringene i treårsperioden ti år tidligere. Det er enkelte nye trekk i befolkningsutviklingen.

Fødselsoverskudd

Oslo er nå det fylket som har klart høyest fødselsoverskudd. Dette er en ny situasjon. For ti år siden hadde fylker som Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo. De siste tre årene har fødselsoverskuddet alene gitt en befolkningsvekst på over én prosent årlig i Oslo. Trenden er at stadig flere barn blir født i de største byene. Hordaland og Sør-Trøndelag har også økt sitt fødselsoverskudd.

Fødselsoverskuddet har økt i Norge som helhet, men mange fylker har hatt nedgang. Størst nedgang har Finnmark hatt.

Flyttinger mellom fylkene

Det kan se ut til at flyttingen mellom fylkene har blitt litt mindre de siste ti årene. De fylkene som tapte mest i netto utflytting for ti år siden, Finnmark og Nordland, har lavere netto utflytting nå.

Samtidig har fylkene med høyeste innflytting for ti år siden, Vestfold, Østfold, Akershus og Buskerud, alle lavere netto innflytting.

Innvandringen

Innvandringen har økt svært raskt. De siste tre årene er det arbeidsinnvandring fra EU-land som har økt mest, mens innvandring av flyktninger har minket.

Oslo har nå klart høyest innvandring. Finnmark hadde høyest innvandring tidligere, og har nå tredje høyest innvandring. Rogaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har også hatt høy innvandring de siste tre årene. Dette er sannsynligvis arbeidsinnvandring som reflekterer vekst i næringslivet. Fylker som Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring tidligere, men har nå lavest innvandring av alle fylkene.

De regionale konsekvensene er at fødselsbalansen og innvandringen nå er de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen. Disse faktorene har tidligere bidratt til å dempe sentraliseringen. Flyttingen, som tidligere var årsaken til sentraliseringen, har nå blitt litt mindre viktig. Det vil gjøre arbeidet med å snu sentraliseringen mer sammensatt. Det er ikke lenger nok å stoppe utflyttingen fra distriktene.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i arbeidsplassene i Telemark. Alle data er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

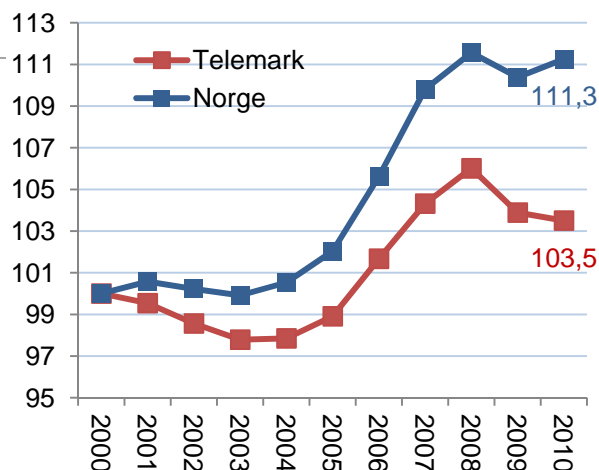
2.1 Arbeidsplassutvikling i Telemark

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Telemark siden 2000 er vist i figur 10, og sammenliknet med utviklingen i Norge.

Antall arbeidsplasser i Norge sank fra 2008 til 2009, men i 2010 ble det igjen vekst.

Telemark har hatt en svakere utvikling i antall arbeidsplasser enn Norge. Siden 2000 har veksten i Telemark bare vært på 3,5 prosent, mens veksten på landsbasis har vært 11,3 prosent.

Telemark hadde en nedgang i antall arbeidsplasser i 2010, mens det var vekst på landsbasis.

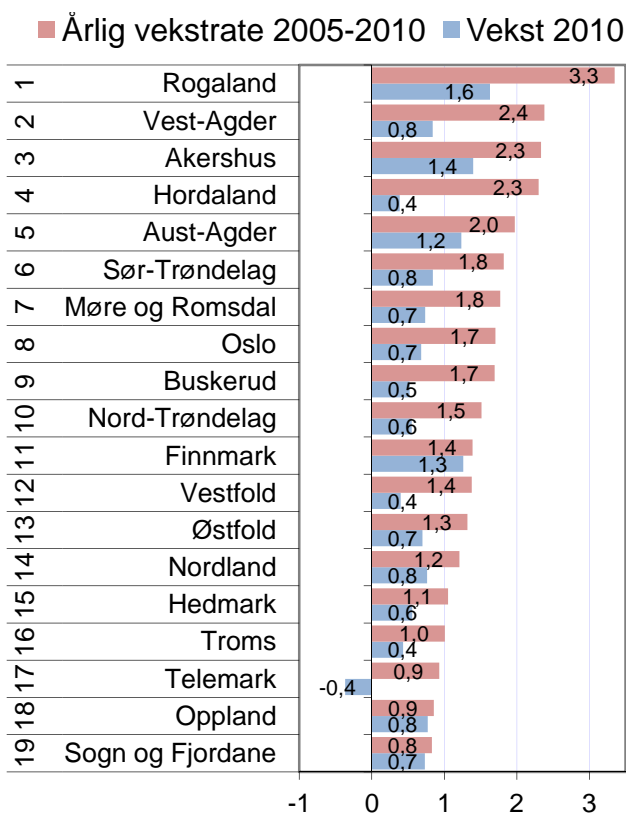
Figur 10: Utviklingen i antall arbeidsplasser i Telemark og Norge, indekset slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i fylkene

De siste fem årene har Telemark hatt en årlig vekstrate på 0,9 prosent. Dette er tredje dårligst av fylkene. Bare Oppland og Sogn og Fjordane har hatt marginalt lavere vekst.

I 2010 var Telemark det eneste av fylkene med nedgang i antall arbeidsplasser. Alle de andre 18 fylkene hadde vekst.

Rogaland har hatt sterkest vekst de fem siste årene, med en årlig vekstrate på hele 3,3 prosent. Rogaland fikk også sterkest vekst i 2010 med 1,6 prosent.

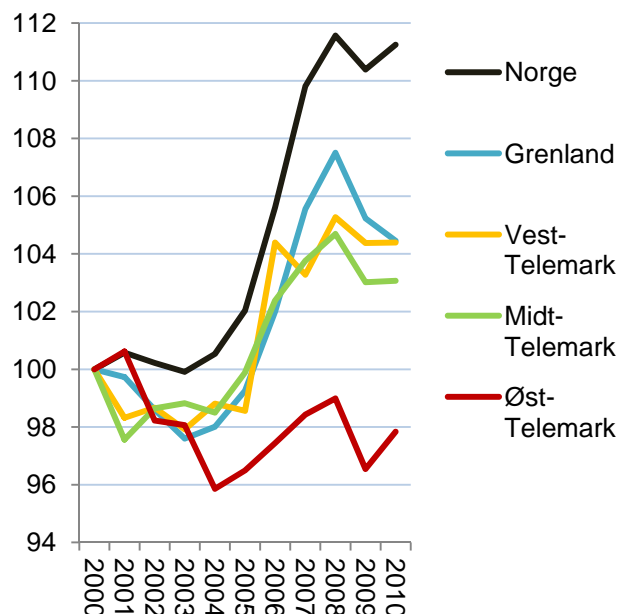
Figur 11: Vekst i antall arbeidsplasser i fylkene i 2010 og i perioden 2005-2010.

Arbeidsplassutvikling i regionene

Grenland fikk en nedgang i antall arbeidsplasser i 2010, mens de andre regionene hadde en økning. Det er dermed utviklingen i Grenland som fører til at antall arbeidsplasser i Telemark sank i 2010.

Grenland og Vest-Telemark har hatt en vekst i antall arbeidsplasser på i overkant av fire prosent fra 2000, mens Midt-Telemark har hatt en vekst på tre prosent. Dette er mye lavere enn veksten på landsbasis, som var over 11 prosent i samme periode.

I Øst-Telemark har antall arbeidsplasser sunket med to prosent siden 2000. Øst-Telemark fikk imidlertid en ganske god vekst i 2010.

Figur 12: Arbeidsplassutvikling i regionene i Telemark i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i kommunene

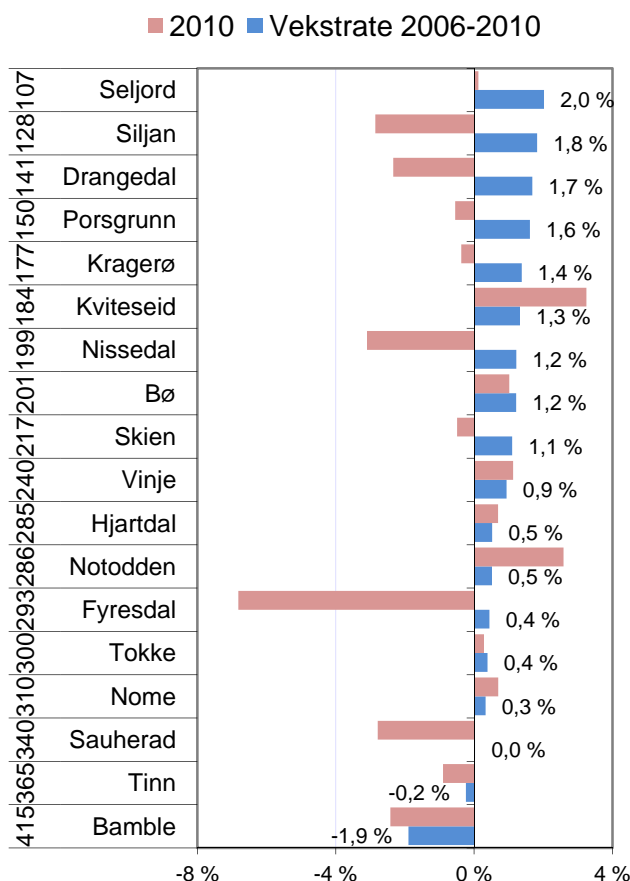
Arbeidsplassstatistikken for kommunene har ofte ganske store prosentvise utslag for enkeltår, og det er dermed best å se utviklingen over noe tid. I figur 13 er kommunene rangert etter årlig vekstrate de siste fem årene.

Det er Seljord som har hatt den sterkeste veksten av kommunene i Telemark, med en vekstrate på 2 prosent årlig de siste fem årene. Deretter kommer Siljan, Drangedal, Porsgrunn og Kragerø.

Seljord er best i Telemark for vekst i antall arbeidsplasser de siste fem årene, men likevel ikke bedre enn nummer 107 av de 430 kommunene i landet.

Tinn og Bamble har hatt nedgang i antall arbeidsplasser de siste fem årene. Nedgangen i Bamble har vært ganske sterk.

I 2010 hadde alle kommunene i Grenland nedgang i antall arbeidsplasser.

Figur 13: Vekst i antall arbeidsplasser i prosent for 2010, og årlig vekstrate for de siste fem årene. Rangering med hensyn til vekst de siste fem årene blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

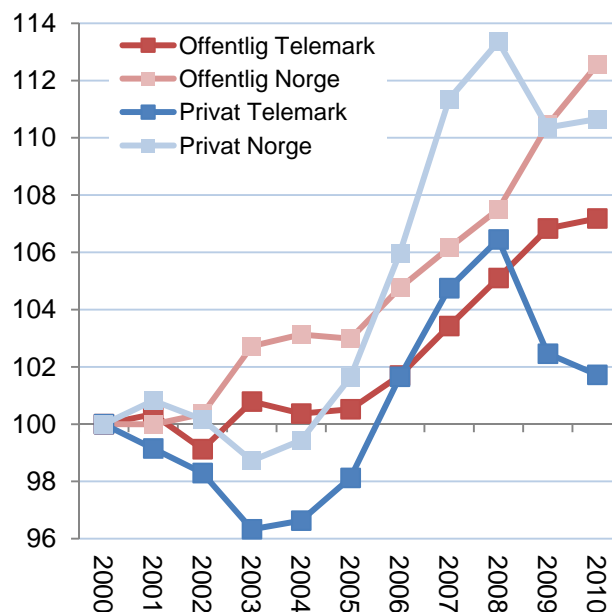
Privat og offentlig sektor

De økonomiske konjunkturerne kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

I 2010 ble det igjen en liten vekst i næringslivet i Norge, da antall arbeidsplasser økte med 0,3 prosentpoeng. Offentlig sektor økte med 1,9.

Telemark har hatt lavere vekst enn landsgjennomsnittet i både private og offentlige arbeidsplasser. Fra 2000 til 2010 økte antall arbeidsplasser i næringslivet i Telemark med bare 1,7 prosent, mens næringslivet i Norge økte med over 10,7 prosent.

Telemark har også hatt en mye svakere utvikling i offentlige arbeidsplasser enn resten av landet.

Figur 14: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Telemark og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

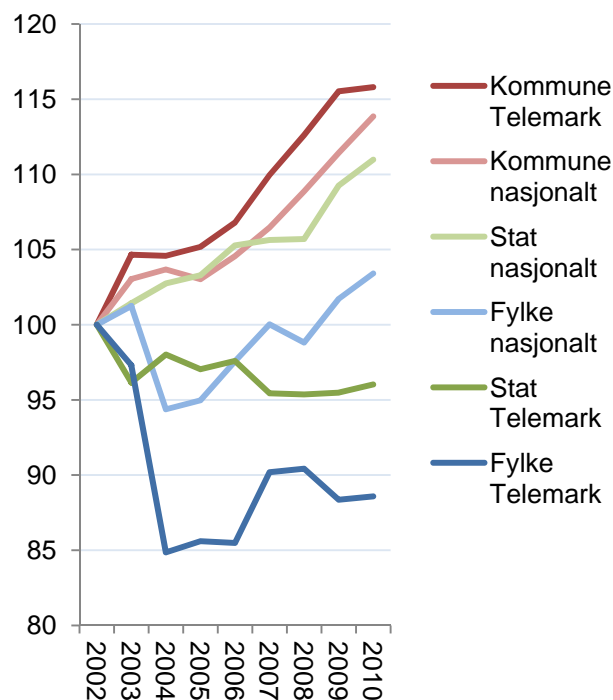
Offentlig sektor

I figur 15 har vi splittet opp arbeidsplassene i offentlig sektor i statlig, fylkeskommunal og kommunale arbeidsplasser. Vi ser da på utviklingen etter 2002, fordi sykehusene ble flyttet fra fylkeskommunene til staten det året.

Antall arbeidsplasser i primærkommunene har faktisk vokst raskere i Telemark enn i resten av landet, til tross for en svak befolkningsutvikling. Det var 17 709 arbeidsplasser i primærkommunene i Telemark i 2010.

Telemark har imidlertid hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i fylkeskommunen. Dette betyr ikke så mye, fordi det bare var 1334 arbeidsplasser i fylkeskommunen i utgangspunktet.

Telemark har hatt en nedgang i antall statlige arbeidsplasser fra 2002 til 2010, som eneste fylke i landet. Det er dermed den svake utviklingen i statlige arbeidsplasser som gjør at Telemark har lav vekst i offentlig sektor. Hvis Telemark hadde hatt den samme utviklingen i antall statlige arbeidsplasser som ellers i landet etter 2002, ville det vært over 1000 flere arbeidsplasser i fylket i dag.

Figur 15: Utvikling i antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Telemark og Norge i perioden 2002-2010, indeksert slik at nivået i 2002=100.

Bransjer

Veksten i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Telemark er vist i figur 16.

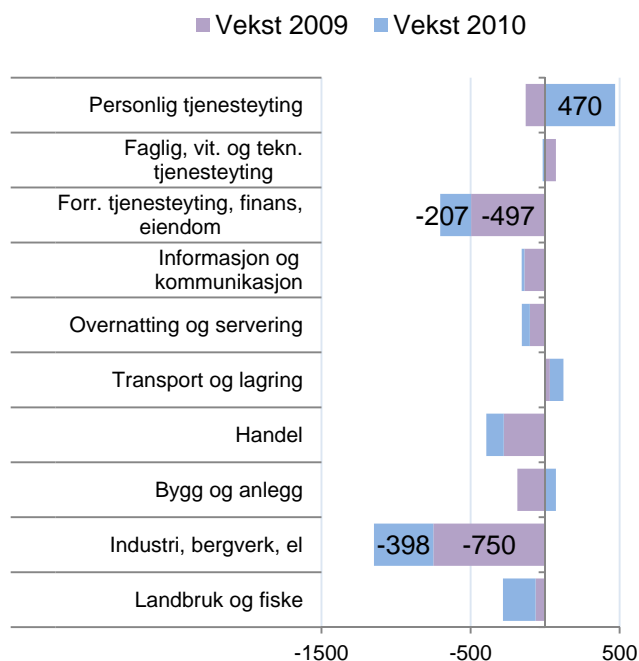
Det er bare innen personlig tjenesteyting at det har vært nevneverdig vekst. Antall arbeidsplasser i personlig tjenesteyting i Telemark økte med 470 i 2010.

De siste to årene har det vært en liten økning i bransjene faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting og i transport og lagring.

De andre bransjene i Telemark har hatt nedgang i antall arbeidsplasser.

Størst nedgang har det vært i industrien. Det forsvant 750 arbeidsplasser i telemarksindustrien i 2009, og ytterligere 398 i 2010.

Det har også vært en sterk nedgang i forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom. Her forsvant det 497 arbeidsplasser i 2009 og 207 i 2010.

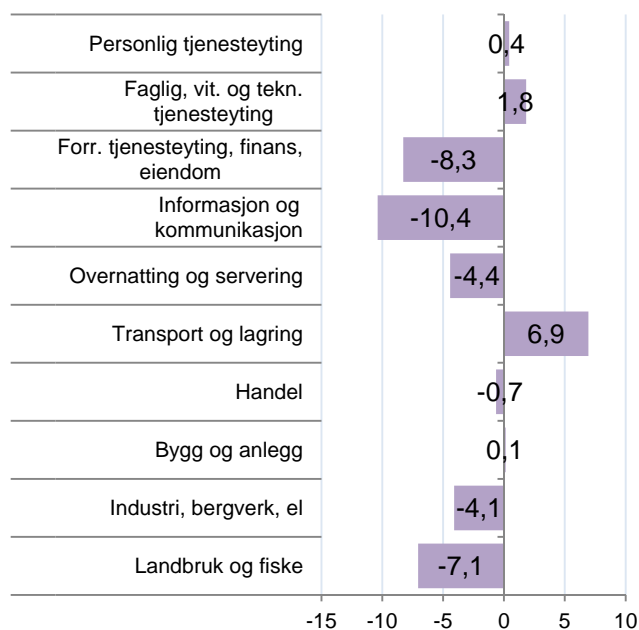
Figur 16: Vekst i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i privat sektor i Telemark i 2009 og 2010.

Relativ vekst i bransjer

For å få fram endringene i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Telemark i forhold til resten av landet, har vi beregnet differansen mellom endring i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene i Telemark i prosent, og tilsvarende endring i bransjene på landsbasis, de siste to årene.

Telemark har hatt en bedre utvikling i antall arbeidsplasser i transport og lagring, i faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting og i personlig tjenesteyting enn på landsbasis.

I de andre bransjene har utviklingen i Telemark vært dårligere enn på landsbasis. I bransjen informasjon og kommunikasjon har utviklingen i Telemark vært mer enn 10 prosent dårligere enn på landsbasis.

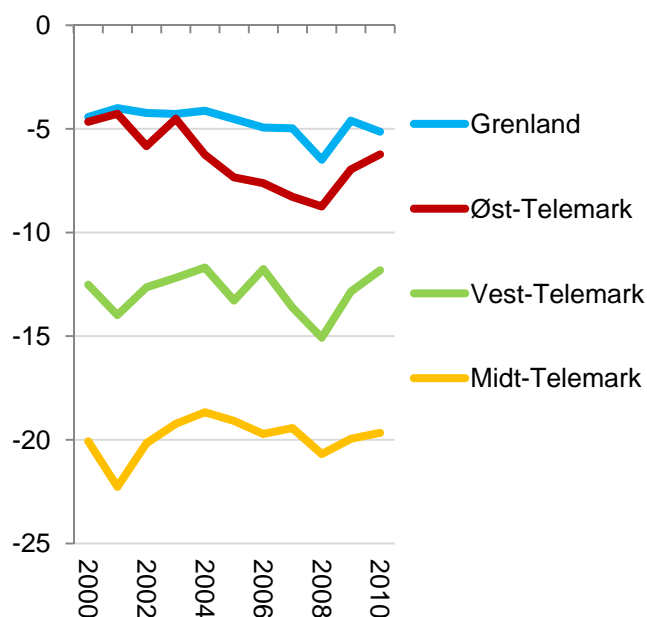
Figur 17: Differanse mellom prosentvis vekst i de enkelte bransjene i Telemark og veksten i bransjene på landsbasis de siste to årene (2009 og 2010).

Pendling i regionene

Alle regionene i Telemark har netto utpendling. Det gjelder de fleste regionene på Østlandet, og er et resultat av at Oslo har en netto innpendling på over 100 000 arbeidstakere.

Både Grenland og Øst-Telemark har noe høyere netto utpendling i 2010 enn i 2000. Det er et resultat av økt utpendling fra Telemark til spesielt Kongsberg, Larvik, Sandefjord, Tønsberg og Kristiansand. Kongsberg har flest pendlere fra Telemark, med en innpendling på 776 i 2010, en økning fra 450 i 2000. I Øst-Telemark kan vi se at nettoutpendlingen økte ganske mye fram til 2008, men at nettoutpendlingen har blitt mindre de siste to årene. Notodden fikk en god vekst i antall arbeidsplasser i 2010, som har bidratt til mindre nettoutpendling.

Utpendlingen fra Telemark til Oslo har sunket, noe som kanskje er et utslag av at studenter i økende grad melder flytting.

Figur 18: Nettopendling i prosent av sysselsettingen i regionene i Telemark i perioden 2000-2010.

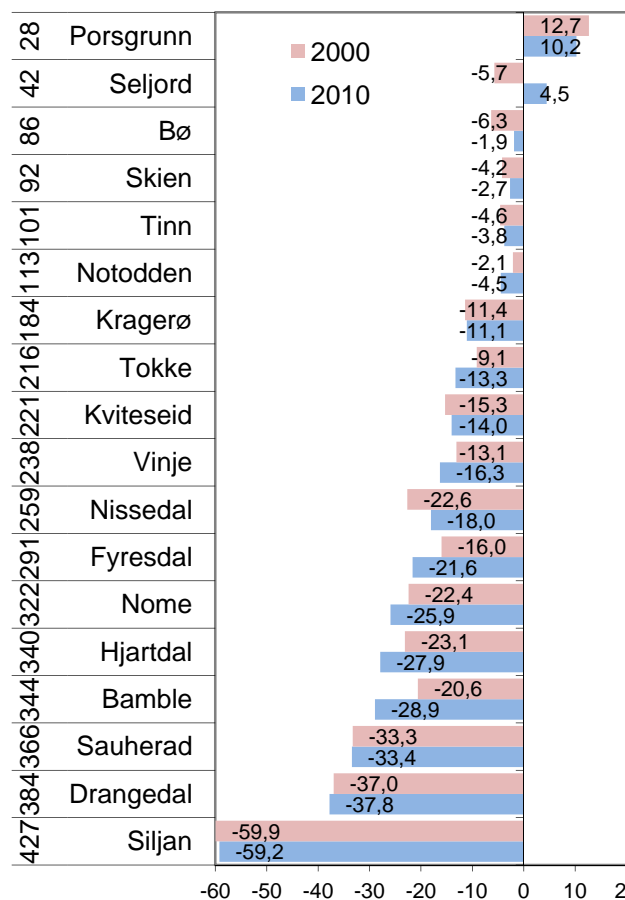
Nettopendling i kommunene

Av kommunene i Telemark er det bare Porsgrunn og Seljord som har overskudd av arbeidsplasser. Seljord hadde en netto utpendling på 5,7 prosent av samlet sysselsetting i 2000, men har snudd dette til netto innpendling på 4,5 prosent i 2010.

Bø, Skien, Tinn og Notodden er nær å være selvforsynt med arbeidsplasser.

Siljan har netto utpendling på nesten 60 prosent av antall sysselsatte i kommunen, som er fjerde høyest av alle kommunene i landet.

Bamble er en kommune hvor utpendlingen har økt svært mye, fra 20,6 prosent i 2000 til 28,9 prosent i 2010. Det er et resultat av en kraftig nedgang i antall arbeidsplasser i Bamble, kombinert med at befolkningen i Bamble har gode pendlingsmuligheter til resten av Grenland.

Figur 19: Nettopendling i prosent av sysselsetting i kommunene i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan også tolkes som pendlingsmuligheter. Arbeidsmarkedsintegrasjon er et begrep som Telemarksforskning har introdusert, og som har stor strategisk betydning for regional utvikling.

Midt-Telemark har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av regionene i Telemark, og reflekterer at regionen er geografisk liten, med muligheter til å pendle sør mot Grenland og østover mot Notodden og Kongsberg.

Øst- og Vest-Telemark har også høyere arbeidsmarkedsintegrasjon enn middels av norske regioner.

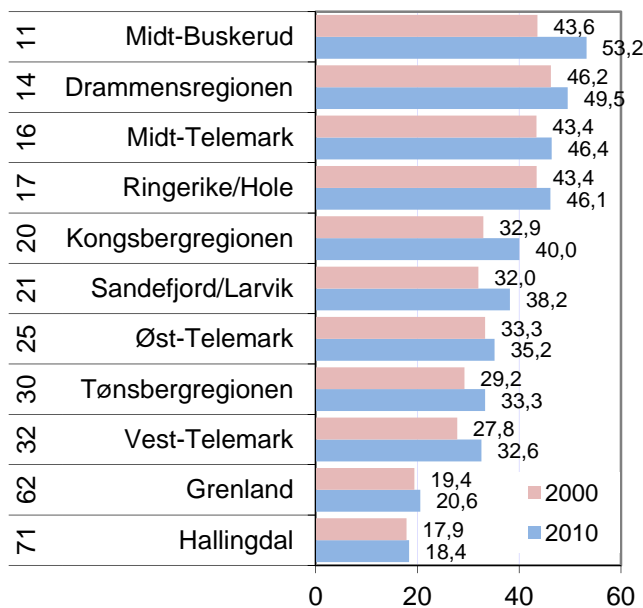
Grenland har lav arbeidsmarkedsintegrasjon, noe som reflekterer at regionen er stor med hensyn til befolkning og arbeidsplasser. Regionen er omkranset av mindre regioner, unntatt mot Vestfold.

Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

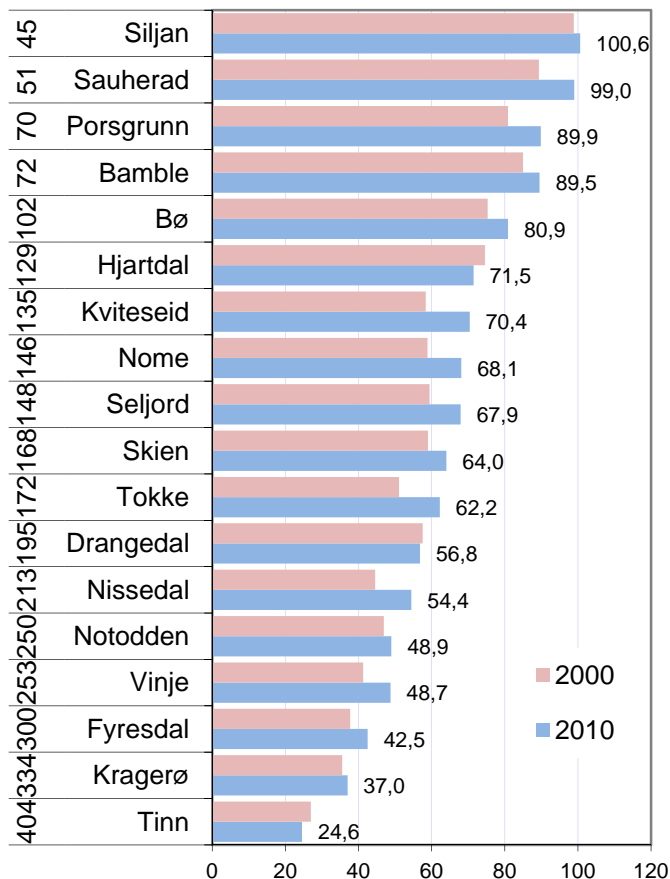
Siljan, Sauherad, Porsgrunn og Bamble har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Telemark. Kommunene i Grenland har alle høy arbeidsmarkedsintegrasjon, selv om regionen har lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at det er mye pendling mellom kommunene i Grenland, men forholdsvis lite pendling ut og inn av regionen. Dermed blir de enkelte kommunene i Grenland i stor grad avhengig av det felles arbeidsmarkedet i regionen.

Tinn har klart minst arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Telemark. Dette avspeiler den geografiske plasseringen, som gjør det praktisk vanskelig med dagpendling.

For kommuner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon betyr attraktivitet som bosted forholdsvis mye, mens kommuner med lav arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengige av næringsutviklingen i egen kommune.

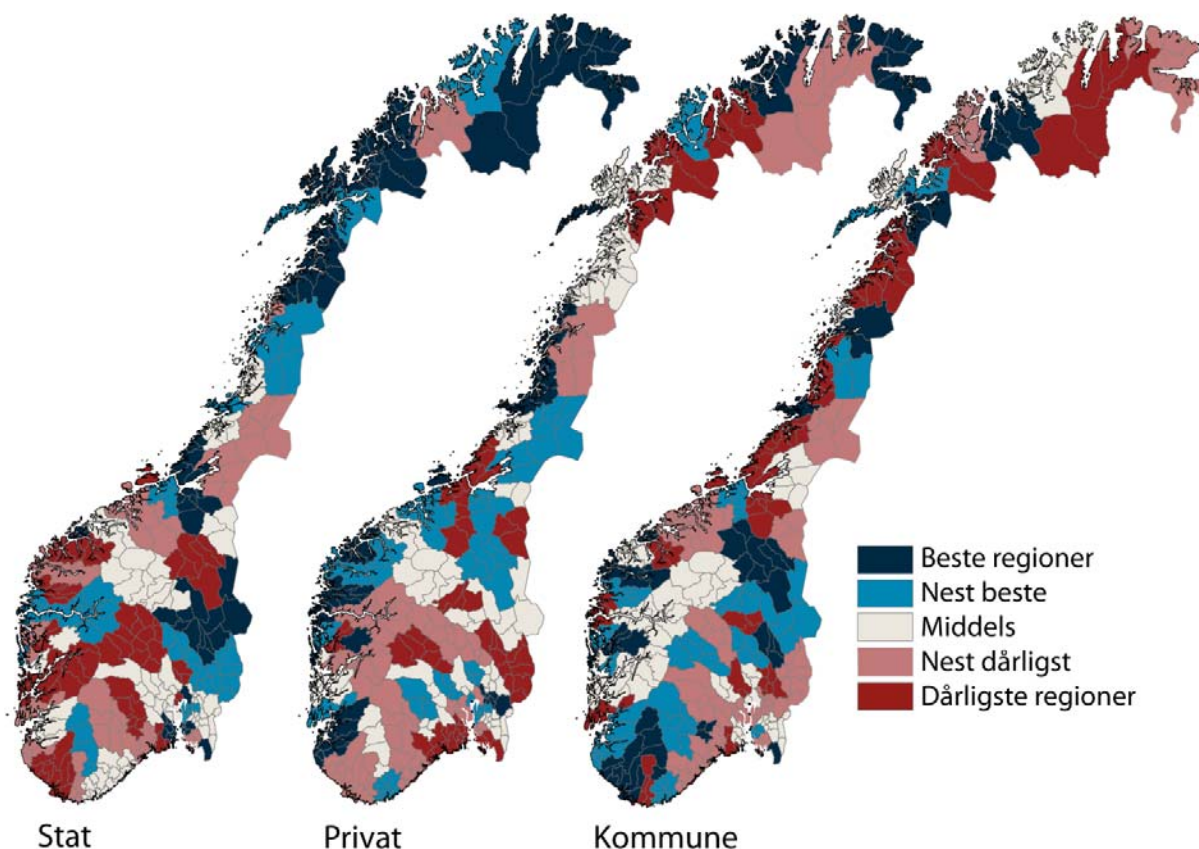

Figur 20: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i BTV i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Telemark i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

2.2 Trender: Vekstbidrag fra ulike sektorer

Figur 22: Vekstbidrag i form av endring i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i årene 2009 og 2010. De 83 regionene er rangert i forhold til hverandre i kartene slik at de danner fem grupper.

I kartene over har vi sett på vekstbidrag til sysselsettingen fra de ulike sektorene statlig sektor, privat sektor og kommunal sektor i 2009 og 2010. Fylkeskommunale arbeidsplasser er ikke med, ettersom disse har bidratt svært lite. I disse to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor bidratt med en nedgang på 1,7 prosent av sysselsettingen i Norge, statlig sektor med en vekst på 0,5 prosent og kommunal sektor med en vekst på 0,8 prosent. I kartene er det de relative forskjellene mellom regionene for hver sektor som er markert.

Det er regioner på Vestlandet og i nord som har hatt best utvikling i privat sektor. Hitra/Frøya og Ryfylke har hatt sterkest vekst i næringslivet de siste to årene. Mange distriktsregioner har hatt en relativt god utvikling i næringslivet etter finanskrisen, blant dem mange fiskeriregioner.

Veksten i kommunesektoren er ganske jevnt spredt mellom landsdelene. Mange distrikts-

regioner fikk sterk vekst. Det er litt pussig at mange regioner med svak befolkningsvekst har høy vekst i kommunale arbeidsplasser, mens noen regioner med høy befolkningsvekst har lav vekst. En skulle kanskje tro at antall arbeidsplasser i kommunesektoren var sterkt knyttet til befolkningsutviklingen.

Vestlandet er tapere når det gjelder statlig sektor. Her er det regioner på Østlandet, Trondheimsregionen og mange regioner i nord som har fått vekstimpulser. Det har blitt 12 672 flere statlige arbeidsplasser de siste to årene. 4078 av disse havnet i Oslo, mens Trondheimsregionen fikk en økning på 1124 arbeidsplasser. Over 40 prosent av de nye statlige arbeidsplassene kom altså i Oslo og Trondheim. Statlig sektor har dermed bidratt til å forsterke sentraliseringen i de siste to årene, med unntak av i de nordligste fylkene, der mange distriktsregioner har fått drahjelp fra veksten i statlig sektor.

3. Utdanningsnivå

Utdanningsnivå i befolkning og arbeidsliv er et tema som opptar mange i forbindelse med regional utvikling. Utdanningsnivået i befolkningen varierer mye mellom ulike steder i Norge. I dette kapitlet skal vi først beskrive disse variasjonene. Deretter skal vi se på utdanningsnivået i arbeidsmarkedet, spesielt i privat sektor.

En enkel måte å beskrive utdanningsnivået på, er å fordele befolkningen etter tre nivåer av utdanning: Grunnskole, videregående skole og høgskole/universitet.

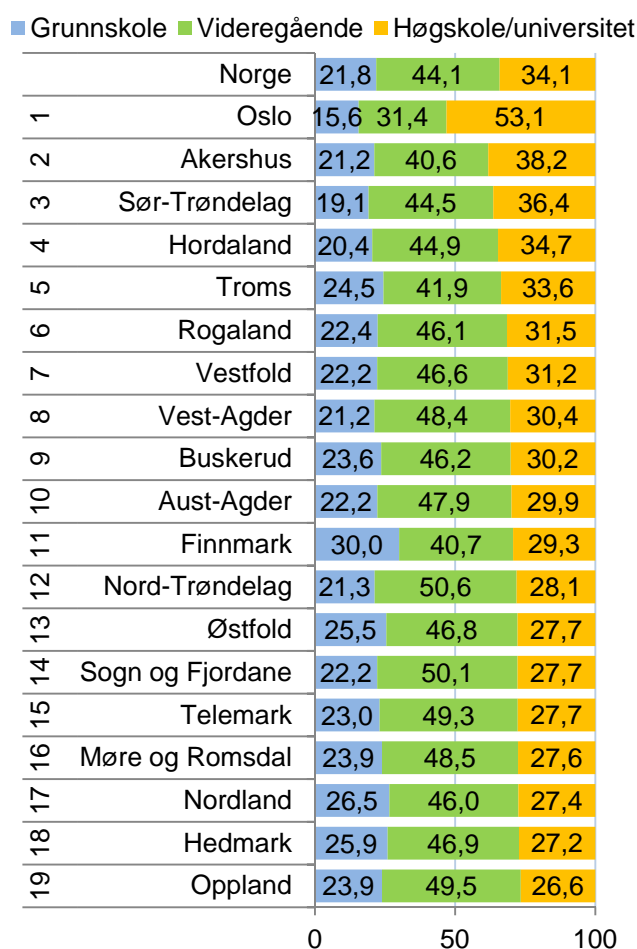
I figur 23 ser vi hvordan befolkningen i fylkene er fordelt med hensyn til disse tre nivåene av formell utdanning. Da har vi fordelt den delen av befolkningen som er sysselsatt etter utdanningsnivået.

Oslo har det klart høyeste utdanningsnivået av fylkene. Hele 53,1 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har minst tre års utdanning på høgskole eller universitet. Oslo skiller seg ganske mye ut fra de andre fylkene og fra landsgjennomsnittet på 34,1 prosent.

Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland kommer på de neste plassene. Det er bare fire fylker som har høyere andel av høgskole/universitetsutdannede enn den nasjonale andelen. Det er fordi de nasjonale tallene blir dratt kraftig oppover av det høye utdanningsnivået i Oslo.

Hedmark og Oppland har lavest andel høyere utdannede av alle fylkene.

Telemark har fire fylker bak seg når vi rangerer fylkene etter andel med høyere utdanning. 27,7 prosent av den sysselsatte befolkningen i Telemark har høyere utdanning, mot 34,1 prosent på landsbasis.

Figur 23: Andelen av den sysselsatte befolkningen i fylkene med ulik grad av utdanning i 2010. Øverst ser vi tallene for hele landet.

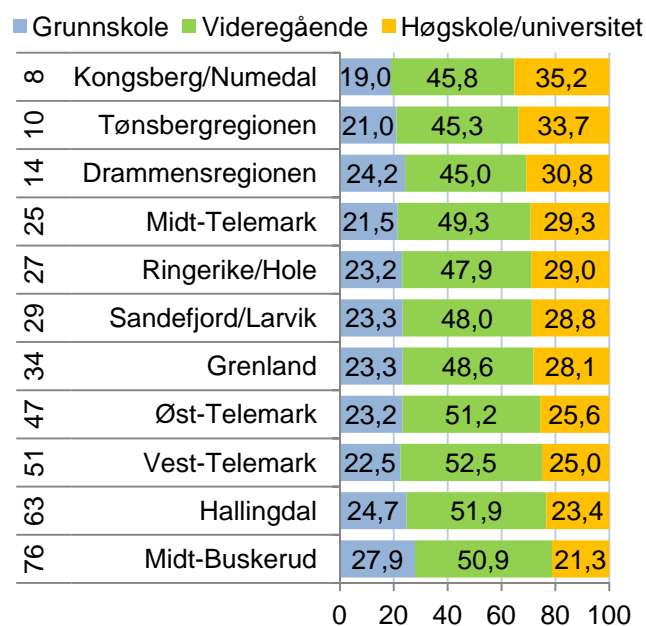
Utdanningsnivå i regionene

Av regionene i BTV er det Kongsberg/Numedal og Tønsbergregionen som har høyest andel med høyere utdanning. De er med blant de ti regionene i landet med høyest utdanningsnivå.

Midt-Telemark har høyest andel høyere utdannede av regionene i Telemark med 29,3 prosent høyskole- eller universitetsutdannede blant befolkningen som er sysselsatt. Dette er godt under den nasjonale andelen på 34,1 prosent, men likevel langt over middels av regionene. Midt-Telemark er på 25. plass av de 83 regionene i Norge når det gjelder utdanningsnivå.

Grenland er også over middels av regionene med sin 34. plass. Grenland ligger under sammenliknbare regioner som Sandefjord/Larvik og Nedre Glomma.

Øst- og Vest-Telemark ligger litt under middels av regionene i Norge.

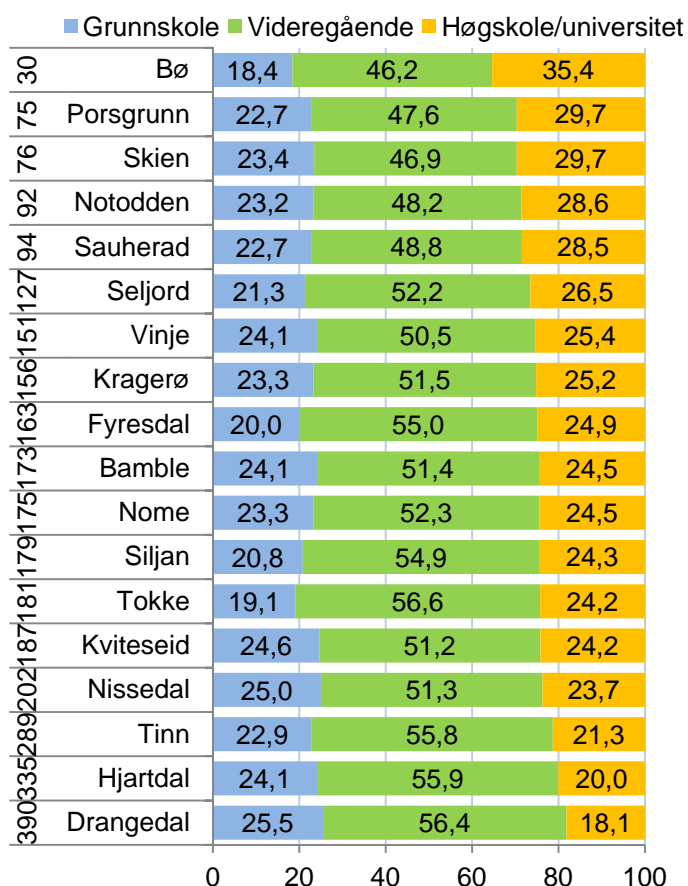

Figur 24: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i regionene i BTV i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Utdanningsnivå i kommunene

Bø har det klart høyeste andelen høyere utdannede av kommunene i Telemark. 35,4 prosent av innbyggerne som er i jobb i Bø har høyere utdanning. Dernest kommer Porsgrunn, Skien og Notodden.

Hjartdal og Drangedal har lavest andel høyere utdannede av kommunene i Telemark.

Figur 25: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i kommunene i Telemark i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet til venstre.

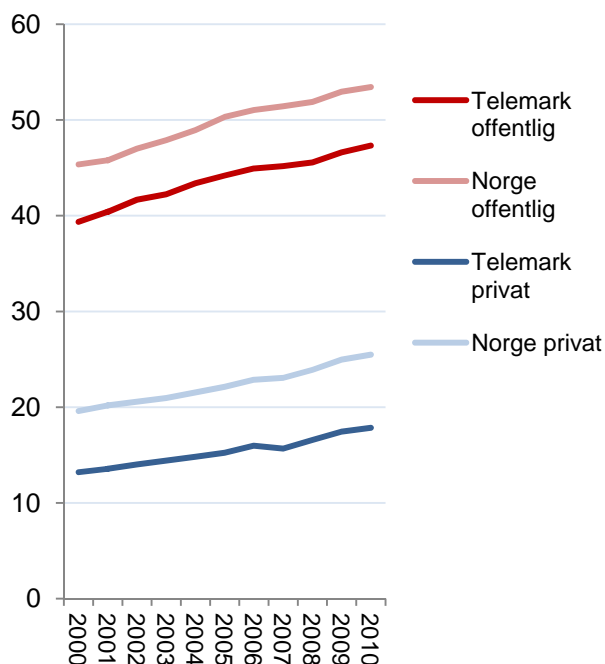
3.1 Utdanningsnivå i næringslivet

Utdanningsnivået i næringslivet er av spesiell interesse, ettersom utdanningsnivået kan ha betydning for innovasjonsevne og vekstkraft i næringslivet.

Utdanningsnivået i næringslivet er generelt lavere enn utdanningsnivået i offentlig sektor. I offentlig sektor i Norge hadde 53,4 prosent av de ansatte høyere utdanning i 2010. Det er spesielt i staten at utdanningsnivået er høyt. I privat sektor var andelen med høyere utdanning 25,5 prosent.

Andel høyere utdannede har økt jevnt, både i privat og offentlig sektor, siden 2000.

I Telemark er andelen med høyere utdanning lavere enn det nasjonale nivået både i privat og offentlig sektor. Som vi kan se av figur 26, har dette vært situasjonen de siste ti årene.

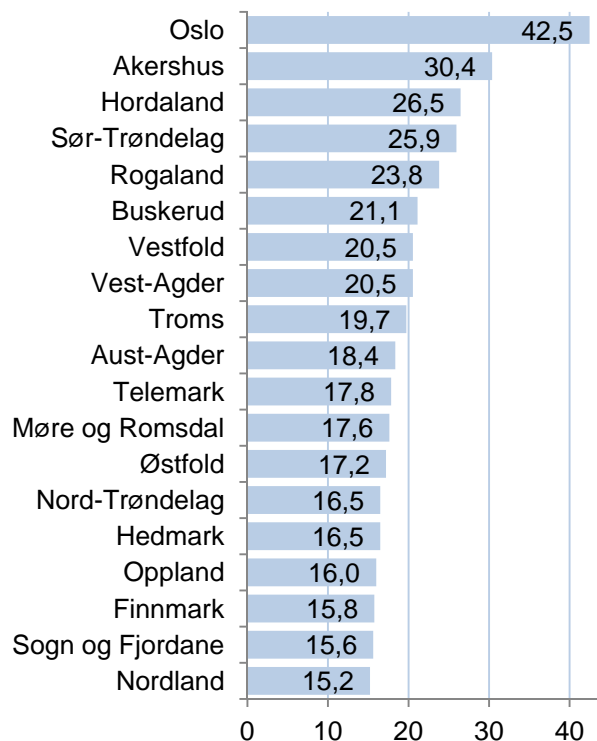
Figur 26: Andel ansatte med høyere utdanning i privat og offentlig sektor i Telemark og Norge i perioden 2000-2010.

Forskjeller mellom fylkene

Oslo har mye høyere andel utdannet personell i næringslivet enn de andre fylkene. Hele 42,5 prosent av de ansatte i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus er nummer to, med en andel med høyere utdanning på 30,4 prosent. Hordaland, Sør-Trøndelag og Rogaland kommer på de neste plassene, før det er et lite hopp ned til Buskerud.

Næringslivet i Telemark har en andel høyere utdannende arbeidstakere på 17,8 prosent. Det er langt under andelen i Norge, men bare litt under middels av fylkene. Telemark er nummer 11 av fylkene når det gjelder andelen utdannede i næringslivet, og har således høyere andel utdannede enn næringslivet i f. eks. Møre og Romsdal og Østfold.

Vi så tidligere at Telemark hadde en lav andel høyere utdannede i den sysselsatte befolkningen. Det henger sammen med at utdanningsnivået i offentlig sektor i Telemark er lavt, som igjen kommer av at Telemark har relativt få statlige arbeidsplasser.

Figur 27: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i fylkene i 2010.

Næringslivet i regionene

Andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i regionene i BTV er vist i figur 28.

I BTV skiller Kongsberg/Numedal seg ut med en svært høy andel av arbeidsplasser med høyt utdannede. Kongsberg/Numedal er nummer tre i landet, etter Akershus Vest og Oslo når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet.

Grenland er nå nummer 21 av 83 regioner i landet for utdanningsnivå i næringslivet. Det er en bedre rangering enn for utdanningsnivået i befolkningen, som var 34. Grenland har høyere utdanningsnivå i næringslivet enn sammenliknbare regioner som Nedre Glomma og Mosseregionen.

Midt- og Vest-Telemark har begge et utdanningsnivå i næringslivet som er litt høyere enn middels av regionene i Norge, mens næringslivet i Øst-Telemark har litt lavere utdanningsnivå enn middels.

Kommunene

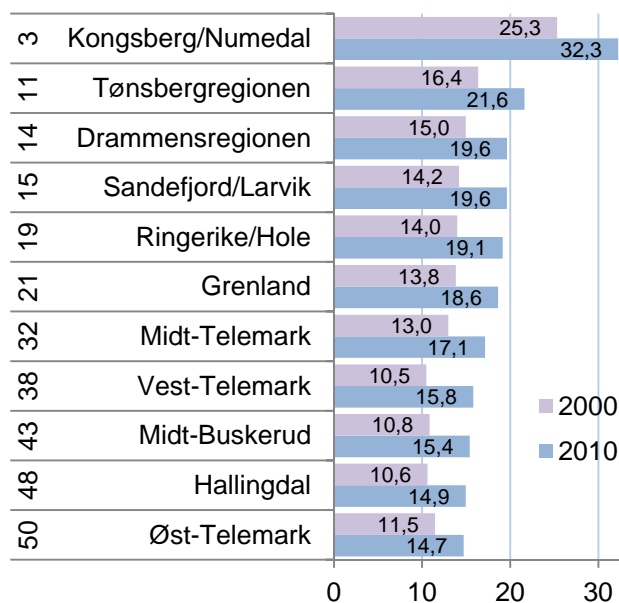
I figur 29 er utdanningsnivået i næringslivet i kommunene i Telemark vist.

Porsgrunn har det høyeste utdanningsnivået i næringslivet av kommunene i Telemark. Andel med høyere utdanning utgjør likevel under 20 prosent av arbeidsplassene i næringslivet i Porsgrunn.

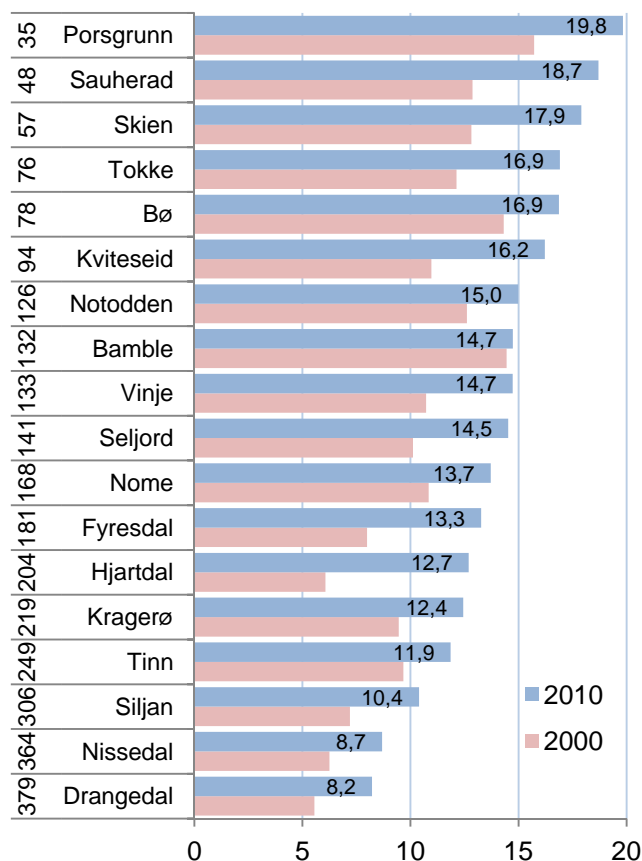
Sauherad er nummer to i Telemark, kanskje noe overraskende. Skien, Tøkke, Bø og Kviteseid er også kommuner med relativt høy andel arbeidsplasser med høyt utdannede. Kanskje er det også litt overraskende at Tøkke og Kviteseid er kommuner med et forholdsvis kompetanseintensivt næringsliv.

Bø og Bamble har begge lav vekst i andelen med høy utdanning i næringslivet, og er relativt sett sakkert akterut når det gjelder kompetanse i næringslivet.

Siljan, Nissedal og Drangedal har forholdsvis lav andel høyt utdannede i næringslivet.

Figur 28: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i regionene i BTV i 2000 og 2010. Rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for 2010 til venstre.

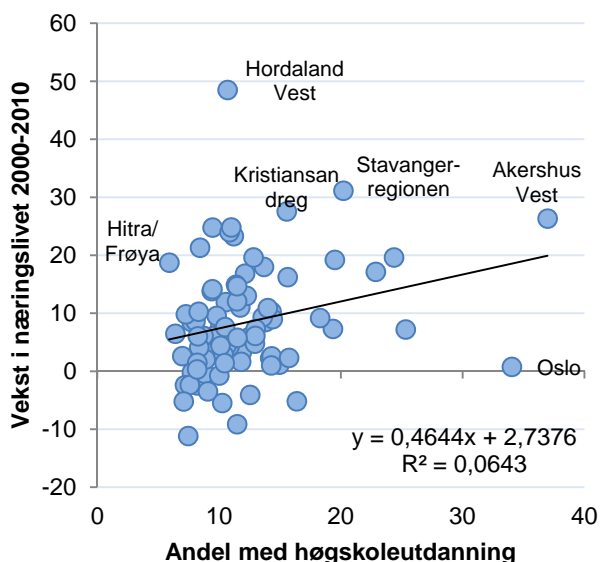

Figur 29: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Telemark i 2000 og 2010. Rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for 2010 til venstre.

3.2 Utdanningsnivå og regional utvikling

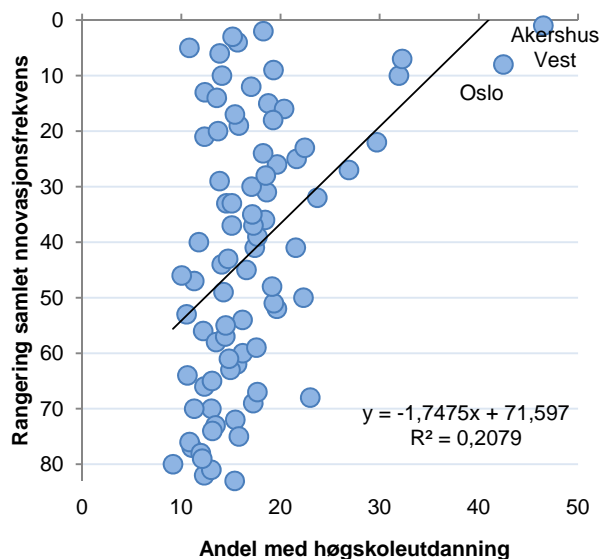
Det er to argumenter for at et høyt utdanningsnivå i næringslivet vil stimulere til regional utvikling gjennom økonomisk vekst. For det første pekes det ofte på at Norge som et høystland har best vekstbetingelser i kompetanseintensive næringer. Dermed vil regioner med et høyt utdanningsnivå få bedre vekst enn regioner med et lavt utdanningsnivå i næringslivet. Regioner med lavt utdanningsnivå vil stå overfor en stadig sterkere konkurranse fra utlandet. Et annet argument er at næringsliv med et høyt utdanningsnivå er mer innovativt og dermed bedre rustet for vekst.

Vi kan se på den direkte sammenhengen mellom utdanningsnivå og vekst i næringsliv i norske regioner.

Figur 30: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2000 og vekst i næringslivet fra 2000 til 2010 i de 83 politiske regionene i Norge.

Som vi kan se av figur 30, er det en positiv, men ganske svak sammenheng mellom utdanningsnivå og vekst i næringslivet. En region som Hitra/Frøya var blant regionene med lavest utdanningsnivå, men har likevel hatt sterk vekst, mens Oslo har hatt svært lav vekst, til tross for nest høyest utdanningsnivå. Høyt utdanningsnivå i en region kan tenkes å gi bedre vekstbetingelser, men sammenhengene synes ikke å være sterke.

Figur 31: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2010 og regionenes rangering mht. samlet innovasjonsfrekvens i de 83 politiske regionene i Norge.

I figur 31 ser vi at utdanningsnivået og næringslivets innovasjon har en positiv sammenheng. Denne sammenhengen synes å være tydeligere enn for vekst.

Utdanningsnivået har en spesielt sterk sammenheng med regionenes størrelse. Urbane og folkerike regioner har klart høyest utdanningsnivå i næringslivet. Disse regionene har også best betingelser for både vekst og innovasjon. Dermed er det ikke lett å avdekke hvordan utdanningsnivå, vekst og innovasjon egentlig henger sammen med slike enkle analyser.

Utdanningsnivået avspeiler de direkte behovene i arbeidsmarkedet. Dermed kan en bare få økt utdanningsnivå gjennom at næringslivet får flere stillinger hvor det kreves utdanning, eller reduserer antall stillinger hvor utdanning ikke er påkrevet. Behovet for utdanning er svært bransjeavhengig. F. eks. er reiseliv en bransje med lite behov for utdannede, mens det er en høy andel utdannede innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Dersom en region ønsker å oppnå høyere kompetansenivå i næringslivet, kan det oppnås gjennom å vri bransjestrukturen i retning av kompetansekrevede næringer, eller å stimulere alle bedrifter uansett næring til å heve kompetansekravene.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse¹.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året. 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen. 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak.
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt. 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen. 6. Andel foretak med positiv egenkapital.
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI). 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen. 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping.
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak ved begynnelsen av samme år. *Bransjejustert etableringsfrekvens* er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Telemark

I figur 32 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Telemark og Norge har beveget seg siden 2001.

Etableringsfrekvensen i Norge sank mye fra 2006 til 2009. I 2010 har etableringsfrekvensen blitt litt høyere, men er fremdeles på et lavt nivå i forhold til tidligere.

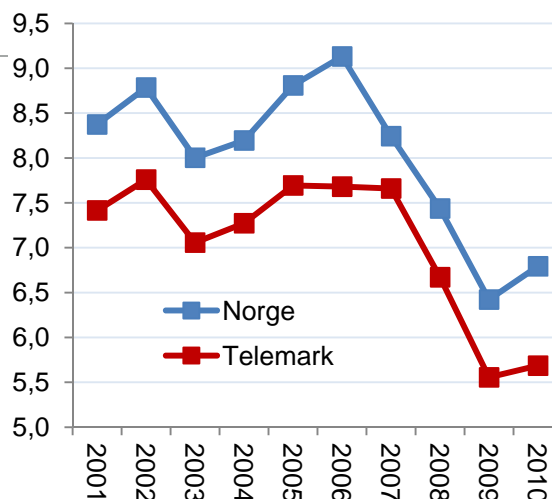
Etableringsfrekvensen i Telemark har i store trekk fulgt utviklingen nasjonalt. I 2010 økte ikke etableringsfrekvensen i Telemark like mye som i landet ellers.

Etableringsfrekvens i fylkene

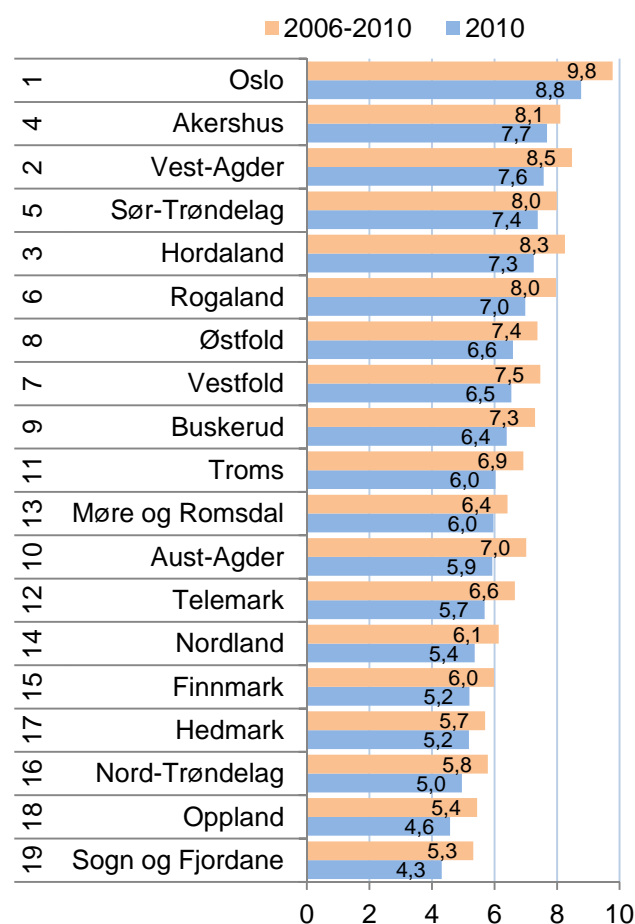
I figur 33 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2010 samt gjennomsnitt for siste fem år vist. Det er ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2010 er Akershus, Vest-Agder og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Telemark er nummer 13 av 19 fylker for etableringsfrekvensen i 2010. Det er lavere enn tidligere. Telemark har hatt rangeringsnummer fra 10 til 12 i perioden fra 2001 til 2009.

Rangeringen for siste fem år er 12.

Figur 32: Etableringsfrekvens i Telemark og Norge i perioden 2001-2010.

Figur 33: Etableringsfrekvens i fylkene i 2010 og gjennomsnitt for siste fem år. Tallene til venstre er rangering for etableringsfrekvensen siste fem år.

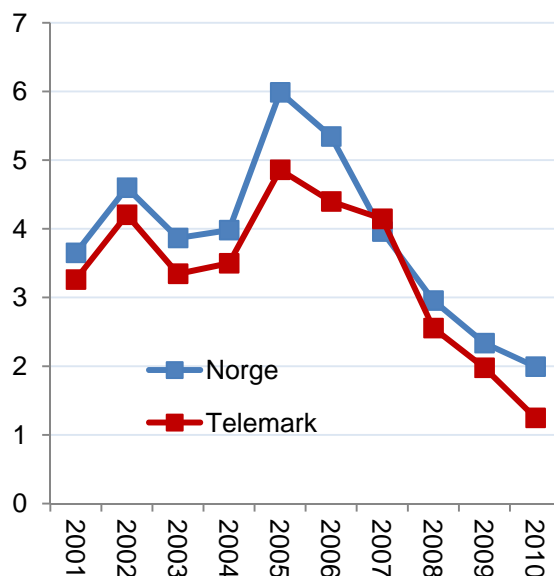
Vekst i antall foretak

I figur 34 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak i Norge var på det høyeste nivået i 2005, og har deretter sunket hvert år. Fra 2001 til 2006 var det høyere vekst i antall foretak enn veksten i økonomien skulle tilsi. Kanskje skyldes noe av veksten f. eks. at mange etablerte foretak for å få registrert domene på Internett?

Det tilsynelatende lave nivået på veksten i antall foretak de to siste årene er kanskje en normalisering til et mer naturlig nivå.

Telemark hadde en større nedgang i vekst i antall foretak i 2010 enn ellers i landet. Telemark er rangert som nummer 12 av fylkene når det gjelder vekst i antall foretak.

Figur 34: Årlig vekst i antall foretak i Telemark og Norge i perioden 2001-2010.

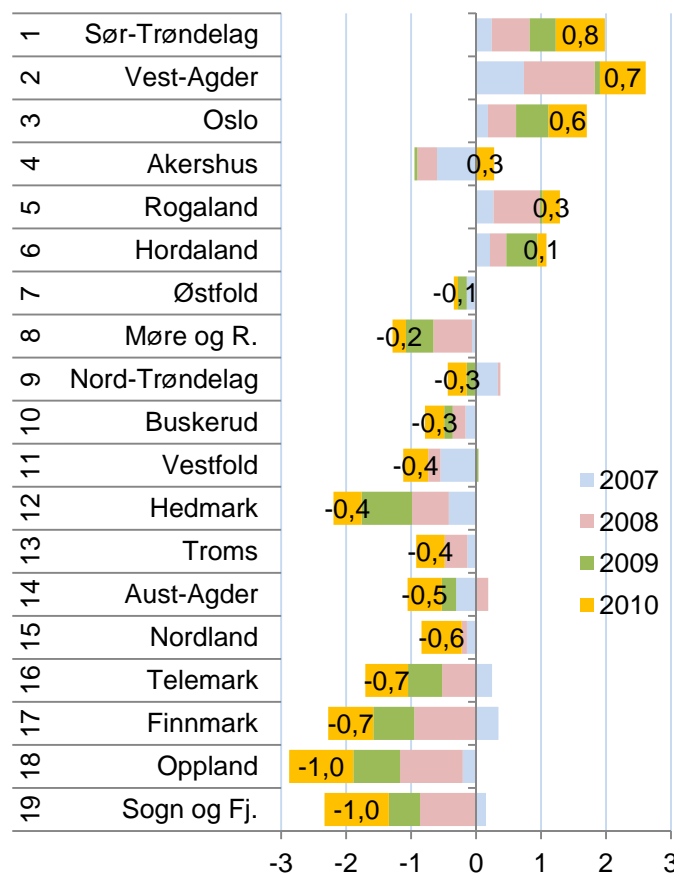
Bransjejustert etableringsfrekvens

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer. Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi beregner den bransjejusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen. Det gir en indikator som ikke favoriserer steder med gunstig næringsstruktur.

Telemark er helt nede på 16. plass i 2010. Etableringsfrekvensen i Telemark var 0,7 prosent lavere enn bransjestrukturen tilsier. Telemark har hatt lav bransjejustert etableringsfrekvens i de tre siste årene.

Fylker som Vest-Agder, Sør-Trøndelag, Oslo, Rogaland og Hordaland har hatt høyest bransjejustert etableringsfrekvens de siste fire årene. I 2010 hadde også Akershus høy bransjejustert etableringsfrekvens. Dette er fylker med høy befolkningsvekst. Fylker med vekst i befolkning har bedre bransjejustert etableringsfrekvens enn fylker med nedgang i folketallet.

Figur 35: Bransjejustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008, 2009 og 2010. Tallene til venstre er rangering blant fylkene for 2010.

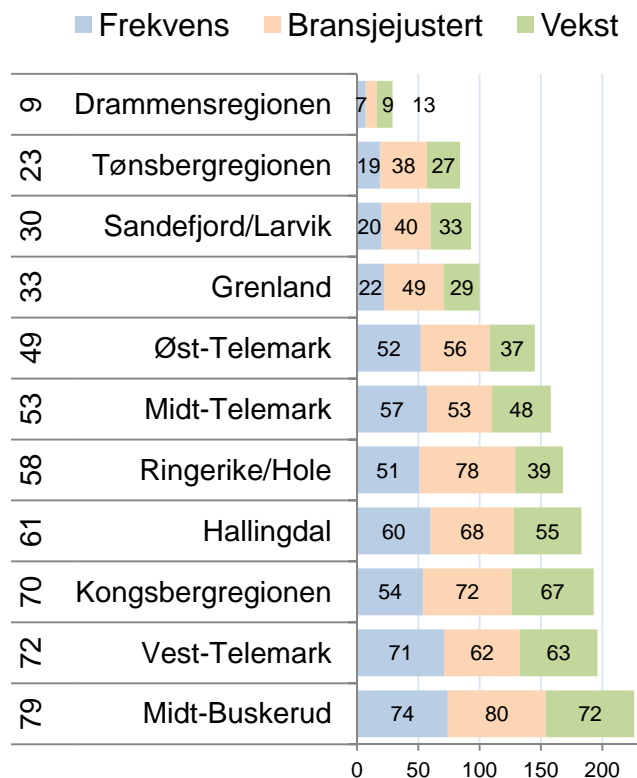
Etableringer i regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har brukt de tre delindikatorerne til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

Drammensregionen kommer best ut på etableringsindeksen av regionene i BTV, og er nummer ni av de 83 regionene i landet i 2010, som er samme plassering som året før. Etter Drammensregionen kommer regionene langs kysten i rekkefølge: Tønsbergregionen, Sandefjord/Larvik og Grenland.

Midt-Buskerud og Vest-Telemark er blant de ti dårligste på landsbasis.

Øst- og Midt-Telemark kommer ut litt under midtels av regionene i Norge, på plassene 49 og 53.

Figur 36: Etableringsindeksen for regionene i BTV. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

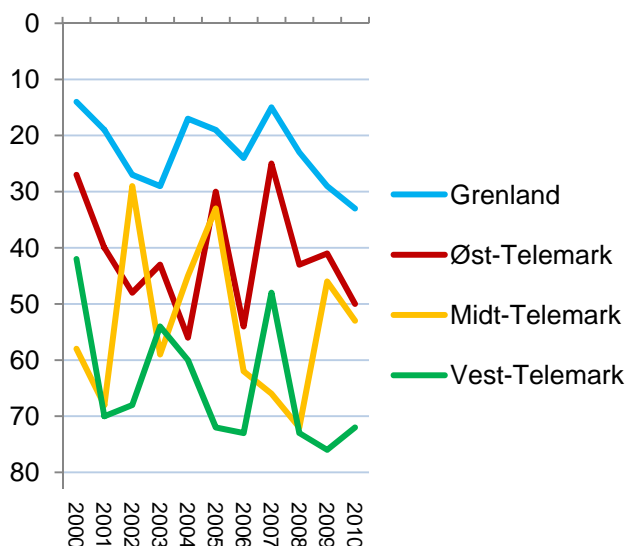
Regionenes utvikling på etableringsindeksen

I figur 37 ser vi regionenes utvikling på etableringsindeksenⁱⁱ.

Grenland har alltid vært høyest rangert på etableringsindeksen av regionene i Telemark. I 2007 var Grenland nummer 15 i landet. Etter det har rangeringen til Grenland falt hvert år, til siste års 33. plass.

Øst- og Midt-Telemark har hatt stor variasjon i plasseringene. Øst-Telemark har gjort det bedre enn Midt-Telemark de siste fem årene. Mens Øst-Telemark over tid har vært litt over middels, har Midt-Telemark vært litt under middels.

Vest-Telemark har hatt svake resultat på etableringsindeksen, og har aldri vært i øvre halvdel av regionene. De tre siste årene har Vest-Telemark vært å finne blant de ti dårligste regionene i landet.

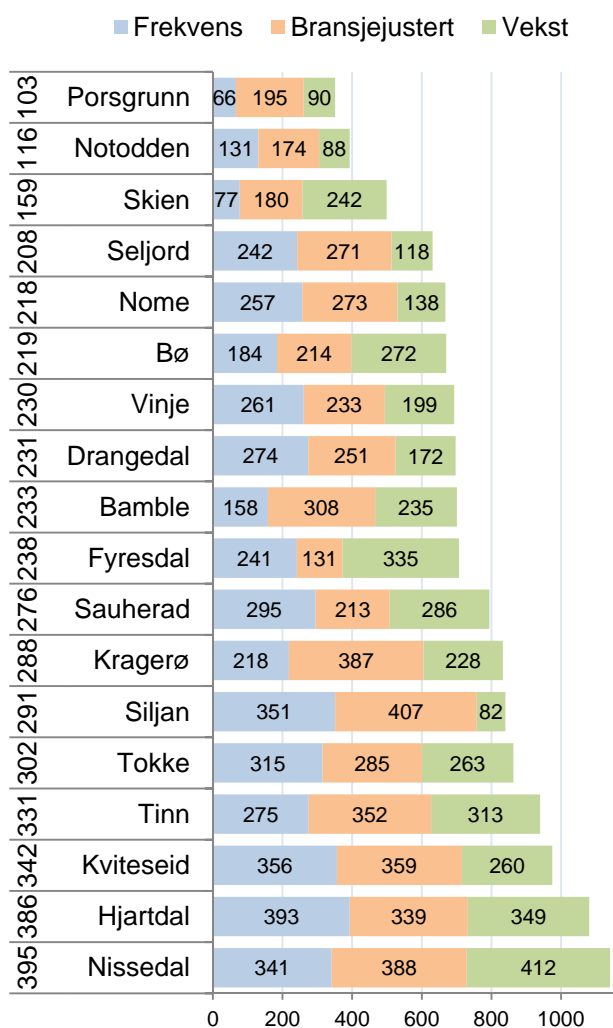

Figur 37: Regionene i Telemark, utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2010.

Etableringsindeksen for kommunene

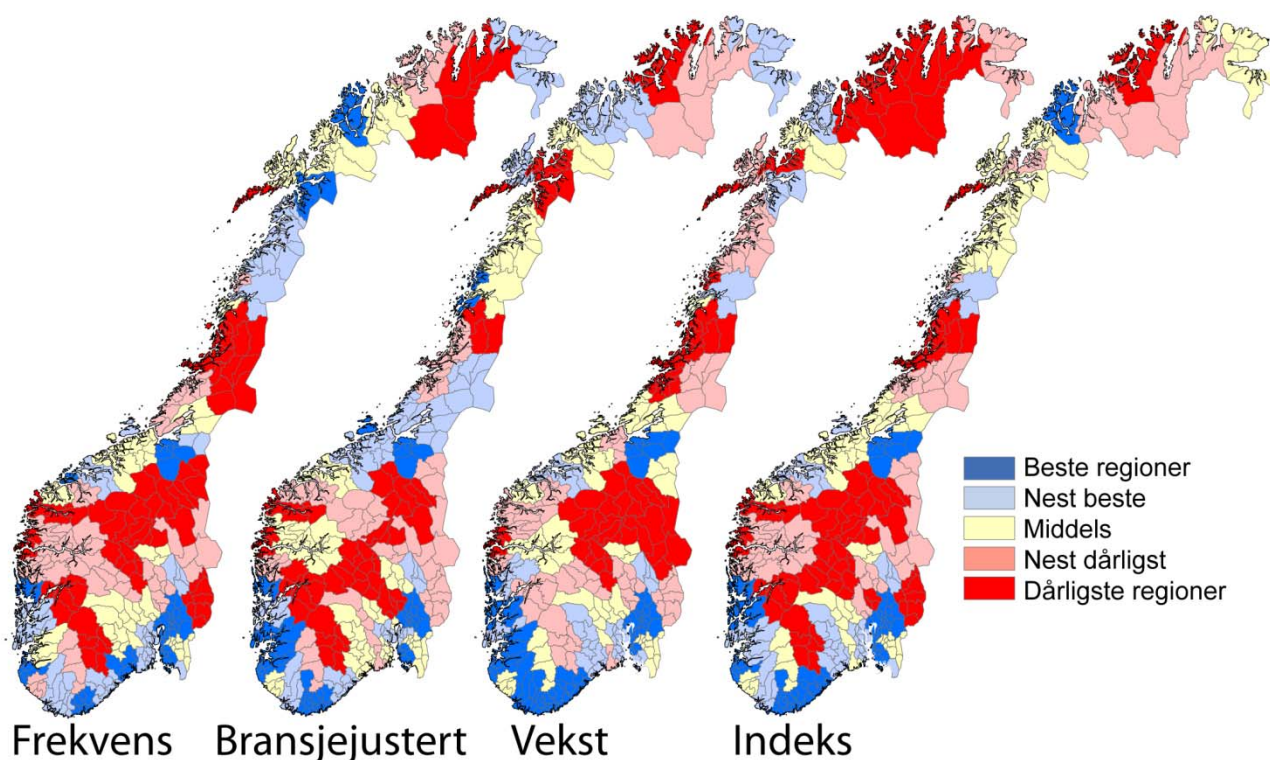
Porsgrunn er best rangert på etableringsindeksen av kommunene i Telemark. Porsgrunn ble nummer 103 av 430 kommuner i 2010. Dermed er det ingen kommuner i Telemark som er med blant de 100 beste i landet. Notodden, Skien og Seljord kommer på de neste plassene. Det er bare disse fire kommunene som er rangert bedre enn middels av kommunene.

Telemarkskommunene skårer spesielt svakt på bransjejustert etableringsfrekvens.

Figur 38: Etableringsindeksen for kommunene i Telemark. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionale mønstre

Figur 39: Etableringsaktiviteten i regionene i årene 2008-2010.

De tre ulike indikatorene for etablering viser i stor grad det samme mønsteret, men med noen nyanser.

Etableringsfrekvensen er høyest i regionene som enten har en større by som kjerne, eller som ligger tett opp til en større by. Oslo, Bergen og Trondheimsregionen har høyest etableringsfrekvens av regionene.

Bransjejustert etableringsfrekvens viser et litt annet mønster. Nå er det Trondheimsregionen, Kristiansandregionen og Hordaland Vest som er de tre beste regionene. Fremdeles er det mange byregioner blant de med høyest frekvens, men nå er det også noen distriktsregioner som blander seg inn i den beste kategorien. Dette er regioner som Hittera/Frøya, Ytre Helgeland, HALD og Ryfylke.

Regioner med høyest vekst i antall foretak består også for det meste av byregioner. Nå er det Kristiansandregionen, Akershus Vest og Trondheimsregionen som er høyest rangert. Ryfylke, Sunnhordland og Lister er litt utypiske regioner som kommer med blant de beste.

Alle de tre etableringsindikatorene har det til felles at de har en sterk positiv sammenheng med regionens befolkningsstørrelse og regionens befolk-

ningsvekst. Det er spesielt etableringsfrekvensen som i stor grad blir bestemt av befolkningsstørrelse og vekst. Befolkningsstørrelse og vekst betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen enn distriktene.

Når vi bransjejusterer etableringsfrekvensen, blir effekten av bransjestrukturen nøytralisert. Da er ikke befolkningsstørrelsen lenger signifikant. Befolkningsveksten betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen.

For veksten i antall foretak er både befolkningsstørrelse og befolkningsvekst signifikante. Befolkningsveksten betyr imidlertid mer enn størrelsen.

De stabile mønstrene mellom befolkningsstørrelse, befolkningsvekst og etableringsfrekvens tyder på at høy etableringsaktivitet er et resultat av vekst. Vi får høy etableringsaktivitet i vekstregioner. I mindre grad ser det ut til at høy etableringsaktivitet skaper vekst. Det er også vanskelig å påvise at steder som har satset mye på nyetablering faktisk påvirker etableringsaktiviteten målbart.

4.2 Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I de to siste årene har andel lønnsomme foretak økt igjen, men er fremdeles langt under nivået fra de gode årene 2004-2006.

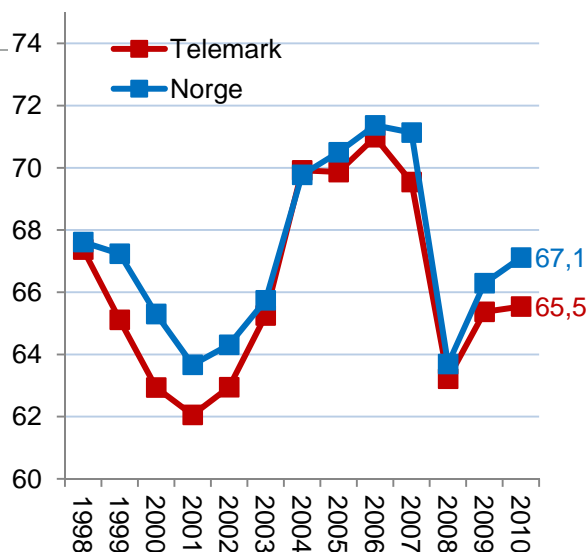
Andel lønnsomme foretak i Telemark har ligget under landsgjennomsnittet de fleste årene. I 2009 og 2010 har forskjellen mellom Telemark og resten av landet økt. 65,5 prosent av foretakene i Telemark hadde overskudd i 2010, mot 67,1 prosent i Norge.

Lønnsomhet i fylkene

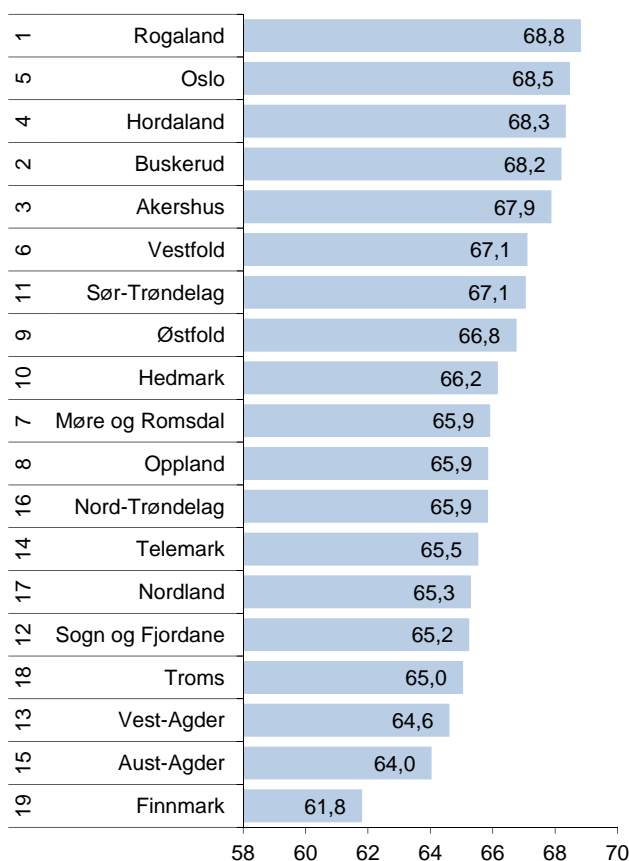
Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2010, for åttende år på rad. Deretter kommer Oslo og Hordaland. Finnmark hadde vesentlig lavere lønnsomhet enn de andre fylkene.

Telemark ble rangert på 13. plass i 2010, samme plassering som året før.

Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, er Telemark rangert som nummer 14 av 19 fylker.

Figur 40: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Telemark og Norge i perioden 1998-2010.

Figur 41: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er satt sammen av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Øst-Telemark var eneste region i Telemark som gjorde det over middels på lønnsomhetsindeksen for 2010, med en 32. plass. Øst-Telemark har ofte ligger litt under middels, og er nummer 54 på lønnsomhetsindeksen de siste fem årene.

Midt-Telemark ble nummer 46 av de 83 regionene. Midt-Telemark har hatt variable resultater tidligere, og er bare en plass under middels for lønnsomhet de siste fem årene.

Vest-Telemark og Grenland kom på en delt 68. plass for 2010.

Vest-Telemark hadde svært god lønnsomhet i 2006, ellers har lønnsomheten vært under middels. Vest-Telemark er nummer 50 for lønnsomhet de siste fem årene.

Grenland har tidligere vært litt bedre enn middels når det gjelder lønnsomhet. 68. plassen for 2010 er den svakeste plasseringen noensinne.

Lønnsomhetsindeksen for kommuner

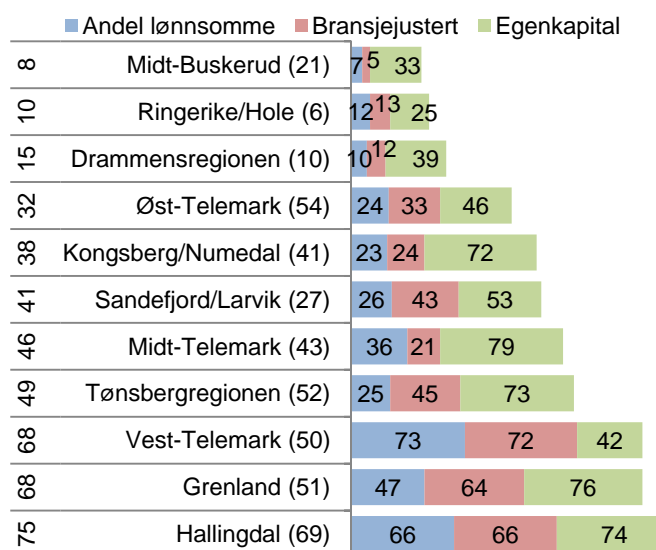
Fyresdal og Siljan hadde best lønnsomhet i næringslivet av kommunene i Telemark i 2010. Dette er små kommuner med få regnskap, hvor andelen lønnsomme foretak varierer sterkt fra år til år.

Nome er på tredjeplass i fylket, og med sin 91. plass er Nome inne blant de 100 beste kommunene i landet.

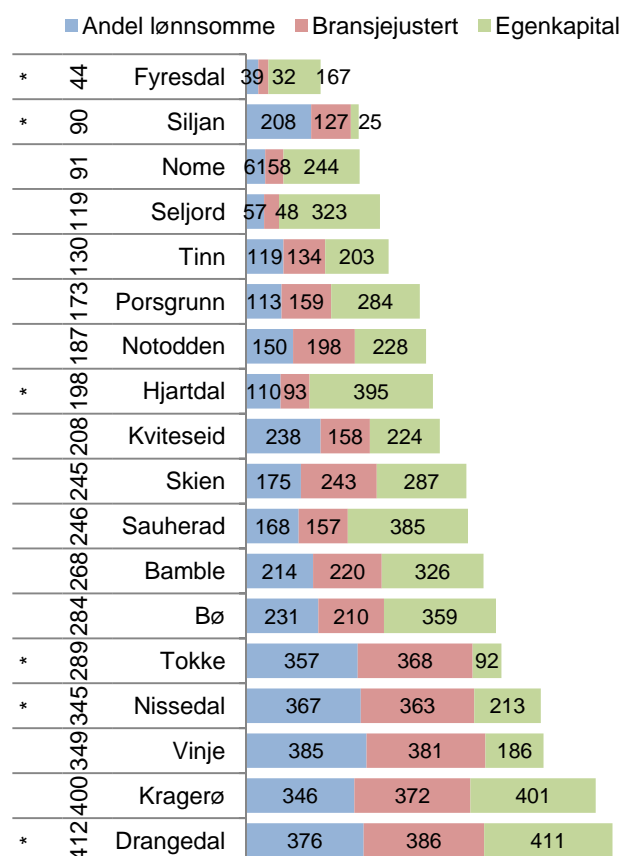
Ni kommuner i Telemark er blant den beste halvparten. Det er bedre enn året før, da bare fire kommuner var blant bedre halvdel.

Skien hadde sin dårligste plassering noensinne med en 245. plass. Det trekker ned hele Telemark, ettersom Skien har flest foretak. Kragerø, som er helt nede på plass 400, trekker også ned gjennomsnittet for fylket mye.

Drangedal kom aller sist, som nummer 412 av 430 kommuner.

Figur 42: Lønnsomhetsindeksen for regionene i BTV. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2006-2010.

Figur 43: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Telemark. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 regnskap.

4.3 Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andel vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt. I 2010 havnet andel vekstforetak på 50,1. Det er en forbedring fra 2009, men fremdeles et ganske lavt nivå.

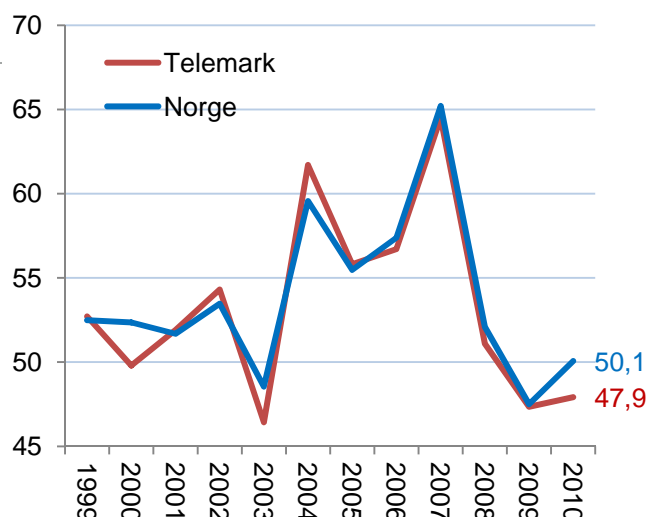
Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt. Telemark hadde høyere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet i blant annet 2002 og 2004. I 2000, 2003 og sist i 2010 var andelen vekstforetak i Telemark klart under andelen på landsbasis. Forskjellen mellom Telemark og landstallene har aldri vært så store før.

Andel vekstforetak i fylkene

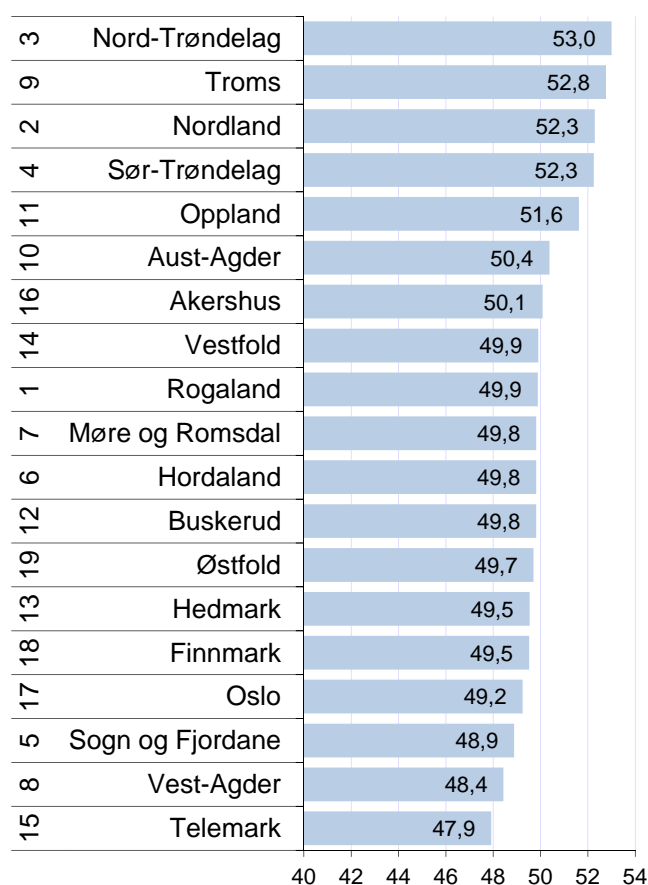
Nord-Trøndelag, Troms og Nordland kom på topp for andel vekstforetak i 2010. Nord-Trøndelag og Nordland har begge hatt ganske høy andel vekstforetak de siste fem årene.

Rogaland har aller høyest andel vekstforetak de siste fem årene, men kom på en forholdsvis beskjeden niendeplass i 2010.

Telemark er aller sist av fylkene i 2010. For de fem siste årene samlet er Telemark nummer 15.

Figur 44: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Telemark og Norge i perioden 1999-2010.

Figur 45: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Hallingdal kommer best ut på vekstindeksen for 2010 i BTV, og er nummer 16 av de 83 regionene i landet.

Vest-Telemark er nummer 25 i 2010. Vest-Telemark har variert kraftig fra år til år, men har mange år med gode plasseringer, og der dermed nummer 21 på vekstindeksen for de siste fem årene.

Midt-Telemark er også over middels på vekstindeksen for 2010, og også over middels for de siste fem årene.

Øst-Telemark og Grenland er sist av regionene i BTV, og nummer 80 og 81 av de 83 regionene. De gjør det svært dårlig også på vekstindeksen for de fem siste årene.

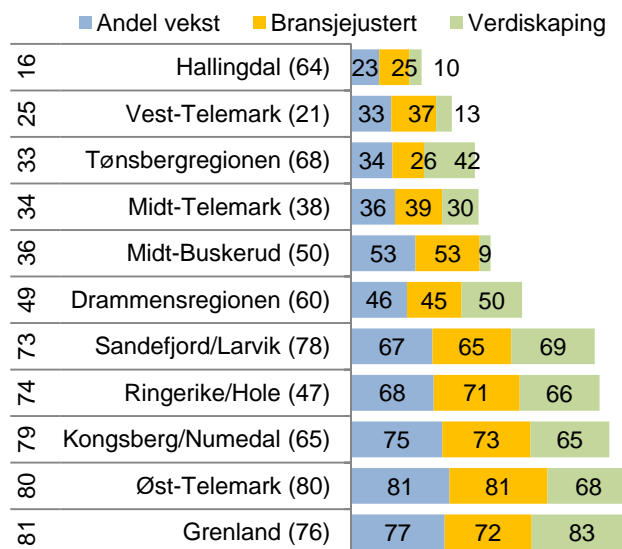
Vekst i kommunene

Hjartdal kom best ut på vekstindeksen i 2010 som nummer 27 av 430 kommuner, etter flere år med svært dårlige plasseringer. Hjartdal har få foretak, og derfor svinger resultatene mye fra år til år.

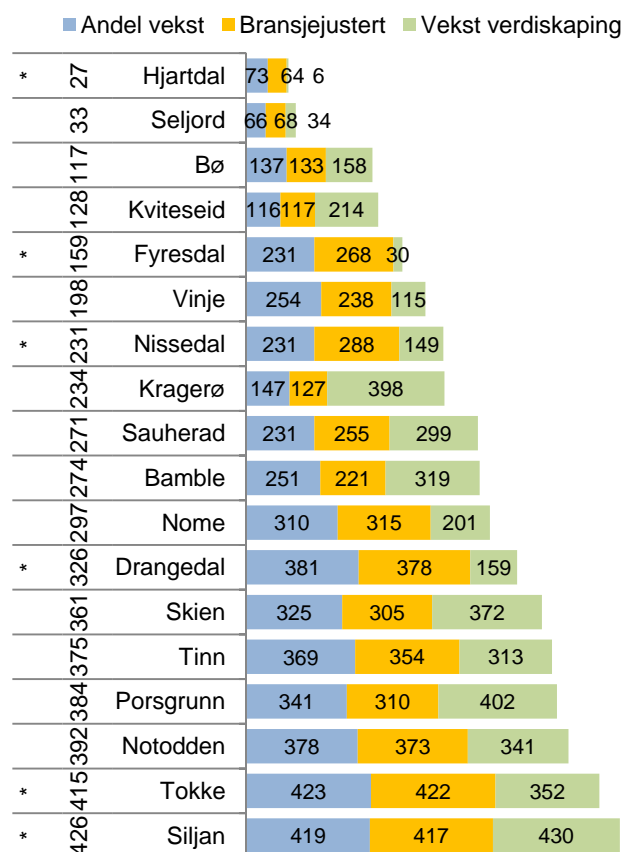
Seljord gjorde det også svært godt med en 33. plass. Seljord kom på plass nummer 14 for 2009, og har dermed gjort det svært godt i to år på rad.

Skien og Porsgrunn gjorde det svært dårlig i 2010, og ble henholdsvis nummer 361 og 384. Ingen av disse kommunene har gjort det så svakt på vekstindeksen tidligere.

Tokke og Siljan kom dårligst ut i Telemark i 2010.

Figur 46: Vekstindeksen for regionene i BTV. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorerne, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2010 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2006-2010.

Figur 47: Vekstindeksen for kommunene i Telemark. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorerne, helt til venstre rangering for vekstindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 foretak.

4.4 Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”næringsstetthet”.

Kongsberg/Numedal og Hallingdal har høy næringsstetthet, og er blant de ti regionene i landet med mest næringsliv i forhold til folketallet.

Grenland har litt over middels høy næringsstetthet, som nummer 38 av 83 regioner. Næringsstettheten i Grenland har sunket litt, ettersom befolkningen har vokst hurtigere enn antall arbeidsplasser i næringslivet.

Vest-Telemark har under middels næringsstetthet som nummer 59.

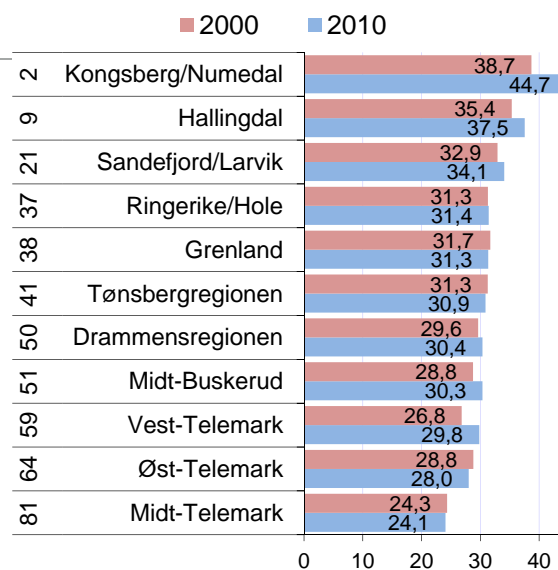
Øst- og Midt-Telemark har lav næringsstetthet. Det er bare to regioner i landet med mindre næringsliv per innbygger enn Midt-Telemark.

Næringsstetthet i kommunene

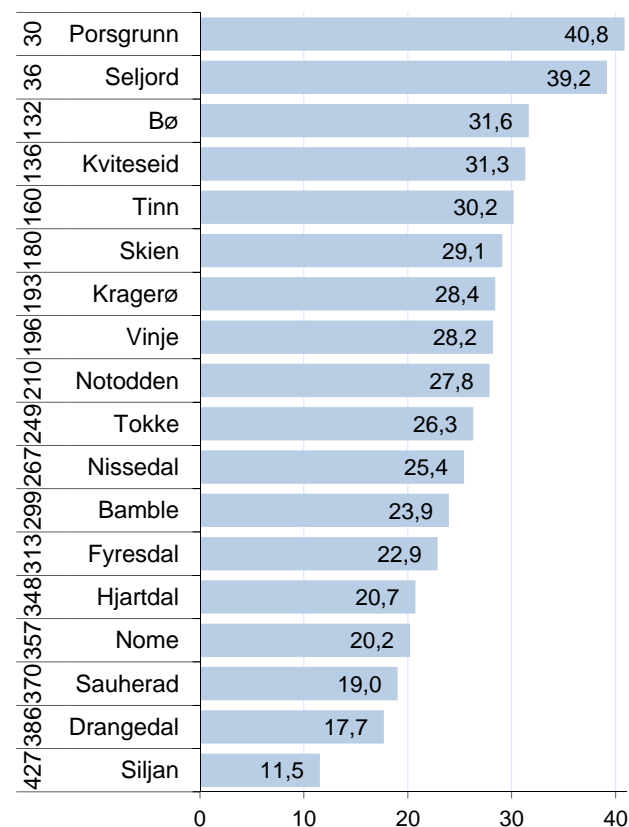
Porsgrunn og Seljord har høyest næringsstetthet av kommunene i Telemark. Vi så tidligere at disse kommunene hadde overskudd på arbeidsplasser og netto innpendling. Det er fordi det er mye næringsliv i forhold til folketallet i disse kommunene.

Bø, Kviteseid og Tinn har også forholdsvis høy næringsstetthet. I disse kommunene utgjør antall arbeidsplasser i næringslivet over 30 prosent av folketallet.

Siljan er blant de ti kommunene i landet med minst næringsliv i forhold til folketallet. Siljan, Drangedal og Sauherad har også relativt lite næringsliv. I disse kommunene tilsvarer antall arbeidsplasser i næringslivet under 20 prosent av folketallet.

Figur 48: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene i BTV i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 49: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Telemark i 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.5 NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indikatorene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste åtte årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet gjør det samlet sett i en region.

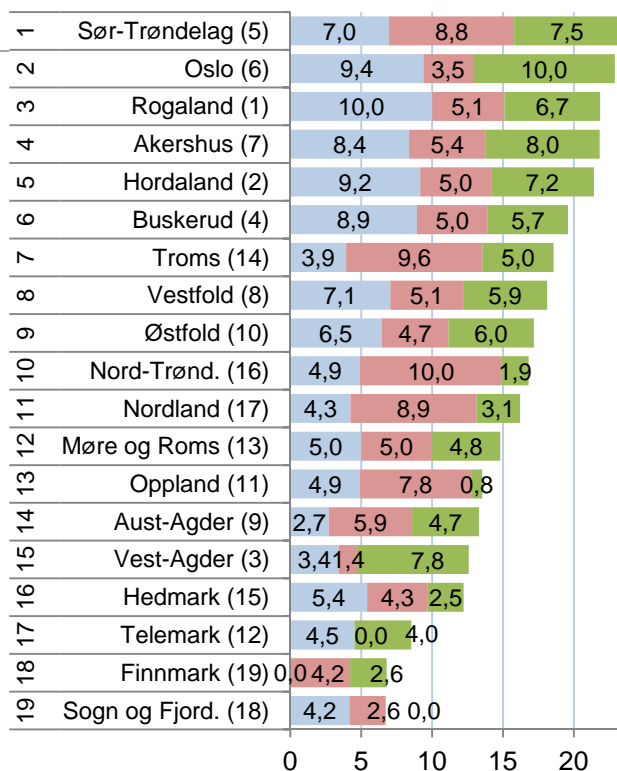
For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Sør-Trøndelag kom best ut av fylkene i 2010, foran Oslo og Rogaland.

Rogaland har vært beste fylke de siste ti årene under ett.

Telemark kom ut som nummer 17 i 2010. Telemark gjør det under middels for lønnsomhet og nyetableringer, og aller dårligst på vekst.

■ Lønnsomhet ■ Vekst ■ Nyetableringer

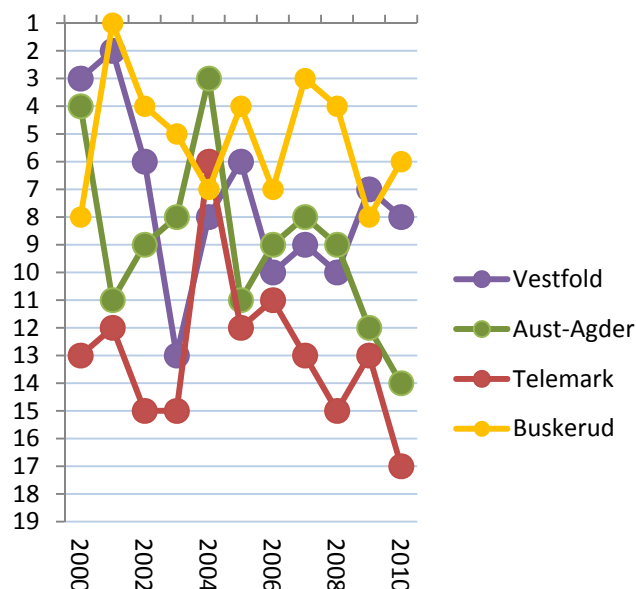
Figur 50: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2010. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2001-2010.

Telemarks utvikling

Telemark hadde sin beste plassering i 2004, da fylket ble nummer seks av 19 fylker.

Utenom dette året, har plasseringene i NæringsNM ligget mellom 11 og 15. I 2010 fikk Telemark sin dårligste plassering noensinne, med 17. plass.

I alle årene unntatt 2004 har Telemark blitt rangert under nabofylkene i øst og vest.

Figur 51: Telemark og nabofylkers rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for regioner

Regionene i BTV gjorde det ikke spesielt godt i NæringsNM for 2010.

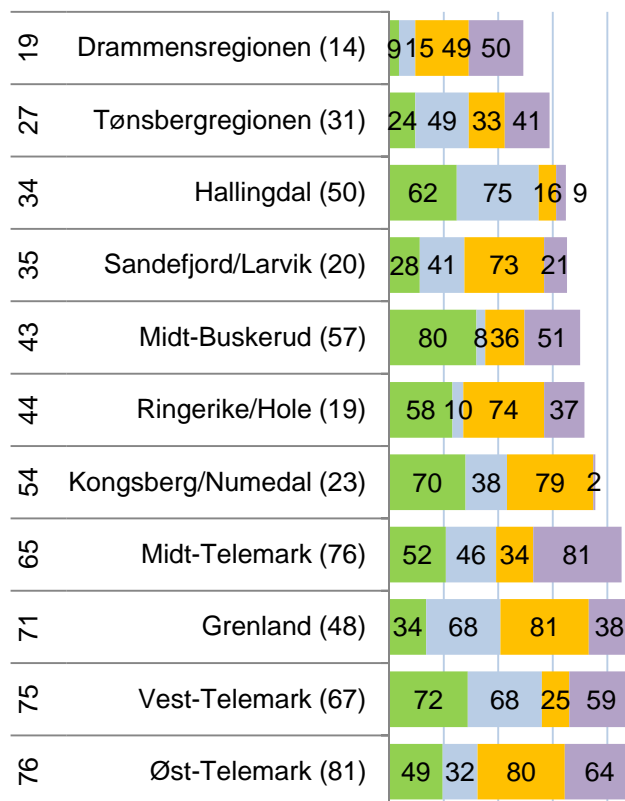
Drammensregionen ble beste region på en 19. plass. Drammensregionen er også beste region i NæringsNM for de siste fem årene, som nummer 14.

Regionene i Telemark gjorde det spesielt dårlig, og er dårligste regioner i BTV. Midt-Telemark ble beste i Telemark som nummer 65. Midt-Telemark har flere plasseringen blant de ti dårligste de siste årene, og er nummer 76 for de siste fem årene.

Grenland ble nummer 71 i 2010. Det er usedvanlig svakt for denne regionen.

Vest- og Øst-Telemark er med på ti på bunn blant regionene i NæringsNM, som nummer 75 og 76. Øst-Telemark er dessuten tredje dårligst av alle regionene de siste fem årene.

■ Nyetablering ■ Lønnsomhet ■ Vekst ■ Størrelse

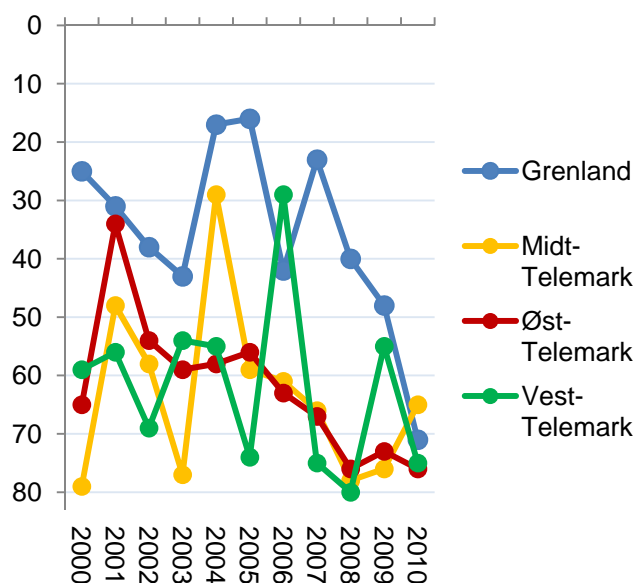
Figur 52: NæringsNM for regionene i BTV. Rangering blant landets 83 regioner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

Utviklingen i regionene

”Samling i bunn” er en passende karakteristikk for resultatene fra NæringsNM for 2010.

Grenland, Vest-Telemark og Øst-Telemark gikk alle tilbake. Midt-Telemark fikk en framgang, men fra en svært lav plassering året før.

Utviklingen i Grenland betyr mye for Telemark, og nedgangen i Grenland får mye å si for resultatene i fylket. Grenland har nå hatt kraftig nedgang i tre år på rad.

Figur 53: Regionene i Telemarks rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

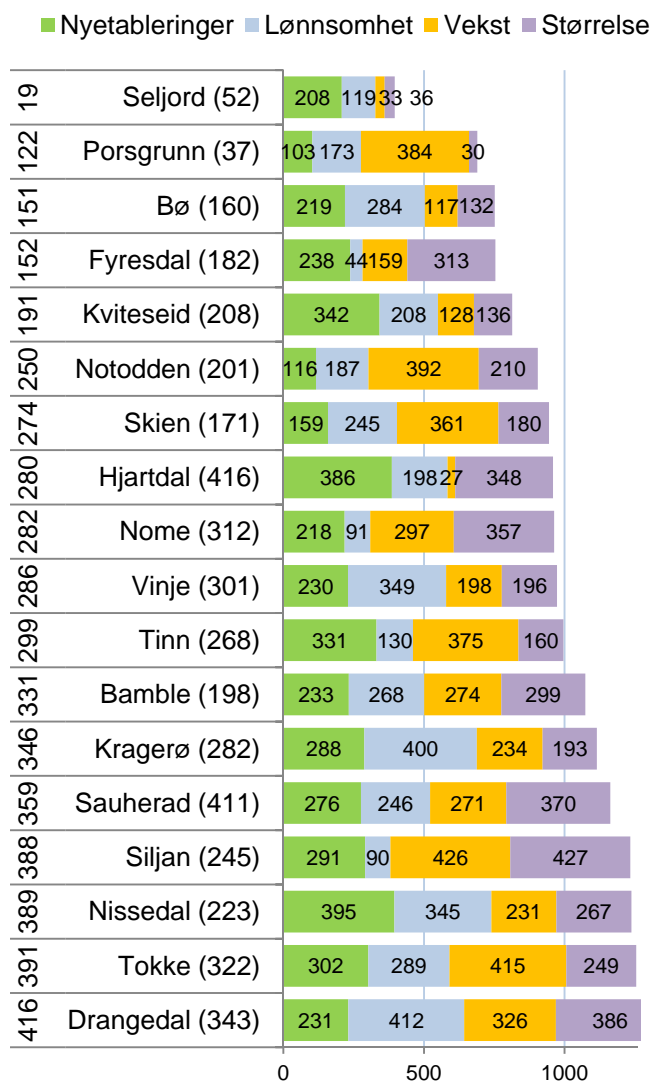
NæringsNM for kommunene

Seljord ble nummer 19 i årets NæringsNM, og er suverent best i Telemark i 2010. Seljord har gjort det godt tidligere også, og er nummer 52 av de 430 kommunene i landet sammenlagt for de siste fem årene.

Porsgrunn er nest best i Telemark i 2010, men er likevel bare på en 122. plass. Porsgrunn har vært best sammenlagt de siste fem årene, der kommunen er nummer 37. Plasseringen til Porsgrunn er for øvrig den svakeste som er målt. Skien fikk også sitt hittil svakeste resultat i 2010, helt nede på 274. plass. De store byene gjør det generelt bedre enn andre kommuner i NæringsNM, og byer som Porsgrunn og Skien skal normalt ha bedre plasseringer enn årets i NæringsNM.

Bø, Fyresdal og Kviteseid er kommuner som gjør det over middels, både i 2010 og i de siste fem årene.

13 av 18 kommuner i Telemark gjør det under middels i NæringsNM for 2010. Drangedal ble sist i fylket som nummer 416 av 430 kommuner.

Figur 54: Kommunenes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 430 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste fem år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

5. Innovasjon i næringslivet

Innovasjon står sentralt for å forklare økonomisk vekst på globalt nivå. Dermed vil innovasjon også kunne være en forklaring på regional utvikling. Kan forskjeller i næringslivets innovasjon kunne forklare hvorfor noen regioner har vekst mens andre har nedgang? Og kan vi måle næringslivets innovasjonsevne?

SSB har gjennomført en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet i mange år. Det er over 6000 foretak som svarte på spørreundersøkelsen i 2008, som omfatter nesten 10 000 bedrifter. Spørreundersøkelsen er ganske omfattende, og bedrifte-

ne oppgir blant annet om de har introdusert nye produkter, prosesser og markedsføringsmetoder, og om de nye produktene er nye på markedet eller bare nye for bedriften.

Tabell 1: Spørsmål fra SSBs innovasjonsundersøkelse.

Hovedgruppe	Indikator	Kortnavn	Vekt
Produkt-innovasjon	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden	Vare	2
	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester	Tjeneste	2
	Foretaket har produktinnovasjoner som også er nye for foretakets marked	Nytt for markedet	4
Prosess-innovasjon	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon	Produksjonsmetode	2
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon	Distribusjon	1
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede støttefunksjoner	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	Vesentlige endringer i design (utseende/utformig) av en vare eller tjeneste	Design	2
	Nye media eller nye måter for promotering av produkt	Nye media	1
	Nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	Nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de ti spørsmålene i innovasjonsundersøkelsen som danner grunnlaget for de ti innovasjonsindikatorerne vi bruker i denne analysen. De ti indikatorerne kan slås sammen til tre hovedtyper innovasjon: Produktinnovasjon, prosess-innovasjon og markedsinnovasjon. Samtidig har vi gitt de ti indikatorerne ulike vekter som brukes når vi skal slå sammen indikatorerne. Spørsmålet om bedriftens innovasjoner er nye for markedet eller bare nye for bedriften har fått størst vekt, ettersom det er det eneste spørsmålet hvor det skilles mellom hva som er nytt i markedet og hva som bare er nytt for bedriften. Spørsmålene om nye måter for pro-

dukt plassering eller nye metoder for prising har fått lavest vekt. Dette er spørsmål som synes en del mindre viktig enn f. eks. spørsmålet om bedriften har introdusert produktinnovasjon.

Indikatorerne som er valgt forteller om i hvilken grad bedriftene har gjennomført innovasjoner. I andre sammenhenger er innovasjon og forskning og utvikling (FoU) ofte blandet sammen. Vi anser FoU til å være en av mange mulig kilder til innovasjon, og ønsker derfor å måle faktisk innovasjon og ikke FoU-intensitet. Derfor har vi ikke brukt bedriftenes FoU-aktivitet i indikatorsettet.

5.1 Indikatorer for innovasjon

Innovasjonsundersøkelsen er rettet mot foretak av forskjellige typer. Noen har bare én lokalisering, enbedriftsforetak. Disse er enkle å forholde seg til, ettersom de kan plasseres i en region. Foretak som har produksjon på flere steder, såkalte flerbedriftsforetak, skaper noen problemer. Foretakene svarer på foretaksnivå, dvs. det finnes ett svar på hvorvidt foretaket har hatt innovasjon, men vi vet ikke om dette gjelder alle foretakets bedrifter som er spredt på flere regioner. Dette løser vi gjennom å ta med

begge foretakstypene, men vekte enbedriftsforetakene dobbelt så mye som flerbedriftsforetakene.

Vi kan måle innovasjon som andel av foretak med innovasjon. Da vil alle foretak telle likt uansett størrelse. Vi kan også måle innovasjon etter andelen av de sysselsatte som er i innovative foretak. Da vil de store bedriftene telle mer enn de små. For regioner med store hjørnesteinsbedrifter vil resultatene fra disse lett bli dominerende. Dette løser vi gjennom å bruke begge målemetoder, men vekte indikatorene for andel bedrifter dobbelt så mye som indikatoren for andel av sysselsetting.

Tabell 2: Verdier for de ulike innovasjonsindikatorerne for Telemark. Hver indikator går fra 0=dårligste fylke til 100=beste fylke.

		Frekvenser enbedrifts- foretak	Frekvenser flerbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel enbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel flerbedrifts- foretak	Totalt
Produktinnovasjon	Vare	40,7	76,3	65,4	70,9	62,8
	Tjeneste	16,0	51,8	7,9	60,0	24,5
	Nytt for markedet	44,8	100,0	37,5	42,4	46,5
Prosessinnovasjon	Produksjonsmetode	34,9	68,6	54,5	95,9	50,0
	Distribusjon	40,5	26,1	74,3	30,0	42,4
	Støttefunksjon	66,3	50,6	71,0	50,0	70,8
Markedsinnovasjon	Design	8,3	66,3	5,0	35,6	15,9
	Media	61,6	39,1	100,0	17,5	63,2
	Kanal	50,0	61,1	50,0	75,8	51,9
	Prising	47,6	46,0	91,7	39,1	62,2

Ettersom vi har ti innovasjonsindikatorer som er målt på fire ulike måter, får vi til slutt hele 40 indikatorer for innovasjon i en region.

I tabellen over har vi vist resultatene for Telemark.

Næringslivet i Telemark gjør det bra på noen indikatorer, men resultatene er veldig varierende.

Flerbedriftsforetak i Telemark gjør det bra for enkelte indikatorer for produktinnovasjon og prosessinnovasjon. Dette viser at Telemark har noen store foretak som har høy innovasjon. Her inngår nok mange av de store industrikonsernene. For markedsinnovasjon gjør de små foretakene det imidlertid bedre.

Til høyre i tabellen har vi summert resultatene for de ti innovasjonsindikatorerne. Telemark gjør det best for støttefunksjoner (som oftest IT-systemer), bruk av nye media eller nye måter for promotering samt nye metoder for prising. Telemark gjør det svakest for endringer i design av en vare eller tjeneste og for produktinnovasjoner i form av tjenester.

Videre skal vi slå sammen indikatorene for vare, tjeneste og nytt for markedet til en indikator for produktinnovasjon. Indikatorene for produksjonsmetode, distribusjon og støttefunksjoner slås sammen til en samleindikator som vi kaller for prosessinnovasjon. De siste fire indikatorene vil danne indikatoren markedsinnovasjon.

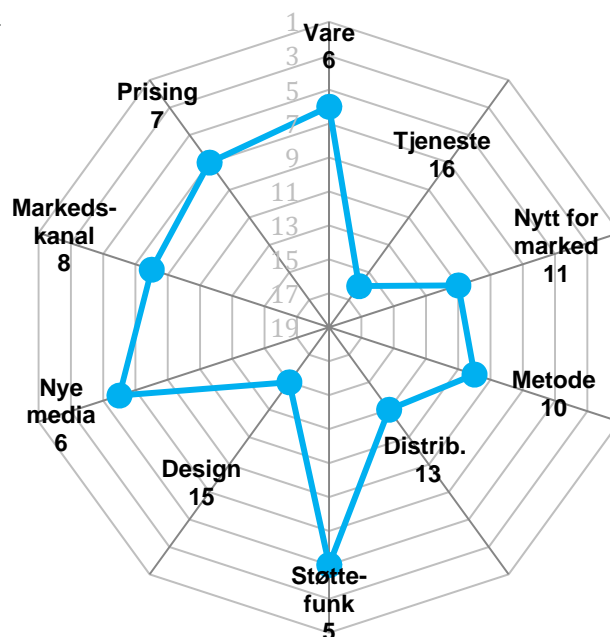
5.2 Innovasjon i fylkene

I figur 55 ser vi hvordan Telemark kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne sammenliknet med de andre fylkene.

Næringslivet i Telemark er nummer fem av 19 fylker når det gjelder andelen som har introdusert nye eller vesentlig endrede støttefunksjoner og nummer seks for produktinnovasjon i form av varer og for bruk av nye media eller måter for promotering av produkt.

Telemark skårer lavt for produktinnovasjon i form av nye tjenester og for vesentlig endring i design av en vare eller tjeneste.

Plasseringene er veldig varierende. I alle de tre hovedgruppene av indikatorer gjør Telemark det både bra og dårlig for enkelte indikatorer.

Figur 55: Telemarks rangering blant de 19 fylkene med hensyn til ulike innovasjonsindikatorer.

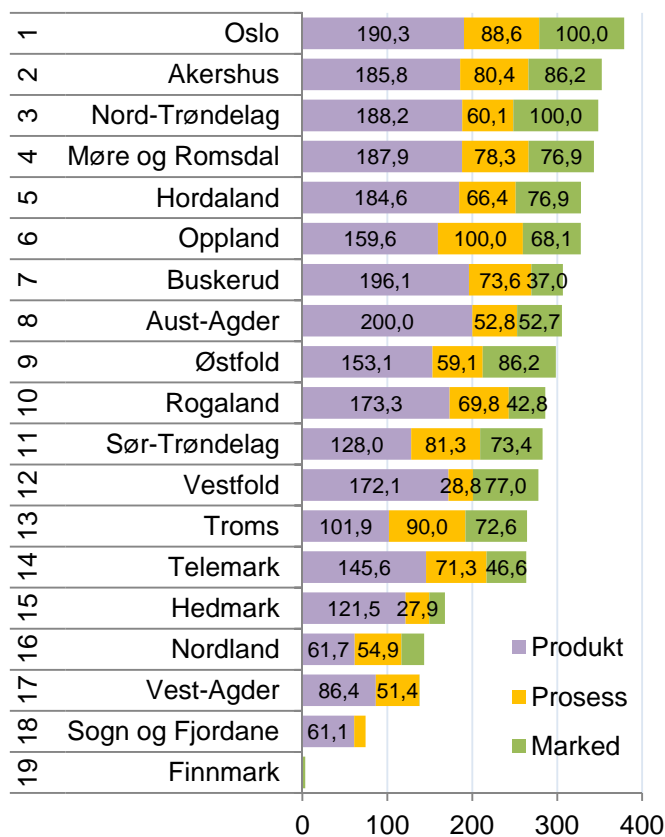
Rangering av fylkene

I figur 56 ser vi hvordan fylkene kommer ut samlet sett når vi legger sammen de ti indikatorerne i tre grupper, hvor fylkene har fått en skår på mellom 0 og 100. Produktinnovasjon er vektet dobbelt i forhold til prosess- og markedsinnovasjon, og har dermed skår mellom 0 og 200.

Telemark kommer på en 14. plass. Telemark gjør det ganske bra når det gjelder produktinnovasjon, men svakt for markedsinnovasjon.

På denne samleindeksen er det imidlertid ganske små forskjeller mellom fylkene fra første til 14. plass. Små endringer i konstruksjonen av indikatorerne vil dermed kunne påvirke rekkefølgen vesentlig.

Derfor er det kanskje mer interessant å se på variasjonen i innovasjon i regionene. De fleste fylkene har ganske store variasjoner mellom regionene. På de neste sidene skal vi se på innovasjonsfrekvensen i regionene i Telemark.

Figur 56: Samlet innovasjonsfrekvens for fylkene.

5.3 Innovasjon i regioner

Vi kan rangere innovasjon i næringslivet i regionene på samme måte som vi gjør for fylker. I figur 57 ser vi hvordan regionene i Telemark kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorne.

For regioner har vi i tillegg tatt med en indikator for den relative størrelsen til næringslivet som er omfattet av målingene. Regioner som har relativt mange bedrifter i de bransjene som er undersøkt, blir dermed ”premiert” i forhold til næringssvake regioner. Denne faktoren er med for regioner, men ikke for fylkene, fordi det er liten forskjell på næringsstetthet mellom fylker.

Vi kan se at Grenland skårer bra for markedsinnovasjon og prosessinnovasjon. Midt-Telemark og Øst-Telemark gjør det veldig bra på indikatorer som produktinnovasjon i form av varer og produktinnovasjon som er nytt for markedet, men samtidig veldig svakt for enkelte andre indikatorer. Vest-Telemark gjør det svakt på alle indikatorne, med unntak av produktinnovasjon i form av varer.

Regionene i BTV

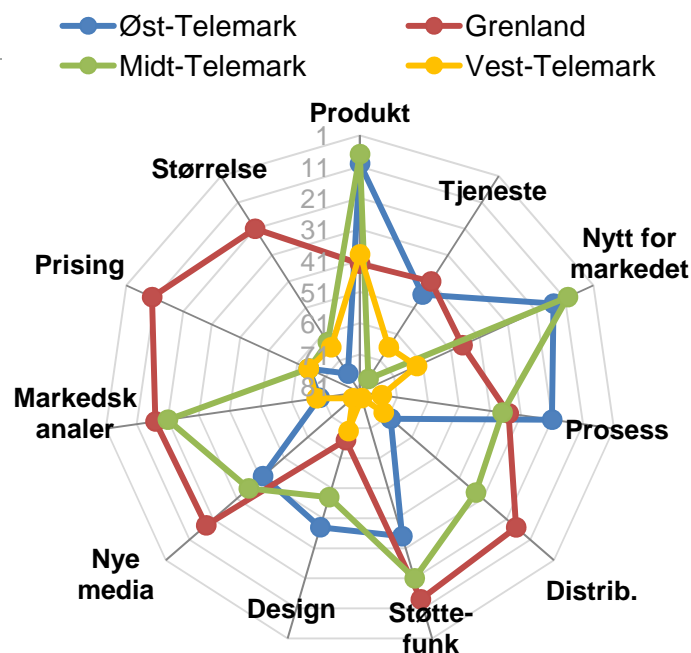
I figur 58 er indikatorene samlet i de tre hovedtypene, som igjen danner grunnlaget for en samlet innovasjonsgrad.

Kongsbergregionen er nummer sju av alle regionene i landet, til tross for at regionen skårer langt under middels for markedsinnovasjon.

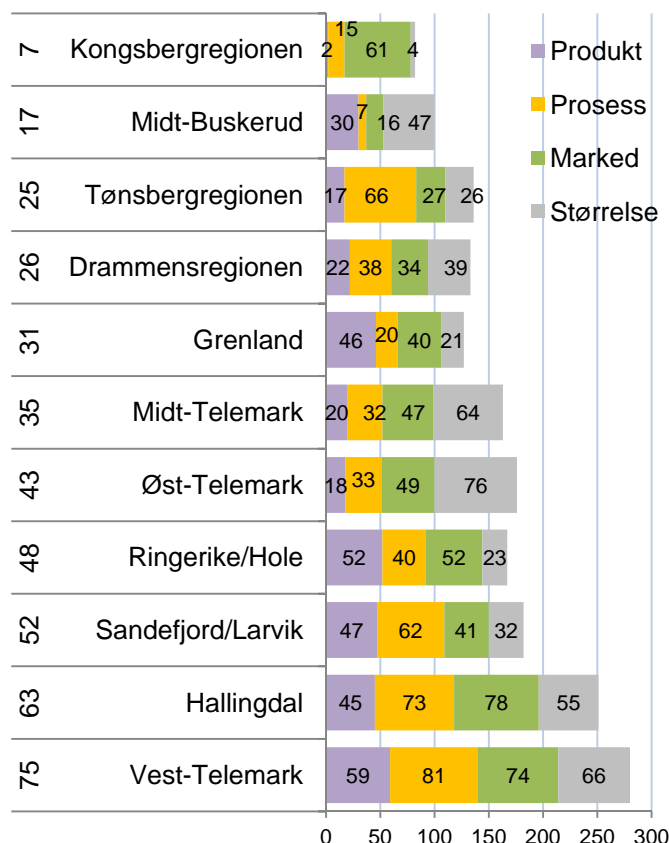
Grenland er rangert som nummer 31 av 83 regioner. Grenland skårer spesielt høyt på prosessinnovasjon.

Midt-Telemark kommer på en 35. plass. Midt-Telemark gjør det bra på produkt- og prosessinnovasjon, men har lite næringsliv i de bransjene som er aktuelle. Ser man bort i fra størrelse, gjør Midt-Telemark det bedre enn både Grenland og Tønsbergregionen.

Øst-Telemark gjør det middels, men blir også trukket for lav næringsstetthet. Øst-Telemark gjør det spesielt bra på produktinnovasjon. Vest-Telemark gjør det svakt og kommer samlet på en 75. plass.

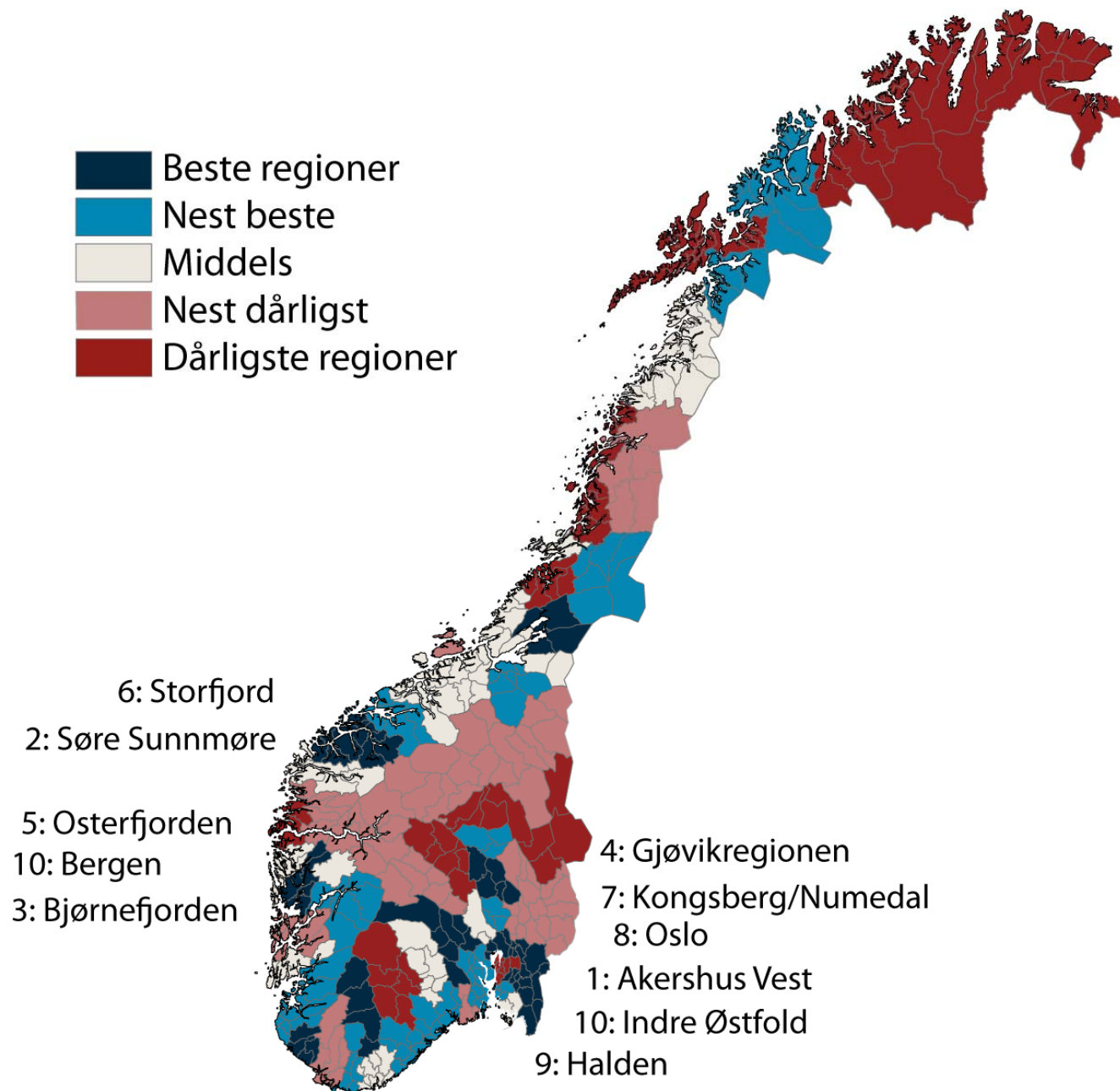

Figur 57: Regionenes rangering med hensyn til de ti indikatorne for innovasjon.

Figur 58: Rangering for hver av de tre hovedtypene innovasjon samt næringslivets størrelse for regionene i BTV. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for samlet innovasjonsgrad.

Innovasjonsfrekvens i regionene

Figur 59: Variasjoner i innovasjonsfrekvens for regionene.

Kartet over viser variasjonene i innovasjonsfrekvens i regionene i Norge. De ti beste regionene, eller 11 ettersom det er delt tiendeplass, fordeler seg med seks på Østlandet og fem på Vestlandet.

Det er tre klynger med innovative regioner. En klynge går fra Halden, via Indre Østfold til Oslo og Akershus Vest. Nedre Romerike på 15. plass er med i denne klyngen.

Bergen og naboregionene Bjørnefjorden og Osterfjorden er den andre klyngen, og Søre Sunnmøre og Storfjord er den tredje. Ålesundregionen er rangert på 17. plass og er med i denne klyngen.

Kongsbergregionen, Gjøvikregionen, Setesdal, Dalane og Innherred er regioner som er med blant de 17 beste regionene utenfor disse tre områdene.

5.4 Innovative bransjer

Det er store forskjeller mellom de ulike bransjene med hensyn til andel innovative bedrifter.

Bransjene tilknyttet informasjonsteknologi, som produksjon av datamaskiner, tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester, har en høy andel innovative foretak, både når det gjelder produkt- og prosessutvikling og markeds-innovasjon. 61,1 prosent av alle foretak som er i bransjen produksjon av datamaskiner har produktutvikling, og 31,6 prosent har introdusert produkter som er nye i markedet.

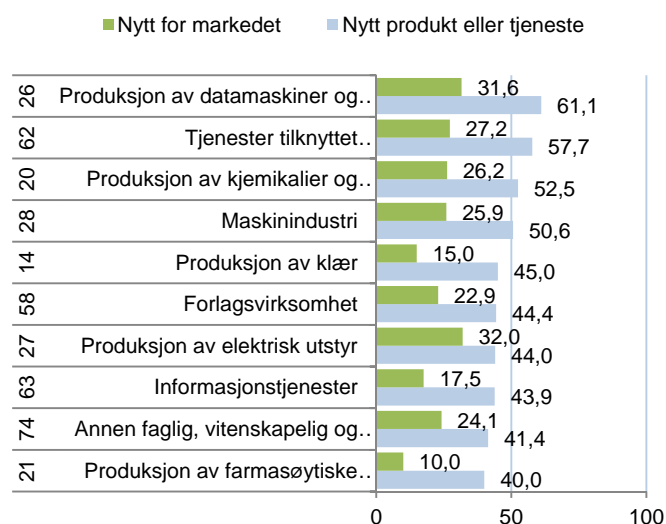
Produktutvikling trenger ikke nødvendigvis å være knyttet til teknologi. Produksjon av klær er en av bransjene med høyeste andel produktutvikling. Dette er sannsynligvis produktutvikling som ikke er teknologisk, men mer knyttet til design.

Bransjer med høy andel foretak med prosessutvikling er i stor grad de samme som har høy andel produktutvikling. I bransjene tjenester knyttet til informasjonsteknologi og telekommunikasjoner er det en høy andel av bedriftene som har introdusert nye støttefunksjoner. Det er mest sannsynlig nye støttefunksjoner basert på informasjonsteknologi. For bransjer som produksjon av kjemikalier og metaller er det mer tradisjonell utvikling av produksjonsmetoder som dominerer.

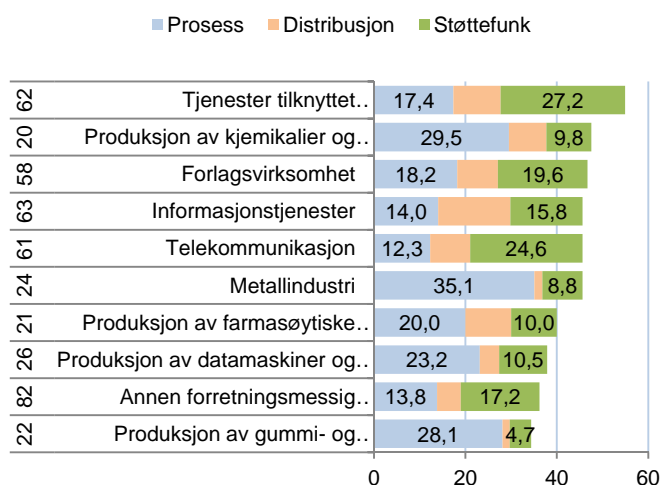
Når det gjelder markedsinnovasjoner, er det bransjen produksjon av drikkevarer som har høyest andel innovative foretak. Her er også produksjon av klær og produksjon av lær og lærvarer høyt rangert.

Noen bransjer har nesten ikke foretak med innovasjon. Det gjelder for eksempel transport og bygg og anlegg.

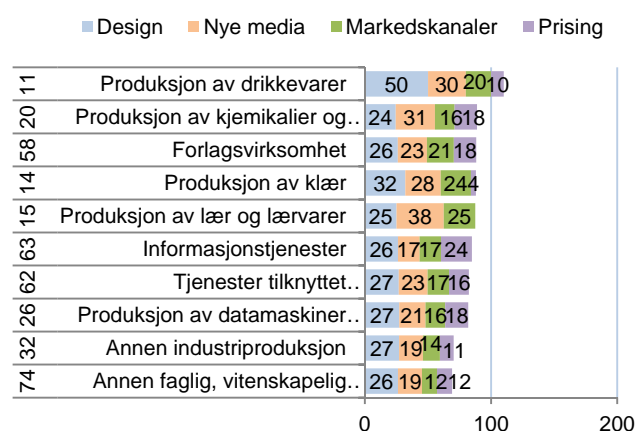
De store forskjellene i andel innovative foretak mellom bransjene, gjør at ulik bransjestruktur kan få stor betydning for andel innovative foretak i regioner. Regioner med ulik bransjestruktur vil kunne få ulik andel innovative foretak på grunn av bransjestrukturen.

Figur 60: Bransjene med høyest andel innovative foretak, produktutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 61: Bransjene med høyest andel innovative foretak, prosessutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 62: Bransjene med høyest andel innovative foretak, markedsinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

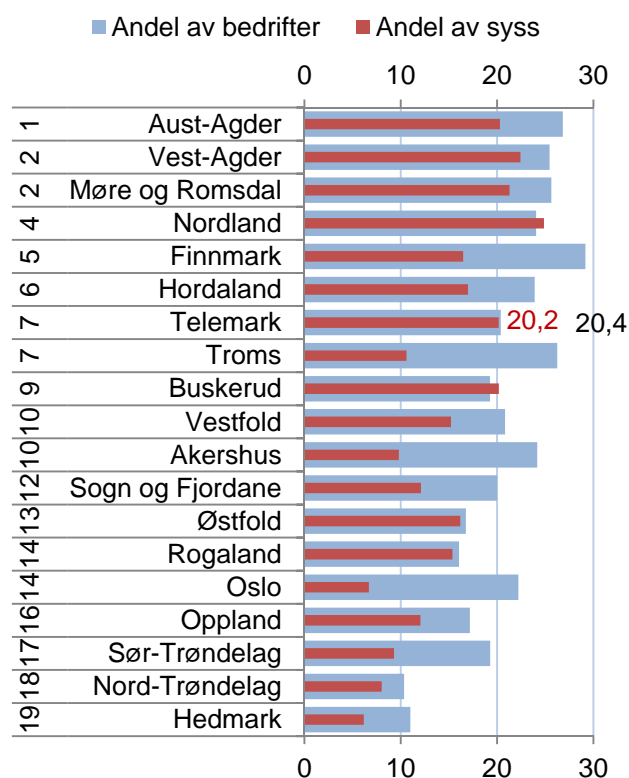
5.5 Internasjonalisering

Innovasjonsundersøkelsen inneholder også opplysninger om bedriftenes markedsorientering. Det spørres om bedriften har hovedmarkedet lokalt, nasjonalt eller internasjonalt. Dette kan vi bruke til å se hvilke områder som har det mest internasjonale næringslivet.

I figur 63 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder internasjonalisering. Her er det brukt to forskjellige indikatorer. Den ene er andelen av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at hovedmarkedet er utenfor Norge. Den andre indikatoren er andelen av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

Agderfylkene, Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark har det mest internasjonale næringslivet av fylkene.

I Telemark hadde 20,2 prosent av foretakene som ble spurt i innovasjonsundersøkelsen hovedmarkedet utenfor Norge. De store og små selskapene var like internasjonalt orienterte, andelen av sysselsettingen i internasjonalt orienterte selskap var 20,4 prosent. Dette plasserer Telemark som nummer sju blant de 19 fylkene i Norge.

Figur 63: Rangering av fylkene etter andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge.

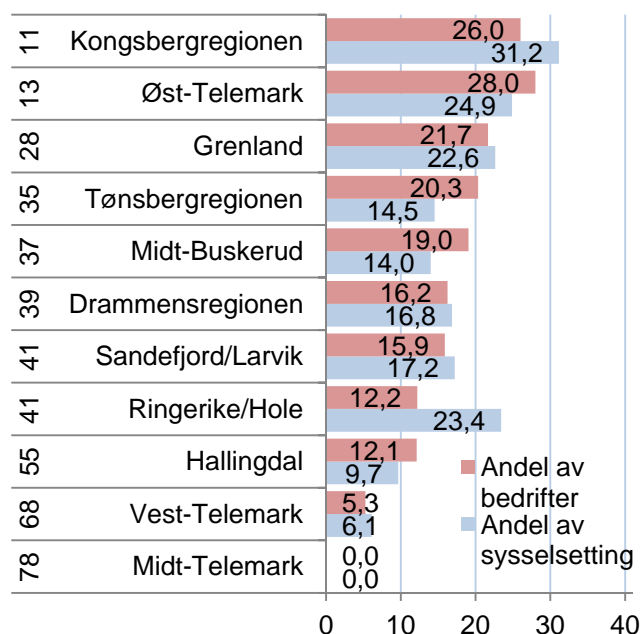
Internasjonalisering i regionene

Regionene kan også måles med hensyn til internasjonalisering i næringslivet. I figur 64 ser vi hvordan regionene i BTV kommer ut.

Øst-Telemark er nummer 13 av de 83 regionene i landet når det gjelder internasjonalisering. Her var 28 prosent av bedriftene internasjonalt markedsorienterte.

Grenland har også et internasjonalt orientert næringsliv, med rangeringsnummer 28 blant de 83 regionene i landet.

Vest- og Midt-Telemark har et lite internasjonalt orientert næringsliv. Ingen av bedriftene i Midt-Telemark som har deltatt i undersøkelsen har svart at de har hovedmarkedet utenfor Norge.

Figur 64: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen i regionene i BTV som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge. Til venstre er regionens rangering blant de 83 regionene i landet.

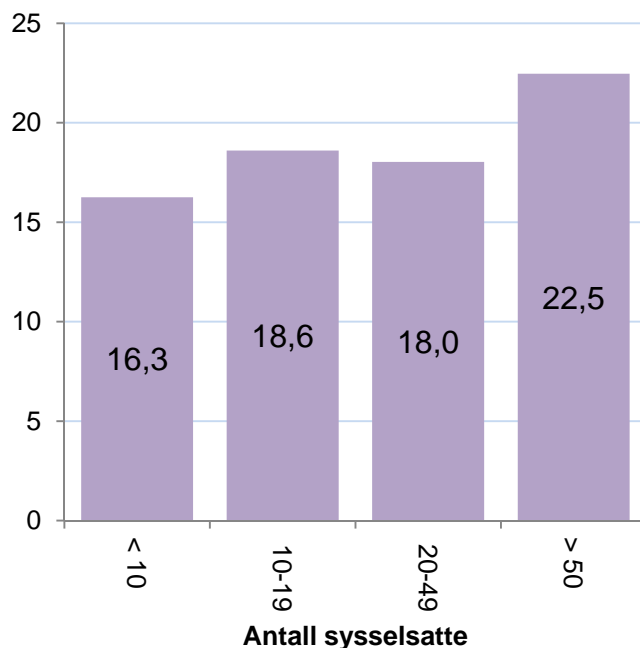
Innovasjon og bedriftenes størrelse

Er det en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og sannsynligheten for at de er innovative?

I figur 65 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer med størrelsen på bedriftene, målt med antall sysselsatte. Blant bedrifter med over 50 sysselsatte oppga 22,5 prosent at de hadde introdusert nye produkter. Blant bedrifter med mindre enn 10 ansatte oppga 16,3 prosent at de hadde hatt produktutvikling.

Det er tilsynelatende en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og innovasjon. Store bedrifter har høyere sannsynlighet for å være innovative enn små bedrifter.

Store bedrifter har større ressurser og har dermed lettere for å kunne sette av midler til utvikling. Store bedrifter har også ofte et større produktspekter og dermed også flere produkter som vil kunne trenge fornying.

Figur 65: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter bedriftenes størrelse.

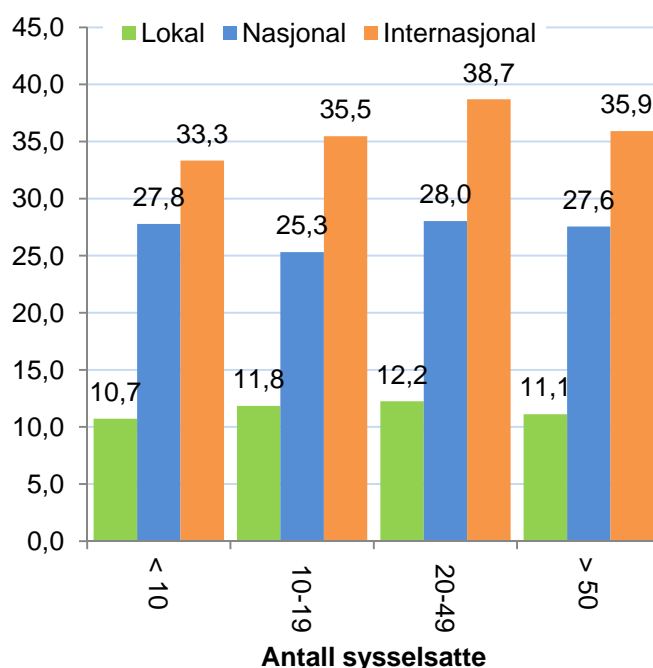
Innovasjon, størrelse og internasjonalisering

I figur 66 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer mellom bedrifter med ulik størrelse og ulik markedsorientering. Vi kan se at det er en sterk sammenheng mellom markedsorientering og innovasjon. Bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge har langt høyere sannsynlighet for produktinnovasjon enn de andre. Bedrifter med et nasjonalt marked har også langt høyere andel innovative bedrifter enn bedrifter med et lokalt marked.

Det er imidlertid liten forskjell i andelen innovative bedrifter i ulik størrelse.

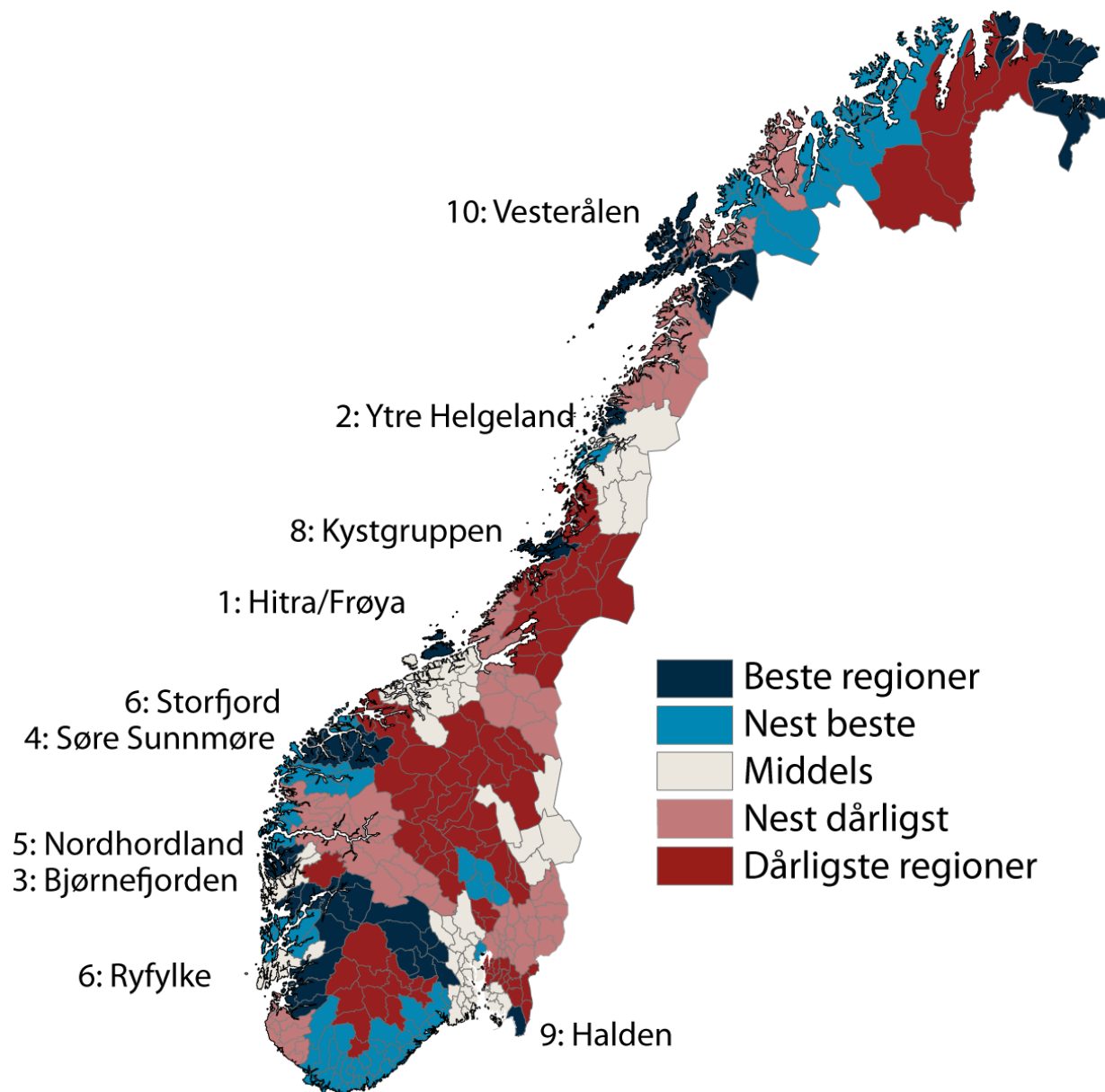
Markedsorienteringen til bedriften synes dermed å være langt viktigere enn størrelsen for om bedriften er innovativ.

De store bedriftene er oftere internasjonalt orientert, mens de minste ofte er lokalt orientert. Det er årsaken til at vi fikk den tilsynelatende positive sammenhengen mellom størrelse og innovasjon i figur 65.

Figur 66: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter størrelse og markedsinnretning.

Regionale mønstre for internasjonalisering

Figur 67: Variasjoner i internasjonalisering i næringslivet mellom de 83 politiske regionene.

Ni av de ti regionene med det mest internasjonale næringslivet finner vi langs kysten, fra Ryfylke til Vesterålen. Bare Halden sniker seg inn blant de ti mest internasjonale regionene fra Østlandet.

Kongsberg/Numedal er nesten med blant de ti mest internasjonale regionene som nummer 11, mens Øst-Telemark er nummer 13.

Grenland hører til blant de nest mest internasjonale regionene, mens Midt- og Vest-Telemark er blant de minst internasjonale.

5.6 Innovasjonsklima

Hvis et fylke har høy innovasjonsfrekvens på grunn av at de har et næringsliv med mange bedrifter og foretak i bransjer med høy innovasjon, kan dette gi et litt feilaktig bilde av hvor sterk fylket er på innovasjon. Vi ønsker derfor å se på hvordan fylkene gjør det når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse målt i antall ansatte. Dette har vi gjort gjennom logistiske regresjoner der de enkelte innovasjonsindikatorne er brukt som avhengig variabel. Resultatet kan brukes til å se hvor høy andel innovasjonsforetak de enkelte fylkene har, gitt bransjestruktur og størrelse. Dette kaller vi innovasjonsklima. Hvis et fylke har høy innovasjonsandel gitt bransje og størrelse, betyr det at regionen har et sterkt innovasjonsklima.

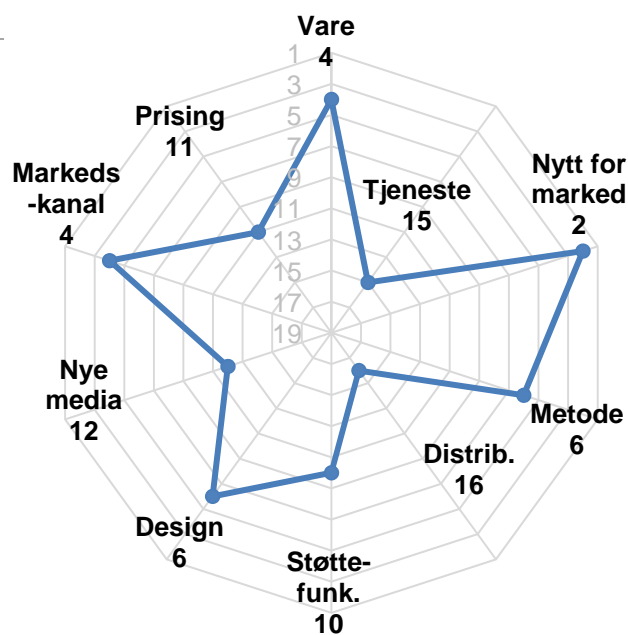
I figur 68 ser vi rangeringen til Telemark for de ulike indikatorene når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse. Telemark gjør det veldig bra for flere indikatorer, som innovasjoner som er nytt for markedet og innovasjon i varer. Det betyr at Telemark har høy innovasjon gitt bransjestrukturen.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima er ikke direkte sammenlignbart, siden datagrunnlaget er litt uliktⁱⁱⁱ.

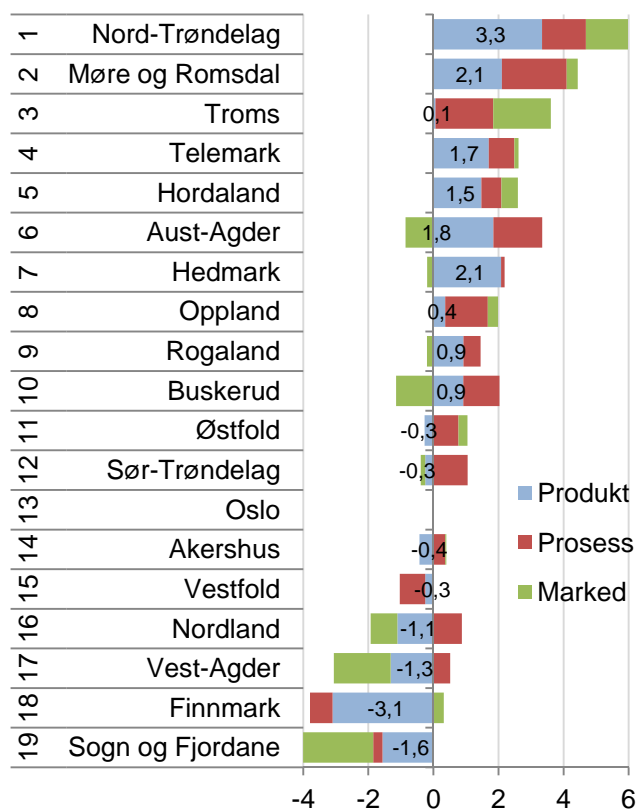
Figur 69 viser de standardiserte koeffisientene fra regresjonen for samlegruppene. Verdiene er vektet på samme måte som tidligere, som blant annet betyr at produktinnovasjon får høyest betydning. Oslo er brukt som referansefylke. Verdiene til Oslo er derfor null og betyr at Oslo er ”utgangspunktet”. Fylker som har positive verdier har bedre innovasjonsklima enn Oslo. Verdiene gir en indikasjon på hvor viktig de ulike innovasjonstypene er for den samlede rangeringen.

Nord-Trøndelag har sterkest innovasjonsklima, og det er spesielt innenfor produktinnovasjon Nord-Trøndelag gjør det bra. Møre og Romsdal kommer på andreplass. Begge disse fylkene hadde også høy innovasjonsfrekvens. Troms og Telemark på de to neste plassene gjør det derimot bra for innovasjonsklima, men hadde ikke høy innovasjonsfrekvens.

Oslo og Akershus var på topp for innovasjonsfrekvens, men har svakt innovasjonsklima.

Figur 68: Telemarks rangering for innovasjonsklima på de ulike innovasjonsindikatorne.

Figur 69: Innovasjonsklima for fylkene. Vektete standardiserte koeffisienter for de tre hovedgruppene innovasjonsindikatorer.

Innovasjonsklima i regionene

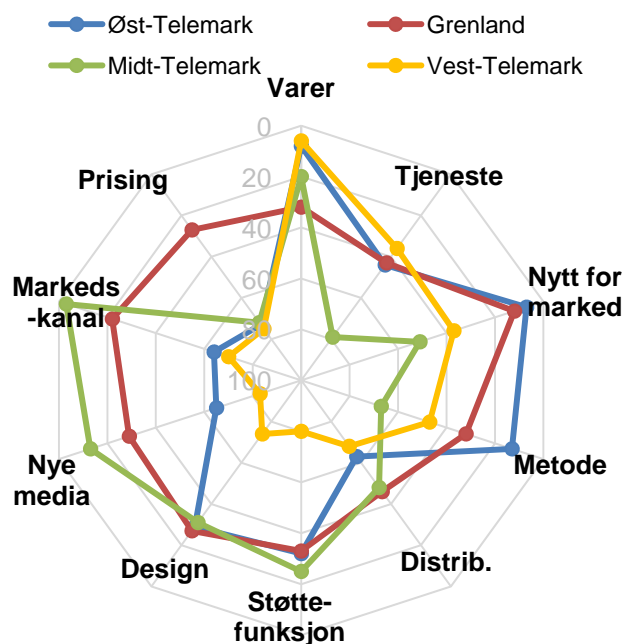
Figur 70 viser hvordan regionene i Telemark kommer ut på rangeringen for innovasjonsklima for de ulike indikatorene.

Grenland gjør det over middels eller middels for de fleste indikatorer. Grenland gjør det spesielt bra for produktinnovasjon som er nytt for markedet.

Midt-Telemark gjør det bra for tre av markedsindikatorerne, men svakt for prising samt tjenesteinnovasjon.

Øst-Telemark gjør det bra på flere av indikatorerne, spesielt for innovasjoner som er nytt for markedet og bruk av nye metoder. Øst-Telemark men gjør det svakt for flere av markedsindikatorerne, samt distribusjon.

Vest-Telemark gjør det over middels for produktindikatorerne og for metoder for produksjon.

Figur 70: Regionenes rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon.

Rangering av regionene samlet

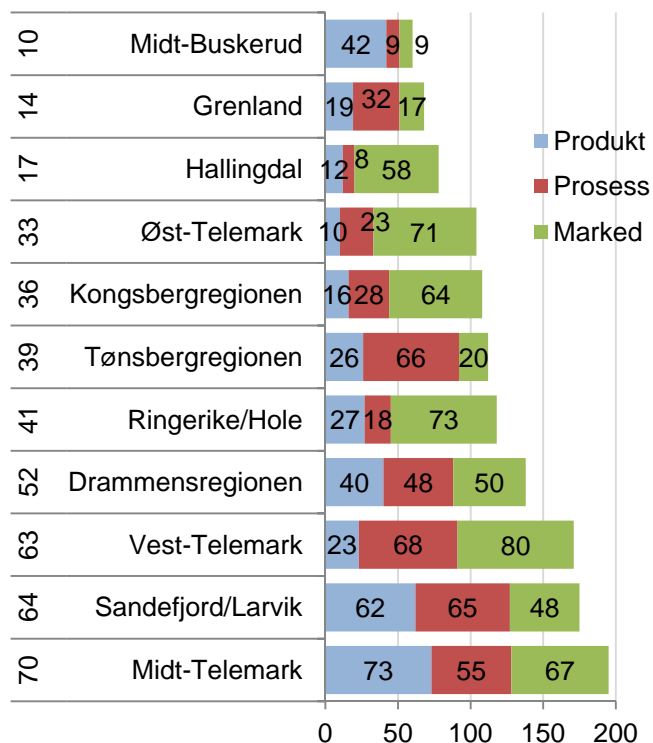
I figur 71 ser vi rangeringen for innovasjonsklima til regionene for de tre hovedtypene innovasjon og samlet.

Grenland er regionen med det 14. sterkeste innovasjonsklimaet i Norge. Bare Midt-Buskerud har sterkere innovasjonsklima i BTV.

Øst-Telemark er også rangert over middels, som nummer 33 for innovasjonsklima.

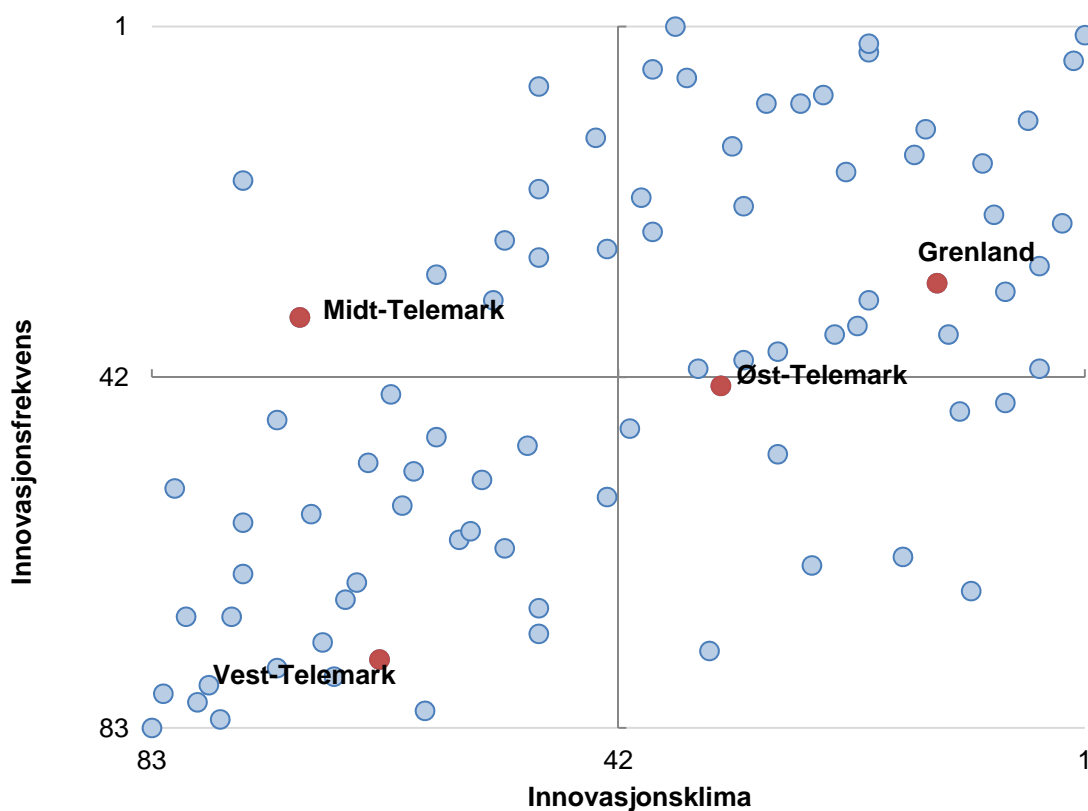
Vest-Telemark er på 63. plass. Dette er likevel bedre enn for innovasjonsfrekvens.

Midt-Telemark hadde en sterk plassering for innovasjonsfrekvens, men havner på plass nummer 70 for innovasjonsklima.

Figur 71: Rangering for innovasjonsklima for regionene i BTV for de tre hovedtypene innovasjon. Samlet rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima

Figur 72: Regionenes rangering for samlet innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens.

I figur 72 har vi vist rangeringen for innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens i samme diagram. Det er interessant å se dette i sammenheng, til tross for at de to ikke er direkte sammenlignbare.

Innovasjonsfrekvensen vises på den lodrette akse. Øverst i diagrammet vises regionene med høyest innovasjonsfrekvens, mens de med lavest innovasjonsfrekvens er vist nederst i diagrammet. Akse krysser i midten av diagrammet, slik at regionene over akse har over middels innovasjonsfrekvens. På den vannrette akse vises innovasjonsklima. Regionene med svakest innovasjonsklima vises til venstre i diagrammet, mens regionene med sterkest innovasjonsklima vises til høyre. Denne akse krysser også i midten, slik at regionene til høyre for akse har over middels innovasjonsklima.

De mest vellykkede regionene befinner seg i øvre høyre kvadrant. Disse har både over middels inno-

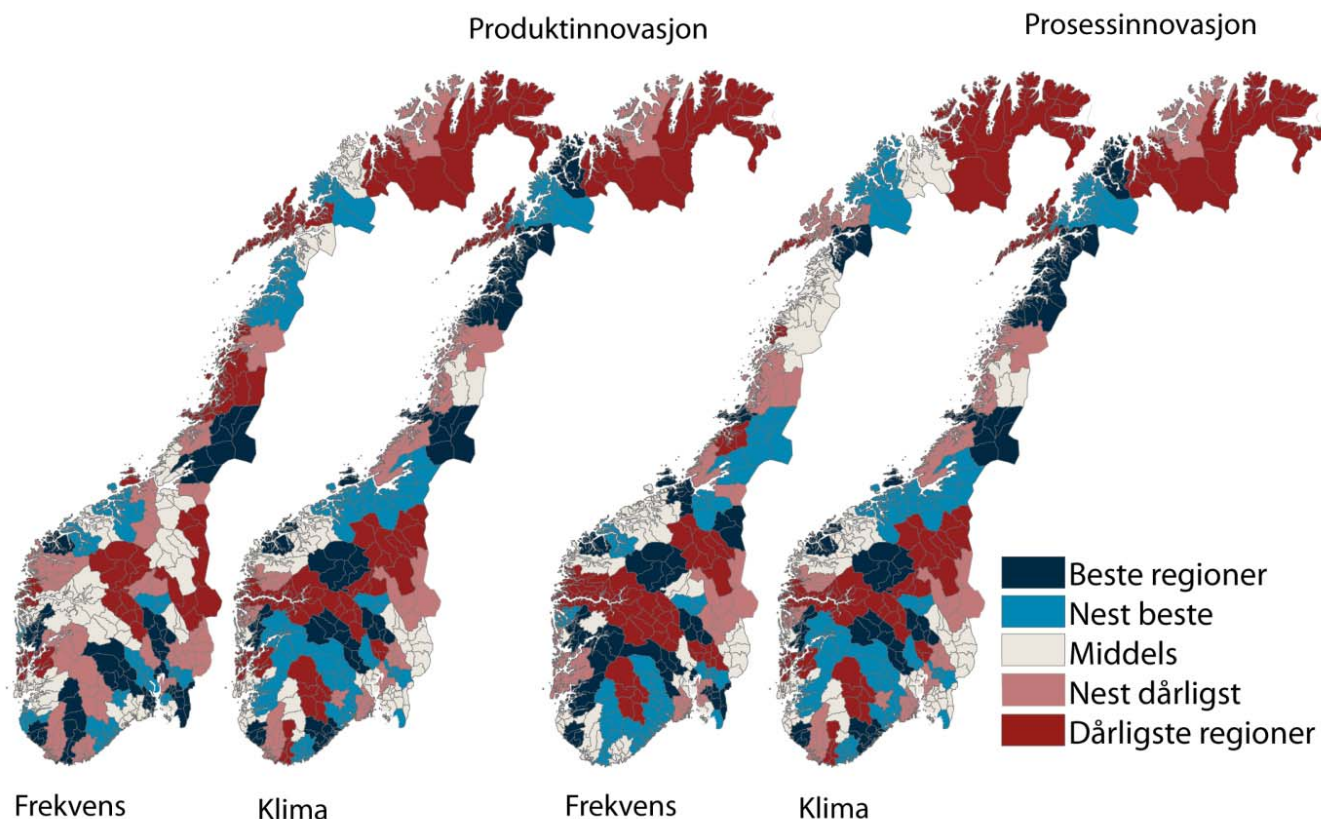
vasjonsklima og innovasjonsfrekvens. Grenland havner i denne gruppen.

I øvre venstre kvadrant er de regionene som har høy innovasjonsfrekvens, men svakt innovasjonsklima. Disse har en bransjestruktur med høy innovasjonsfrekvens, men er ikke sterke innovasjonsregioner når man tar hensyn til bransje og størrelse. Midt-Telemark befinner seg i denne gruppen.

I nedre høyre kvadrant er regionene som har under middels innovasjonsfrekvens, men over middels innovasjonsklima. Disse regionene har en mindre gunstig bransjestruktur, men har høy innovasjon. Øst-Telemark er her, men er ikke langt unna å være middels for innovasjonsfrekvens. Med en plass bedre på denne akse, ville Øst-Telemark vært i den beste kvadranten.

I nedre venstre kvadrant er de regionene med både lav innovasjonsfrekvens og svakt innovasjonsklima. Vest-Telemark er i denne kategorien.

Regionale trender

Figur 73: Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for produkt og prosessinnovasjon i regionene.

I figur 73 har vi sammenliknet innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for gruppene produktinnovasjon og prosessinnovasjon i regionene.

Flere regioner på Vestlandet har et sterkt innovasjonsklima. De regionene som har sterkest innovasjonsklima for produktinnovasjon er Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Osterfjorden.

Sentrale regioner på Østlandet, som har høy innovasjonsfrekvens, har et langt svakere innovasjonsklima. En gunstig bransjestruktur gir en høy innovasjonsfrekvensen.

Det er mange distriktsregioner som har et sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Deler av Telemark, Buskerud og Hedmark kommer godt ut for innovasjonsklima.

For prosessinnovasjon kommer også mange Vestlandsregioner godt ut for innovasjonsklima. Regionene som har sterkest innovasjonsklima er Søre Sunnmøre og Bjørnefjorden, som også har sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Tredje

sterkeste region for prosessinnovasjon gitt bransje og størrelse er Hitra/Frøya. Denne regionen har ikke sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Hitra/Frøya har en vellykket fiskeriindustri, der det først og fremst er på prosessiden man har mulighet til å innovere.

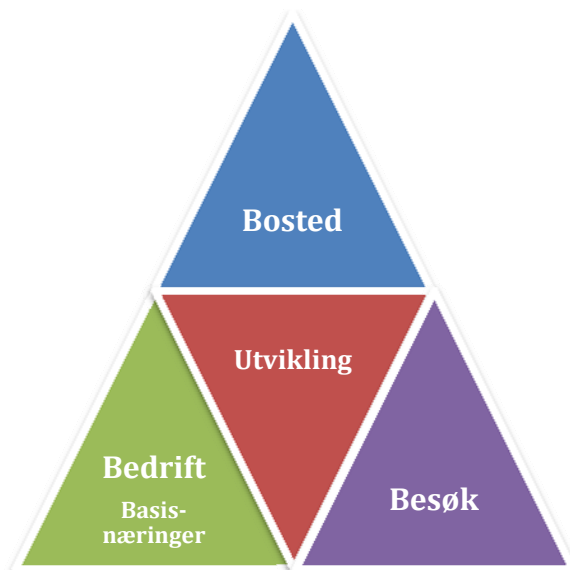
En rekke distriktsregioner i Sør-Norge viser seg å ha et betydelig sterkere innovasjonsklima enn innovasjonsfrekvens for prosessinnovasjon. Flere distriktsregioner på Østlandet kommer høyt ut på klima for prosessinnovasjon, som Nord-Gudbrandsdal, Hallingdal og Midt-Buskerud.

Finnmark gjør det dårlig både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima. Enkelte regioner i Troms og Nordland kommer imidlertid bedre ut for innovasjonsklima.

Generelt er det ikke lett å finne mønstre i innovasjonsgraden mellom regionene i Norge. Det betyr at innovasjonen i næringslivet ikke følger landsdelene, men er spredt rundt i landet.

6. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosted og bedrifter. Den første versjonen av Attraktivitetspyramiden ble utviklet i 2010. I denne rapporten presenterer vi den nye versjonen – som beholder de samme prinsippene, men med noen metodiske forbedringer^{iv}.

Attraktivitetspyramiden forklarer steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Dette er produksjon knyttet til naturressurser, som landbruk, fiske og utvinning, vareproduserende industri og teknologiske tjenester. Vi kaller dette basisnæringer. Mange steder er basert på denne typen attraktivitet, ved at de har hatt gunstige betingelser for primærnæringer, eller for industriproduksjon gjennom nærhet til råvarer eller kraft. I dag er teknologiske tjenester en type produksjon som kan selges over lange avstander, hvor råstoffet er kompetent arbeidskraft. Teknologiske tjenester er en raskt voksende næring som har helt andre lokaliseringsbetingelser enn naturbasert næring og industri.

Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktive for besøk. Ofte har denne attraktiviteten

oppstått gjennom at steder har vært knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder. Slike steder har gjerne stor utpendling til naboregioner. For å måle attraktivitet som bosted bruker vi Attraktivitetsbarometeret. Attraktivitetsbarometeret måler steders tiltrekningskraft for innflytting når effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

I dette kapitlet vil vi presentere de tre attraktivitetstypene hver for seg, og til slutt se på noen vekstfaktorer som ikke fanges opp av modellen.

6.1 Viktige trender

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæring og teknologiske tjenester. Basisnæringene er følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med 14 prosent fra 2000 til 2010.

Arbeidsplasser knyttet til lokal bosetting øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene og private arbeidsplasser i undervisning og helse og omsorg.

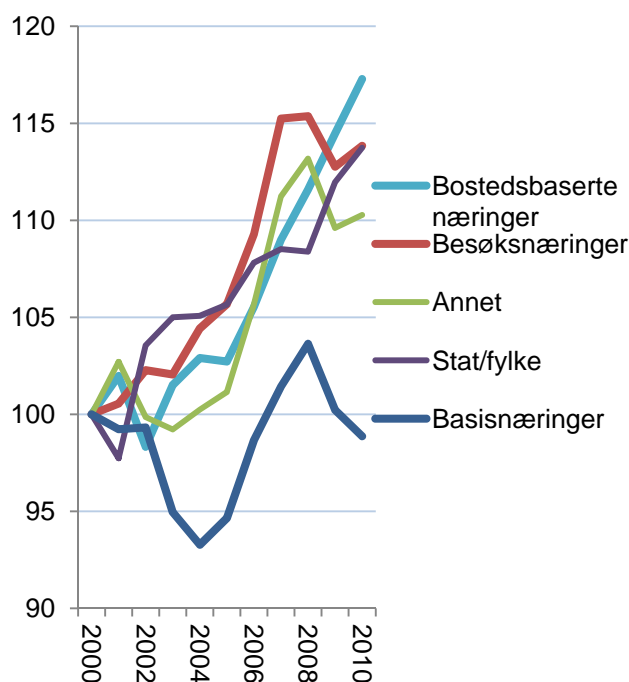
Disse tre typene av arbeidsplasser er knyttet til hver sin akse i attraktivitetspyramiden. Etter hvert som bostedsbaserte næringer og besøksnæringer vokser, blir attraktivitet for besøk og bosetting gradvis mer viktig, mens attraktivitet for bedrifter i basisnæringene gradvis blir mindre enerådende. Tidligere var regional utvikling sterkt fokusert på konkurranseutsatte næringer i basisnæringene. I dag må en også ta hensyn til de andre attraktivitetsdimensjonene.

Sammensetningen av arbeidsplassene

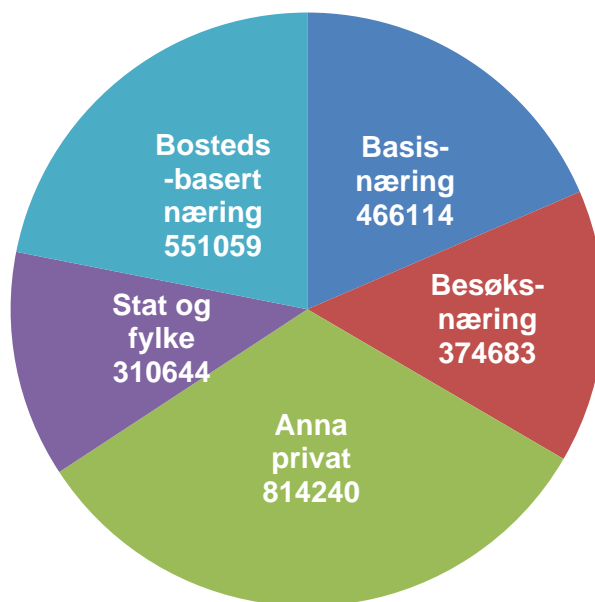
I figur 75 viser vi hvordan de ulike kategoriene av arbeidsplasser er fordelt i Norge i 2010.

Basisnæringene teller 466 000 arbeidsplasser, og er fremdeles større enn besøksnæringene, som har 375 000 arbeidsplasser. De bostedsbaserte næringene har i dag flere arbeidsplasser enn basisnæringene, men i 2000 var basisnæringene større enn de bostedsbaserte næringene.

Andre private næringer er hovedsaklig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentra. I våre analyser blir veksten i disse arbeidsplassene på et sted betraktet som en funksjon av stedets attraktivitet i sum langs de tre aksene. Men her vil også veksten kunne variere en del. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 7.1.

Figur 74: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, besøksnæringer og bostedsbaserte næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 75: Fordeling mellom ulike kategorier av arbeidsplasser i Norge i 2010.

6.2 Bedriftsattraktivitet

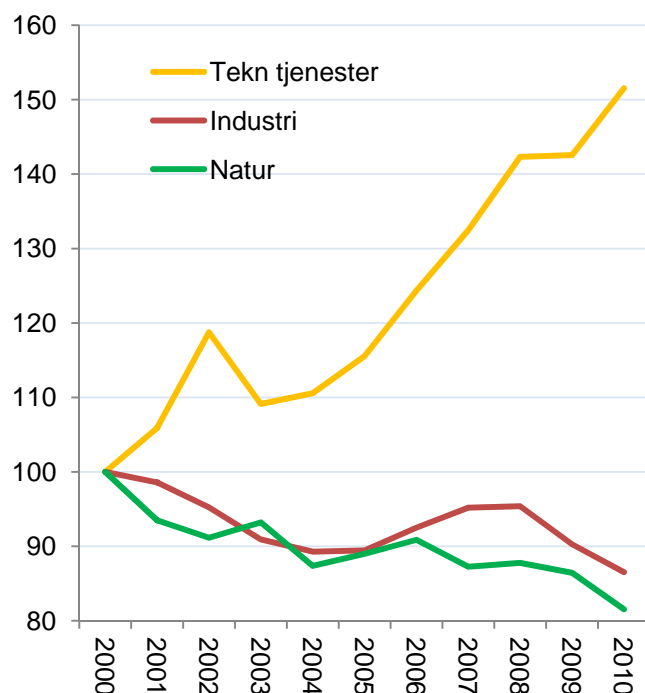
Begrepet bedriftsattraktivitet forsøker å fange opp at mange steder har grodd opp på grunn av at det har vært gunstig å produsere varer og tjenester for salg til andre regioner. Mange steder i Norge har en slik historisk bakgrunn, enten i naturressurser som fisk og landbruksarealer eller tilgang på kraft eller havner. Etter hvert har teknologibaserte tjenester vokst opp til en betydelig næring. Dette er tjenester som ikke er lokale, men som også selges i et nasjonalt eller internasjonalt marked.

Vi kaller disse næringene basisnæringer. Vi kunne ha brukt begrepet konkurranseutsatte næringer, men mange vil hevde at landbruket ikke er konkurranseutsatt. Landbruksproduksjonen i Norge er imidlertid ikke lokalt basert, fordi produktene stort sett omsettes utenfor de stedene hvor produksjonen foregår.

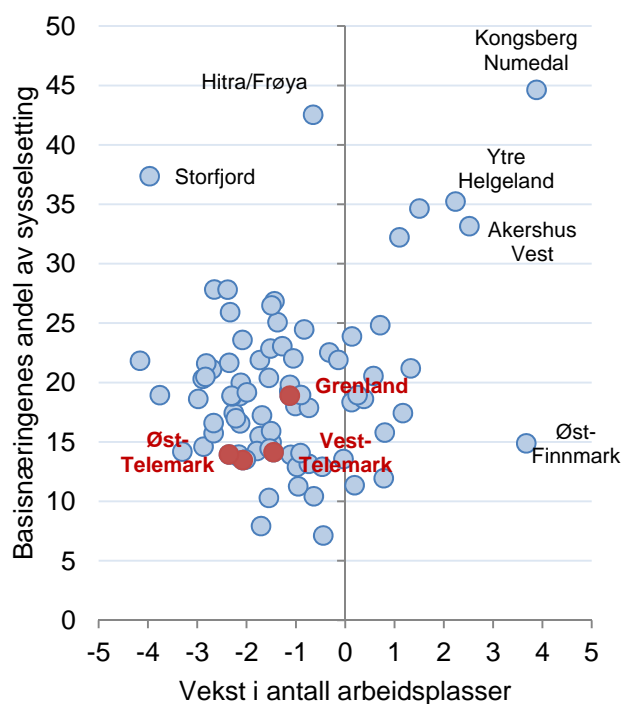
Mens naturbaserte næringer, i hovedsak primærnæringene, og industrien har synkende sysselsetting, øker sysselsettingen i de teknologiske tjenestene sterkt. Distriktene har et fortrinn når det gjelder industri og naturbasert næring, ettersom de har tilgang til arealer og naturressurser. For teknologiske tjenester er det kompetente hoder som er råvarene. Disse finnes det flest av i byene. Denne utviklingen er en av drivkreftene til sentraliseringen.

I figur 77 har vi vist nivå og vekst for basisnæringene i regionene i Norge. Kongsberg/Numedal har både høyest konsentrasjon av basisnæringer, og har samtidig hatt sterkest vekst. Når vi beregner veksten, har vi målt veksten i antall prosentpoeng av samlet sysselsetting i regionen. Veksten i Kongsberg/Numedal tilsvarer dermed nesten fire prosent av samlet sysselsetting i regionen.

Regionene i Telemark har alle hatt nedgang i antall arbeidsplasser i de tre siste årene, og ligger derfor til venstre. Nedgangen har ikke vært spesielt sterk, og de fleste regionene har hatt nedgang i denne perioden. Grenland har høyest konsentrasjon av basisnæringer av regionene i Telemark, og ligger derfor øverst av regionene i Telemark, men vi kan se at mange regioner har langt høyere andel basisnæringer. Øst-Telemark har hatt den sterkeste nedgangen i arbeidsplasser i basisnæringene de siste tre årene. Grenland har mistet relativt sett færrest arbeidsplasser, men flest i absolutte tall. Grenland har tapt svært mange basisarbeidsplasser tidligere.

Figur 76: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av basisnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 77: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Nivå av basisnæringene

I figur 78 ser vi hvordan basisnæringene er fordelt på de tre kategoriene. Industrien er den største næringen av disse på landsbasis, og er også den største næringen i alle regionene i BTV.

Kongsberg/Numedal har spesielt høy konsentrasjon av industri, tilsvarende 38,6 prosent av samlet sysselsetting i regionen. Det er høyest av alle regionene i landet.

Grenland har nest høyest konsentrasjon av basisnæringene av regionene i BTV, men det er ikke særlig forskjell på nivået i Grenland og regioner som Ringerike/Hole og Tønsbergregionen. Rangeringen for Grenland er bare to plasser over middels. Industriarbeidsplassene i Grenland utgjør nå 13,7 prosent av samlet antall sysselsatte i regionen. Grenland har ganske høy konsentrasjon av teknologiske tjenester, som nå utgjør fire prosent av samlet sysselsetting. Dette er faktisk den niende sterkeste konsentrasjonen i landet, og Grenland er dermed inne blant de ti sterkeste teknologiregionene.

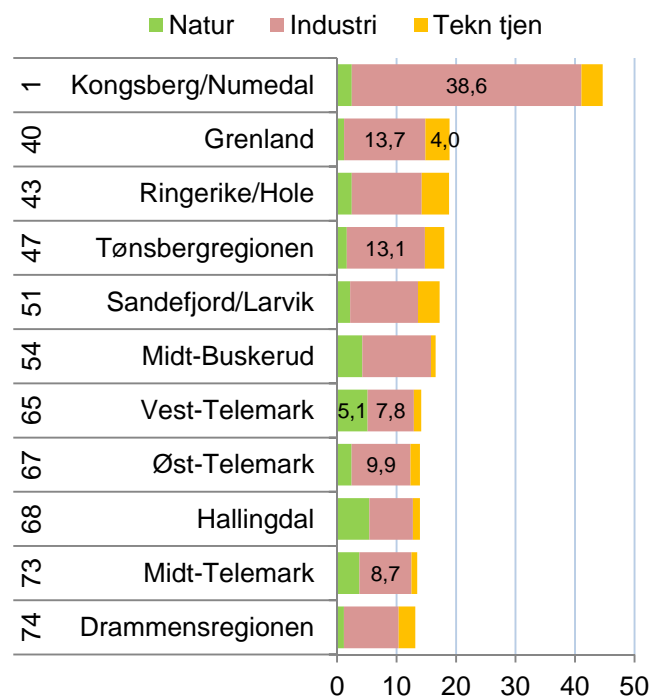
De andre tre regionene i Telemark er ganske like. Vest-Telemark har forholdsvis høy konsentrasjon av naturbaserte næringer, som i all hovedsak er landbruk.

Vekst i basisnæringene

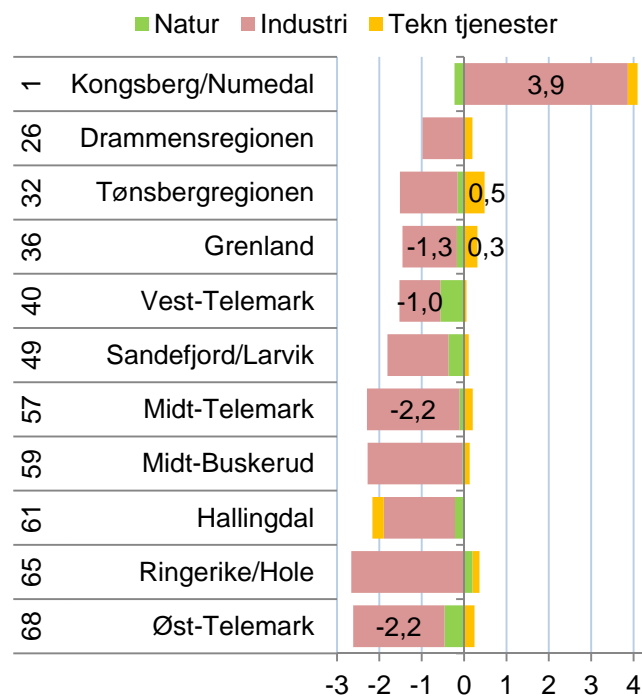
I figur 79 ser vi veksten i de ulike kategoriene av basisnæringene de tre siste årene for regionene i BTV. Kongsberg/Numedal har spesielt høy vekst, tilsvarende 3,9 prosent av samlet sysselsetting. Merk at vi her ikke måler veksten i prosent av utgangspunktet, men i prosentpoeng av samlet sysselsetting. Dette gjør vi for å måle hvilken vekstimpuls regionen har av arbeidsplassveksten.

Grenland har tapt industriarbeidsplasser tilsvarende 1,3 prosent av sin samlede sysselsetting de siste tre årene, men har hatt en gevinst i de teknologiske tjenestene tilsvarende 0,3 prosent. Selv om dette er en nedgang, er nedgangen mindre enn i de fleste andre regionene, som vi ser av rangeringsnummeret 36.

Nedgangen i Vest-Telemark er også mildere enn i de fleste regioner i landet, mens Midt- og Øst-Telemark har sterkere nedgang enn middels som følge av industrinedgang.

Figur 78: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringene i 2010. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

Figur 79: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringene i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

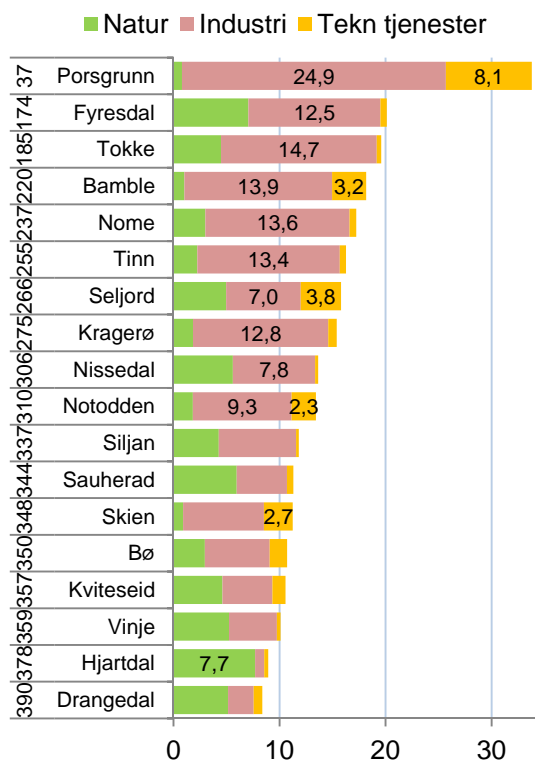
Nivå kommuner

I Telemark er det bare Porsgrunn som er en utpreget bedriftskommune. Porsgrunn er nummer 37 av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer. Antall arbeidsplasser i Porsgrunn tilsvarer 33,8 prosent av antall sysselsatte i kommunen.

Fyresdal og Tokke har over middels andel av sine sysselsatte i basisnæringer i egen kommune, men er ikke mye over middels.

Alle de andre kommunene har lavere andel basisnæringer enn middels. Også tidligere industrikommuner som Tinn og Notodden har lavere andel basisnæringer enn middels.

De teknologiske tjenestene utgjør en mindre andel av arbeidsplassene, men er interessante fordi dette er en vekstnæring. I Porsgrunn utgjør arbeidsplassene i teknologiske tjenester 8,1 prosent av sysselsettingen i kommunen. Det er faktisk bare 12 kommuner i landet med høyere konsentrasjon. Seljord har den nest høyeste konsentrasjonen av teknologiske tjenester med sine 3,8 prosent, og er med det nummer 50 i landet.

Figur 80: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Vekst kommuner

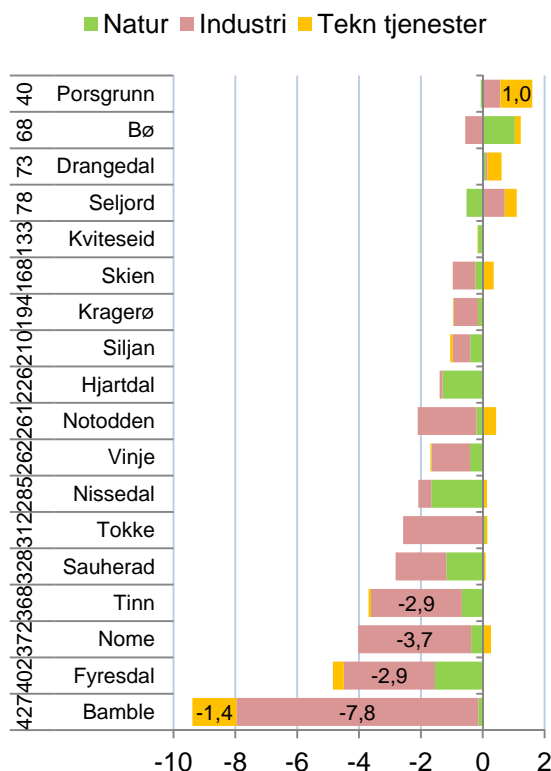
De fleste kommunene i Telemark har hatt nedgang i basisnæringene de siste tre årene. Basisnæringene har også hatt nedgang på landsbasis, og mindre enn en fjerdedel av kommunene har hatt vekst.

Porsgrunn har hatt sterkest vekst, og har hatt vekst både i industriarbeidsplasser og i teknologiske næringer. Porsgrunn er nummer 40 i landet med hensyn til vekst i basisnæringene de siste tre årene.

Bø, Drangedal og Seljord har også hatt vekst i sine basisnæringer.

Bamble har hatt en ganske dramatisk nedgang. Tappet av arbeidsplasser i basisnæringene i Bamble de siste tre årene tilsvarer hele 9,4 prosent av samlet sysselsetting i Bamble. Bare tre kommuner i landet har hatt et større fall.

Også kommuner som Fyresdal, Nome, Tinn, Sauherad og Tokke har hatt ganske stor nedgang.

Figur 81: Vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.3 Besøksattraktivitet

Noen steder har stor trafikk av personer som kommer på besøk av ulike årsaker. Slike steder får mange ekstra arbeidsplasser i besøksnæringene. Som besøksnæringer regner vi virksomheter hvor kunden må møte opp personlig. Turisme er en typisk besøksnæring, og er knyttet opp til bransjene overnatting og servering, og i økende grad til underholdning, kultur og aktiviteter. All butikkhandel er også besøksnæringer. I Norge er butikkhandelen den største av besøksnæringene.

Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket ganske sterkt de siste ti årene. Handel og servering er næringer som vokser, mens aktivitetsnæringene vokser svært raskt. Dette avspeiler en dreining fra tradisjonell overnatting til aktiviteter, kultur og underholdning.

Noen steder har en ”negativ besøksbalanse”, som fører til handelslekkasje. Når vi beregner nivået på steders besøksnæringer, trekker vi fra de arbeidsplassene som er antatt å betjene de som bor på stedet. Dermed vil noen steder få et nivå som er under null.

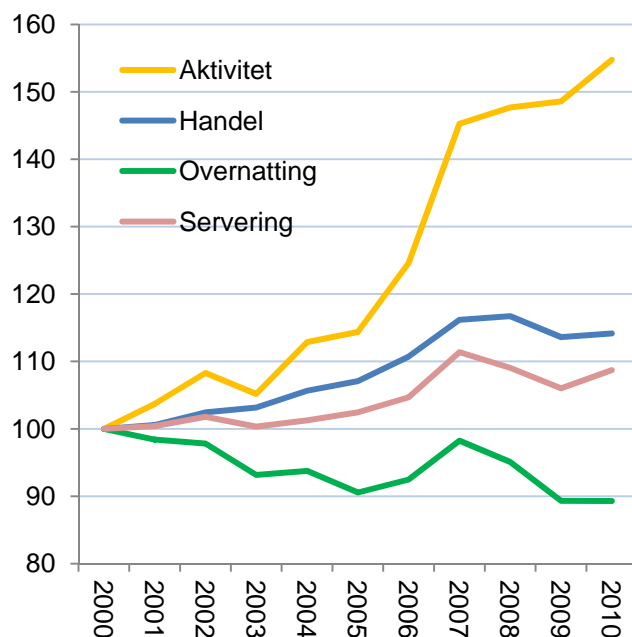
I figur 83 ser vi hvordan regionene i Norge fordeler seg med hensyn til nivået på besøksnæringene og veksten de siste tre årene.

Hallingdal har det høyeste nivået, og 11 prosent av sysselsettingen i regionen er beregnet å komme av besøk utenfra. Besøksnæringene i Hallingdal har krympet de siste tre årene tilsvarende én prosent av sysselsettingen i regionen, mens Voss har hatt sterkst vekst av de store besøksregionene.

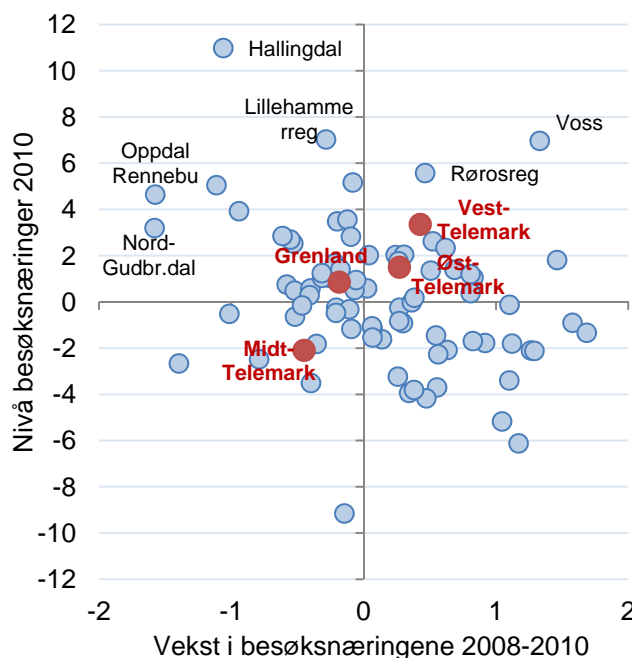
I Telemark er det Vest-Telemark som har høyest konsentrasjon av besøksnæringer. Vest-Telemark er nummer 11 av de 83 regionene i landet med hensyn til nivå på besøksnæringene. Vest-Telemark har også hatt vekst i besøksnæringene de siste tre årene. Øst-Telemark har også overskudd i besøksbalansen og vekst i besøksnæringene.

Grenland har litt over middels konsentrasjon i sine besøksnæringer, men litt nedgang.

Midt-Telemark har både et lavt nivå i besøksnæringene, og samtidig ganske stor nedgang.

Figur 82: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av besøksnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 83: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Besøksnæringene i regionene

Hallingdal er den mest utpregede besøksregionen i landet, og har overskudd på alle kategorier av besøksnæring. Vest-Telemark er nummer elleve i landet, og har overskudd på handel og aktiviteter, men forholdsvis lite servering. Det er altså distriktsregionene som har høyest konsentrasjon av besøksnæring.

Byregionene i BTV har omtrent nøytral besøksbalanse.

Noen regioner som Midt-Buskerud og Midt-Telemark havner, som navnene indikerer, i midten, og har negativ besøksbalanse. Her reiser de til byene for handel, mens byfolka reiser forbi til hyttene på fjellet.

Vekst i besøksnæringene

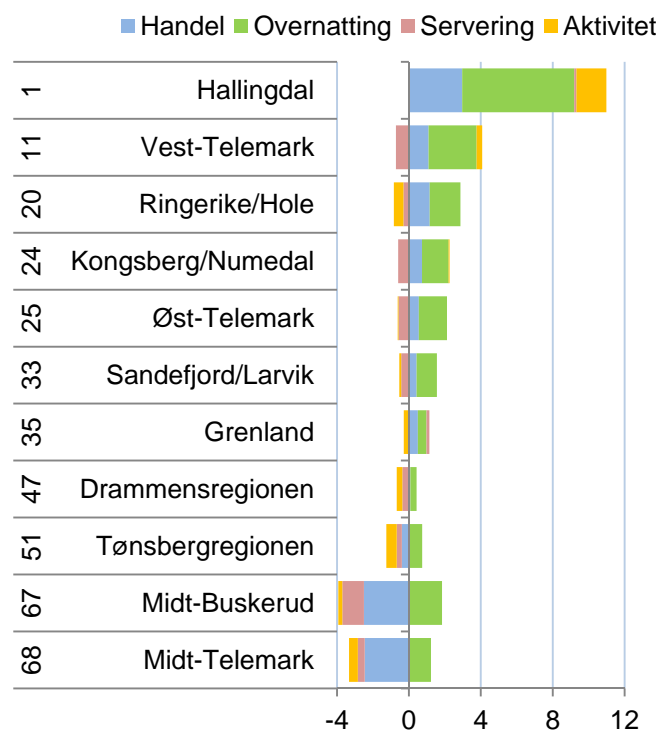
Midt-Buskerud har høyest vekst i besøksnæringene av regionene i BTV, men er likevel bare rangert som nummer 18 av regionene.

Vest-Telemark har nest høyest vekst, som følge av vekst i handel. Også Øst-Telemark har hatt vekst i handel. Begge disse regionene har hatt mye hyttebygging, og det er kanskje dette som har ført til mer handel.

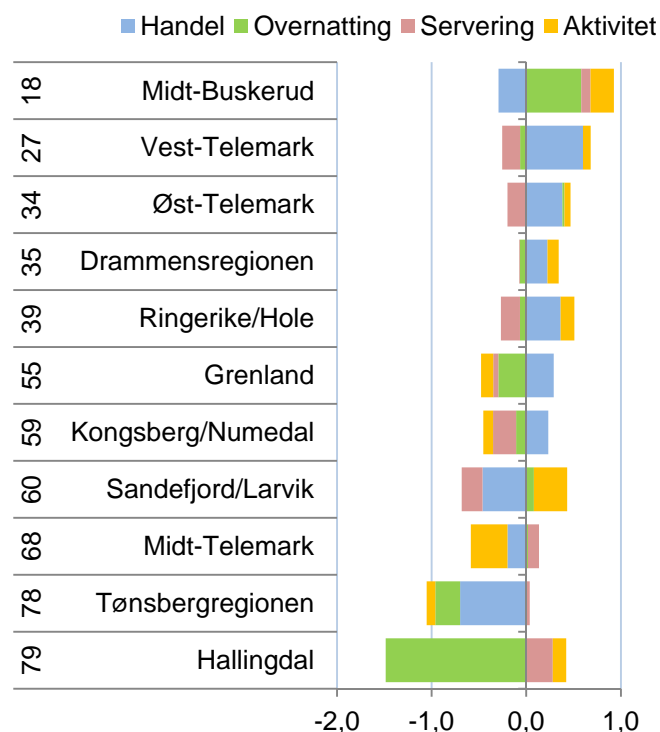
Grenland har litt nedgang samlet sett, men vekst i handel.

Midt-Telemark har en svak utvikling, med nedgang både i overnatting og aktiviteter.

Hallingdal er av regionene med høyest nedgang som følge av nedgang i antall arbeidsplasser i overnatting. Likevel har antall arbeidsplasser i servering og aktiviteter økt. Dette er antakelig et utslag av at hotellovernattinger går ned på bekostning av økt bruk av hytter.

Figur 84: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

Figur 85: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

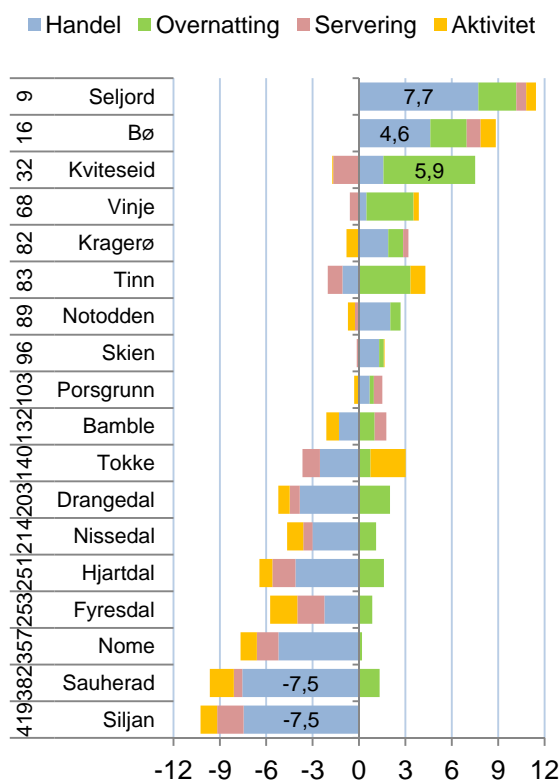
Besøksnæringer i kommunene

Seljord og Bø er de klart mest utpregede besøkskommunene i Telemark, og er rangert som nummer ni og 16 av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av besøksnæring. Begge disse kommunene har overskudd i handel, aktiviteter og servering. Seljord er spesielt gode på handel. Seljord har et overskudd på handelen som gjør at samlet antall arbeidsplasser er 7,7 prosent høyere enn "normalt".

Kviteseid er størst på overnatting.

Sauherad og Siljan har store besøksunderskudd. Handelslekkasjen fra disse kommunene er stor, og gir et tap tilsvarende 7,5 prosent av kommunenes samlede sysselsetting.

Byene Kragerø, Notodden, Skien og Porsgrunn er alle besøkssteder, og er rangert rundt plass nummer 100 av de 430 kommunene når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringene. Byene i Norge er stort sett preget av å være attraktive for besøk, men byene i Telemark kommer langt etter byer som f. eks. Haugesund, Kristiansand og Tønsberg.

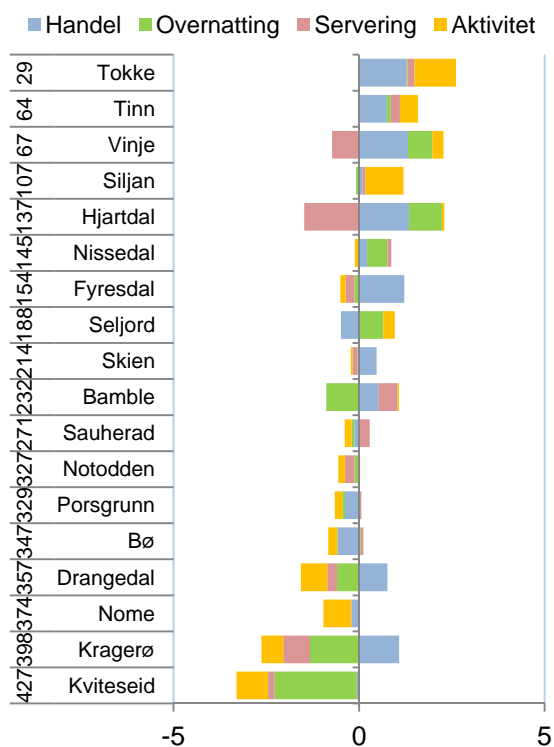
Figur 86: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre

Vekst i kommunene

I figur 87 ser vi på veksten i besøksnæringene de siste tre årene. Tokke, Tinn og Vinje har hatt god vekst de siste årene. Generelt ser vi at kommunene i øvre Telemark har hatt vekst, bortsett fra Kviteseid.

Det er et klart mønster at besøksnæringene har ført til vekst i distriktene, og at mange sentrale steder og byer har hatt nedgang. Det foregår en desentralisering av handelen i Norge som er ganske overraskende. Er det økt besøk i distriktene fra byene, eller har tilbudet i distriktene blitt mer konkurransedyktig?

Kragerø og Kviteseid har størst nedgang, mye som følge av nedgang i overnatting. Kragerø fikk en sterk vekst som følge av det nye hotellet, men så har det blitt et lite tilbakeslag igjen.

Figur 87: Vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.4 Bostedsattraktivitet

Attraktivitetsbarometeret er en metode for å måle hvilke geografiske områder som er attraktive som bosteder. Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret for norske kommuner og regioner siden 2006.

Det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Steder som har vekst i arbeidsplasser får som regel innflytting, mens steder med nedgang i antall arbeidsplasser vil ofte få utflytting.

Attraktivitetsbarometeret er basert på at nettoflyttingen til mange kommuner og regioner avviker fra det som er forventet ut fra arbeidsplassveksten. Noen steder får sterk innflytting uten at det kan forklares med arbeidsplassveksten. Dette må da skyldes at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som tiltrekker seg innflyttere. Attraktivitetsindeksen er avstanden mellom den faktiske nettoflyttingen til en kommune eller en region, og den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. I figur 88 vil dette tilsvare den vertikale avstanden mellom kommunens eller regionens faktiske plassering og linjen som viser den statistiske forventede nettoflyttingen. Denne differansen kan indikere hvor høy vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

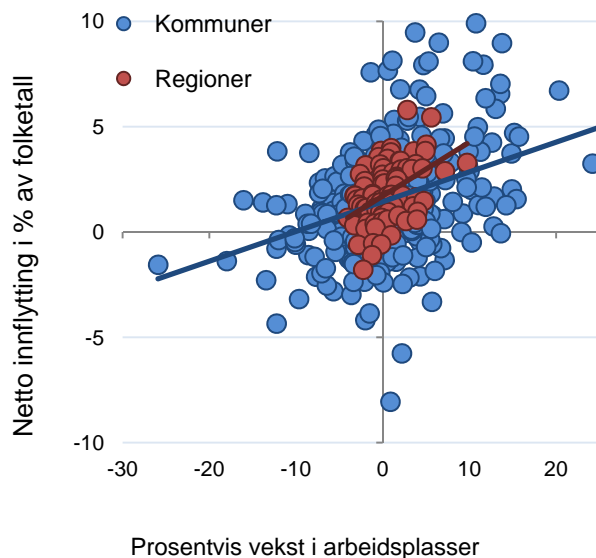
Attraktivitetsbarometeret for regioner

I figur 89 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for de 83 regionene i landet i den siste treårsperioden. Den høye innvandringen fra utlandet gjør at de aller fleste regionene har netto innflytting.

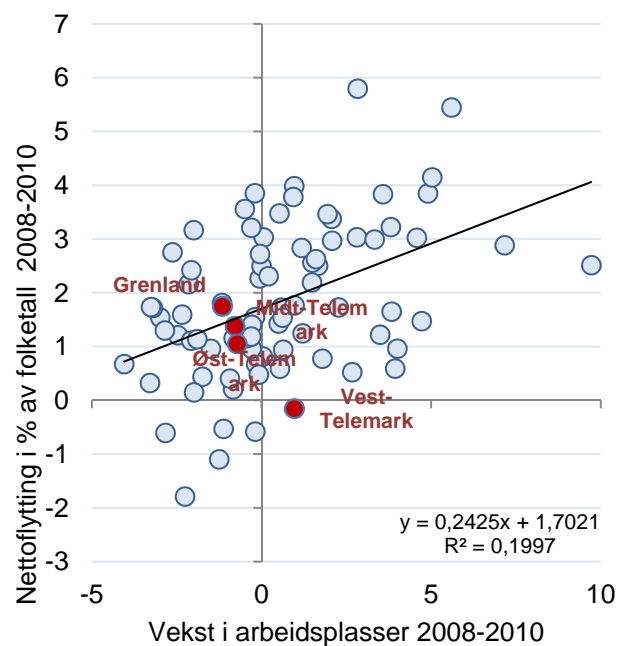
Tre av regionene i Telemark ligger til venstre, som betyr at arbeidsplassveksten har vært lavere enn middels de siste tre årene. Vest-Telemark har litt bedre arbeidsplassvekst enn middels.

Grenland har høyest innflytting av regionene i Telemark, til tross for lavest arbeidsplassvekst. Grenland ligger over streken, og er dermed over middels attraktiv som bosted.

Midt- og Øst-Telemark har begge litt lavere netto innflytting enn arbeidsplassutviklingen tilsier. Vest-Telemark har netto utflytting til tross for at arbeidsplassveksten har vært god, og synes dermed å være lite attraktiv.

Figur 88: Norske kommuner og norske regioner fordelt etter prosentvis vekst i antall arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i prosentpoeng av folketallet i perioden 2008-2010.

Figur 89: De 83 politiske regionene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Regionene i Telemark er markert med rødt.

Endring av Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret for 2011 er litt endret fra tidligere år. Fram til i fjor tok vi utgangspunkt i den innenlandske flyttingen mellom regioner og kommuner. Det er imidlertid skjedd en utvikling i type og nivå av innvandring, som har stor betydning for regional utvikling i Norge. Som vi kan se i figur 90, har innvandringen til Norge de siste fire årene økt til et nivå som er langt høyere enn noen sinne tidligere. Metoden bak Attraktivitetsbarometeret er derfor endret for å reflektere den nye virkeligheten for norske kommuner og regioner.

Tidligere var innvandringen til Norge i hovedsak knyttet til flukt eller familiegjenforening. Da var det ikke naturlig å knytte denne innvandringen til attraktivitet, ettersom innvandrerne i liten grad valgte bosted selv. Etter hvert har innvandringen økt sterkt, og da i form av arbeidsinnvandring fra tidligere Øst-Europa og dels livsstilsinnvandring fra Nederland og Tyskland. Dette er innvandring som er knyttet til stedenes kvaliteter. Derfor vil vi nå basere Attraktivitetsbarometeret på all flytting, både innenlands og innvandring fra utlandet.

I det nye Attraktivitetsbarometeret ser vi på tre ulike typer flyttestrømmer; innvandring fra utlandet, innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og innenlands flytting av andre, det vil si de uten innvandringsbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som bor i Norge.

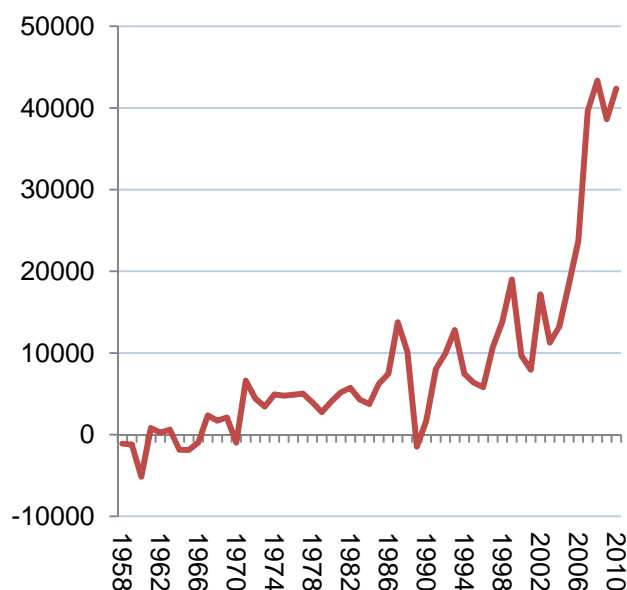
Regionene i BTV

I figur 91 ser vi attraktivitetsindeksen, som viser avstanden mellom forventet og faktisk flytting, splittet opp i de tre typene flytting.

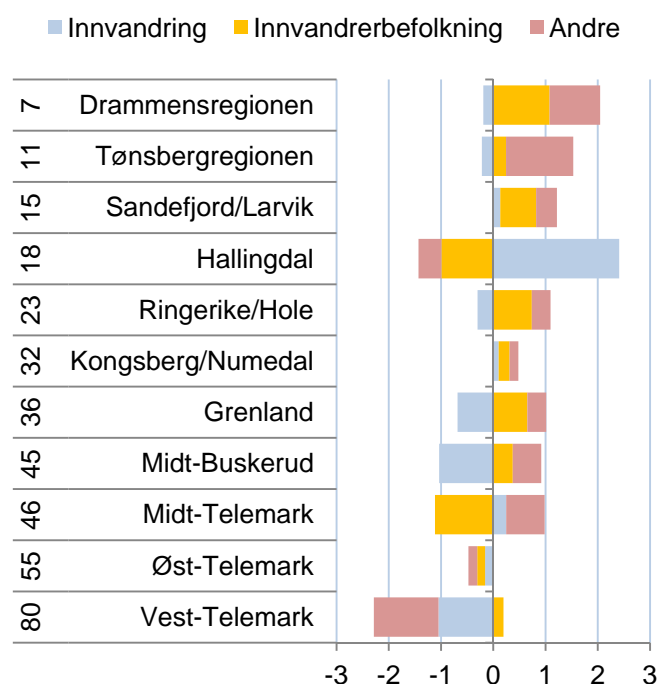
Midt-Telemark er litt attraktiv for innvandring, mens de andre regionene i Telemark har hatt liten tiltrekningskraft for utlendinger.

Grenland og Midt-Telemark er attraktive regioner for innbyggere uten innvandringsbakgrunn. Grenland er attraktiv også for innvandrerbefolkningen, mens Midt-Telemark er lite attraktiv for innvandrerbefolkningen.

Øst-Telemark er veldig nær middels for alle de tre gruppene, mens Vest-Telemark er lite attraktiv, faktisk fjerde dårligst i landet.

Figur 90: Netto innvandring til Norge, antall personer. Data fra SSB.

Figur 91: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering blant de 83 regionene for samlet attraktivitet til venstre.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

I figur 92 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for kommunene i Norge og Telemark. Når vi tar med innvandringen i Attraktivitetsbarometeret, kommer Telemark mye dårligere ut enn da vi bare tok med innenlands flytting. 11 av 18 kommuner i Telemark har lavere bostedsattraktivitet enn middels, mens sju kommuner er over middels.

Bø har hatt den sterkeste veksten i arbeidsplasser i denne perioden. Bø har også høyest netto innflytting og er over middels attraktiv.

Bamble har hatt den største nedgangen i antall arbeidsplasser, og har litt større netto utflytting enn forventet.

Kviteseid og Tokke har størst utflytting. De har begge omtrent middels arbeidsplassvekst, og framstår dermed som lite attraktive.

Sauherad har høyest positivt avvik fra forventningslinjen, og kommer dermed høyest på Attraktivitetsbarometeret.

Kommunene i Telemark

I figur 93 kan vi se hvilke grupper kommunene i Telemark tiltrekker eller frastøter.

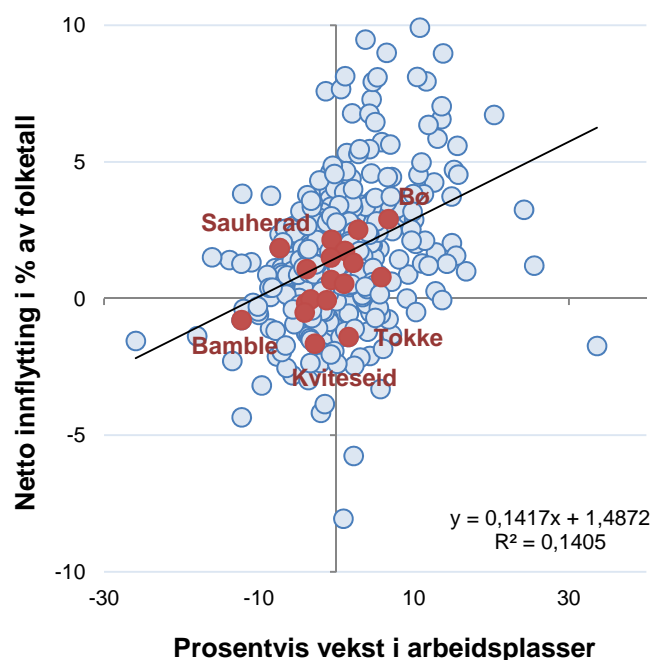
Det er bare to kommuner som har hatt mer innvandring enn "normalt". Tinn og Nome tar i mot en del flyktninger, men vi kan se at begge kommunene får et flyttetap når innvandrerbefolkningen flytter til andre kommuner. Den samme tendensen ser vi i Bø, som også får en del utenlandske studenter hvert år, hvorav mange flytter videre til andre kommuner etter hvert.

Skien er mest attraktiv for innvandrerbefolkningen, men mange andre kommuner er også attraktive for denne gruppen.

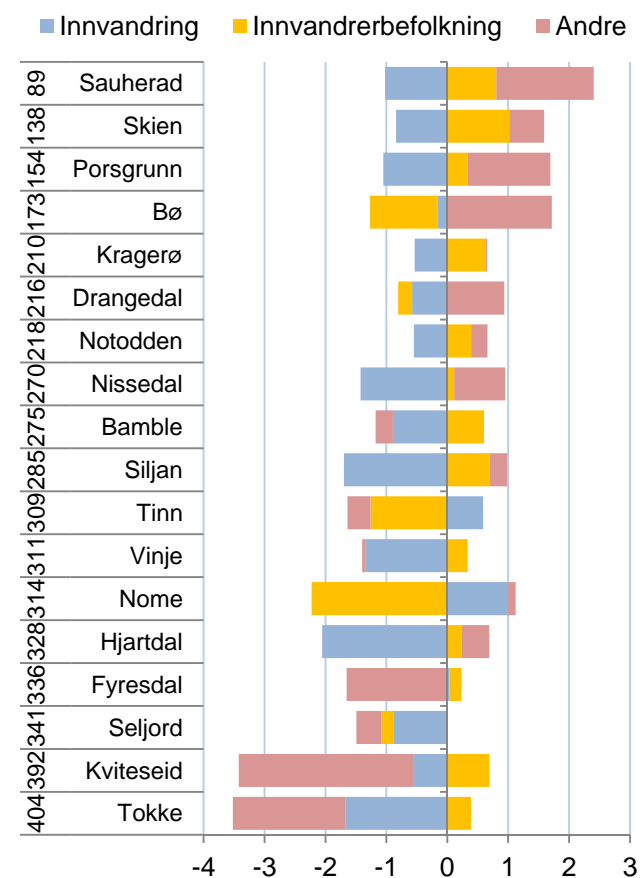
Det er viktig å være attraktiv for den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, ettersom dette er den klart største gruppen. Bø er mest attraktiv for denne gruppen, etterfulgt av Sauherad og Porsgrunn.

Sauherads høye attraktivitet er høyst overraskende, ettersom Sauherad har vært lite attraktiv tidligere.

Skien, Porsgrunn og Bø har vært attraktive også tidligere. Bø har høyest attraktivitet siste ni år.

Figur 92: De 430 kommunene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Kommunene i Telemark er markert med rødt

Figur 93: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering for samlet attraktivitet til venstre.

Bostedsattraktivitet på lang sikt

Selv om Attraktivitetsbarometeret er basert på tall over en treårsperiode, er det for enkelte regioner ganske store variasjoner fra periode til periode. Derfor kan det være hensiktsmessig å se flere perioder i sammenheng, slik som vist i figur 94.

For noen regioner, som de store byregionene i BTV, er det en ganske høy stabilitet. Disse regionene har vært attraktive som bosted i de tre påfølgende treårsperiodene.

De mellomstore og mellomsentrale regionene har vekslet på å være attraktive og lite attraktive som bosted.

Vest-Telemark er eneste region i denne landsdelen som har vært under middels attraktiv som bosted i alle de tre siste treårsperiodene. Hallingdal, som ikke er ulik Vest-Telemark når det gjelder sentralitet og næringsstruktur, har blitt overraskende attraktiv i siste periode.

Kommunenivået

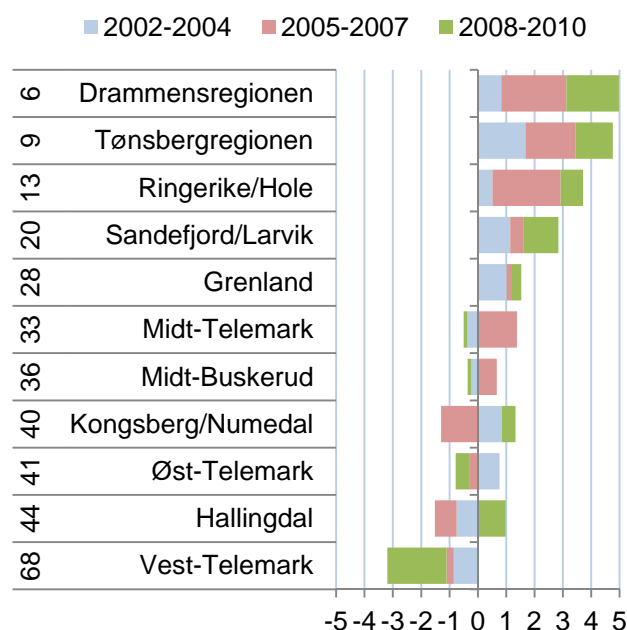
På kommunenivået finner vi enda større variasjoner i attraktivitet fra periode til periode.

Det er bare Porsgrunn som har vært stabil og klart attraktiv i de tre siste periodene. Notodden, Skien og Kragerø har alle hatt perioder med attraktivitet nær middels.

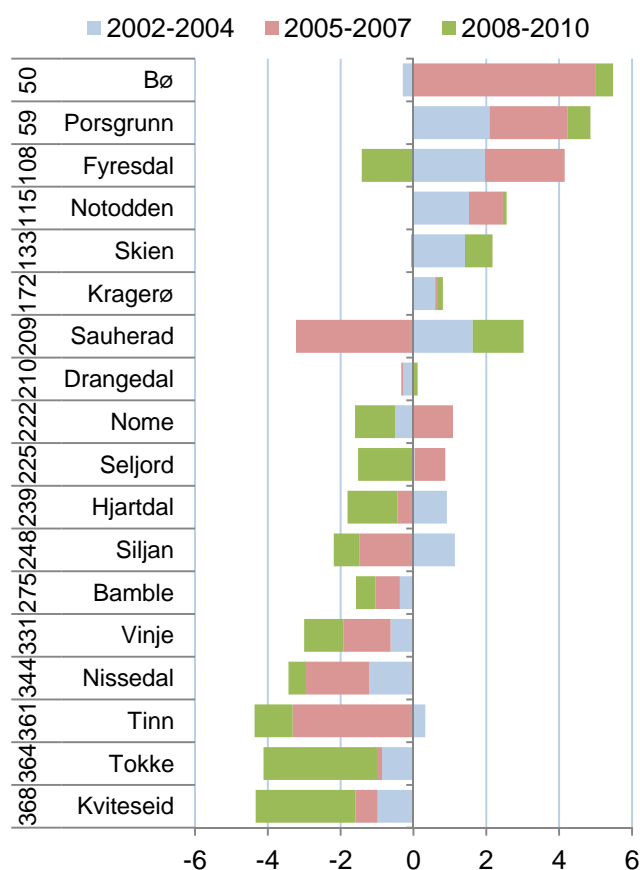
For Bø, som er mest attraktiv i sum for de siste tre periodene, var attraktiviteten under middels i den første perioden, og spesielt sterk i den midterste perioden. Bø er for øvrig nummer 50 av de 430 kommunene i landet når det gjelder attraktivitet de ni siste årene.

For en del av kommunene har attraktiviteten vært stabilt svak. Kviteseid og Tokke kommer dårligst ut, og har svak attraktivitet i alle periodene.

Forskjellene i attraktivitet mellom Bø og Kviteseid innebærer at dersom begge hadde samme innbyggertall i utgangspunktet og hadde lik arbeidsplassvekst, så ville Bø vært nesten 10 prosent større i løpet av ni år.

Figur 94: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for regionene i BTV. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet.

Figur 95: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for kommunene i Telemark. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet.

Hva skaper bostedsattraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret er en modell der steders nettoflytting ses i sammenheng med arbeidsplassveksten. Bostedsattraktivitet blir målt gjennom å bruke faktisk nettoflytting som målestokk. Steder med høyt positivt avvik fra forventet nettoflytting blir tillagt høy bostedsattraktivitet, som forklaring på den høye innflyttingen.

Det er naturligvis enda mer nyttig og interessant å finne ut hva som gjør at et sted er attraktivt som bosted. For å finne ut mer av årsaker til bostedsattraktivitet, kan vi gjøre analyser der vi måler sammenhengen mellom steders nettoflytting og en rekke andre forhold knyttet til stedet.

I dette kapitlet vil vi vise resultatet av slike analyser av nettoflyttingen der vi ser på følgende mulige forklaringsfaktorer i tillegg til arbeidsplassveksten:

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling i prosent av arbeidsplasser og utpendling i prosent av sysselsetting. Det gir et mål for pendlingsmuligheter.

Størrelse er målt som antall innbyggere. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og størrelsen vil til sammen erstatte sentralitetsmål, som ofte blir brukt i slike analyser. I analysene brukes logaritmen av folketallet.

Nabovekst er veksten i antall arbeidsplasser i tilstøtende områder. For kommuner er det veksten i tilhørende region utenfor kommunen, og for regioner er det veksten i fylket utenfor regionen.

Kulturindeks. Som indikator for kultur har vi brukt norsk kulturindeks^v, som er utarbeidet av Telemarksforskning. Kulturindeksen skal gi et godt bilde av om en kommune har mye kultur.

Kafétetthet er antall arbeidsplasser i kafeer, restauranter og puber i prosent av innbyggertallet.

Utdanningsnivå er andelen av den sysselsatte befolkningen med minst tre år høgskoleutdanning.

Universitet eller høgskole er målt som antall ansatte i høgskole eller universitet i prosent av befolkningen. Dette målet er null der det ikke er høgskole.

Boligbygging er målt som antall ferdigstilte boliger siste tre år i forhold til folketallet.

Det er naturligvis mulig å ta med mange andre mulige forklaringsfaktorer også, men det er uheldig å

ta med for mange faktorer i denne typen analyser. Vi har tidligere analysert en del andre faktorer som vi ikke har tatt med her, da det ikke ble påvist noen klare sammenhenger^{vi}.

I analysene har vi brukt en lineær regresjonsanalyse, der vi antar at nettoflyttingen til et sted blir påvirket av disse faktorene.

Resultatene av analysene viser retning og styrke på sammenheng mellom nettoflyttingen og de faktorene vi legger inn i modellen, når alle faktorene analyseres samtidig.

For at vi skal kunne tolke resultatene av denne typen analyser, er det viktig at vi kjenner retningen til årsaksforholdene. Det gjør vi nødvendigvis ikke, og derfor må en være forsiktig med å trekke basante konklusjoner. Regional utvikling er i virkeligheten en svært kompleks prosess, og de enkle statistiske metodene vi har muligheten til å bruke er på ingen måte representative for hva som skjer i virkeligheten. Likevel vil slike analyser kunne gi økt innsikt, og er i alle tilfeller bedre enn synsing, gjetting eller anekdotiske historier om enkeltpersoners flyttehistorier.

Hva kjennetegner kommuner og regioner som er attraktive?

I tabell 3 ser vi resultater av en analyse, der vi har analysert sammenhengen mellom kommuners nettoflytting og åtte andre faktorer. Analysene er gjort i treårsperioder, dvs. 2003 er perioden 2001-2003 osv.

Det er tre faktorer som har sterk positiv korrelasjon med nettoflyttingen i hele perioden. Det er arbeidsplassvekst i kommunen, arbeidsmarkedsintegrasjon og boligbygging.

Kafetettheten, dvs. antall ansatte i restauranter, puber og kafeer i forhold til befolkning har hatt en positiv sammenheng med nettoflyttingen i alle periodene, men med ulik styrke.

Fram til 2007 var kommunens befolkningsstørrelse signifikant positivt korrelert med nettoflyttingen, men denne sammenhengen har blitt gradvis svake, og i siste periode er det nesten ingen sammenheng.

Vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner har hatt en positiv påvirkning på nettoflyttingen i alle periodene, men sammenhengen har ikke vært signifikant i enkeltperiodene.

Til slutt har vi tatt med to indikatorer som mange setter i sammenheng med bostedsattraktivitet: Kultur og utdanningsnivå. De statistiske sammenhengene er faktisk negative i noen perioder, men alt for svake til å være signifikante. Dermed ser det ut til at kommuners kulturtilbud ikke har noen innflytelse på bostedsattraktivitet.

Utdanningsnivået i kommunene har heller ingen signifikant sammenheng med bostedsattraktiviteten.

I tabell 4 ser vi hvordan samme analyse slår ut på regionnivå. Arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsintegrasjon, befolkningsstørrelse, kafeer og boligbygging er faktorer som er positive for attraktivitet i regionene. Boligbyggingen er imidlertid langt mindre viktig for regioner, og er ikke signifikant de siste periodene. Det betyr at boligbyggingen betyr mindre for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen. Også for regioner har størrelse mindre å si i siste periode.

Tabell 3: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	,259	,244	,188	,148	,274	,272	,288	0,23
Integrasjon	,218	,201	,274	,314	,327	,253	,268	0,18
Bef.størrelse	,295	,235	,189	,178	,145	,068	,051	0,04
Nabovekst	,083	,048	,003	,053	,037	,062	,033	0,05
Kulturindeks	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,03	0,06	0,03
Kafe	0,04	0,04	0,07	0,12	0,14	0,14	0,09	0,10
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,02	0,02	0,04	0,04	0,08	0,01
Boligbygging	0,22	0,34	0,31	0,29	0,24	0,33	0,33	0,36

Tabell 4: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,05	0,11	0,20	0,30	0,37	0,33	0,34
Integrasjon	0,35	0,30	0,36	0,32	0,30	0,26	0,33	0,33
Bef.størrelse	0,30	0,24	0,29	0,22	0,28	0,23	0,29	0,24
Nabovekst	0,04	0,07	0,06	0,03	0,07	0,18	0,04	0,07
Kulturindeks	0,11	0,07	0,12	0,07	0,13	0,12	0,15	0,17
Kafe	0,19	0,25	0,24	0,31	0,23	0,21	0,19	0,27
Univ/høgskole	0,11	0,14	0,01	0,10	0,02	0,02	0,01	0,04
Boligbygging	0,17	0,43	0,26	0,31	0,14	0,06	0,03	0,01

Kultur viser ingen positiv sammenheng med bostedsattraktivitet for regioner. I regionanalysen har vi målt om det er høgskole eller universitet lokalisert. Et overraskende resultat er at det å ha en høgskole eller universitet i regionen ikke later til å gi økt attraktivitet, snarere motsatt.

Analyse av flytting for ulike grupper, kommuner

Til høyre viser vi resultater fra samme type analyser, men der vi har splittet opp flyttingen i de tre typene flyttestrømmer netto innvandring, netto innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og netto innenlands flytting av øvrige.

Øverst ser vi resultater av analyse av netto innvandring. Det mest slående er at innvandringen i de siste periodene følger helt andre mønstre enn de første periodene. Tidligere var det nesten ingen sammenheng mellom høy innvandring og høy arbeidsplassvekst. I de siste periodene er arbeidsplassveksten den faktoren som i størst grad henger sammen med innvandring. Også arbeidsplassvekst i nabokommuner har sterk positiv sammenheng med innvandring. Innvandringen har også en tendens til å være høyest i kommuner med liten befolkning og liten arbeidsmarkedsintegrasjon. Tidligere var det høy innvandring til kommuner med mye kultur. Da var det mest flyktningeinnvandring, og dermed kan det se ut til at kommuner med mye kultur er kommuner som også bosatte flyktninger.

Etter at innvandrerne har bosatt seg i Norge, flytter de ofte til andre kommuner. Dermed står innvandrerbefolkningen for en ganske stor andel av flyttinger mellom kommunene, og påvirker mønstrene for attraktivitet. Innvandrerbefolkningen flytter i svært stor grad til kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er typisk for kommuner i sentrale strøk. Det er en påfallende sterk negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbefolkningens flytting. Det kommer kanskje av at høyt utdanningsnivå også har sammenheng med høye boligpriser.

Den delen av befolkningen som ikke har innvandringsbakgrunn foretrekker også kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. For denne delen av befolkningen er boligbygging den faktoren som har høyest korrelasjon med flyttingen. Innvandrere og innvandrerbefolkningen flytter ikke i særlig grad til steder med høy boligbygging. Både innvandrerbefolkningen og de uten innvandrerbakgrunn har en tendens til å flytte til steder med mange kafeer, men ikke til steder med høyt utdanningsnivå og mye kultur. De uten innvandrerbakgrunn flytter ikke spesielt til steder med arbeidsplassvekst lenger, det er det innvandrerne som gjør.

Tabell 5: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,03	0,06	0,03	0,09	0,29	0,32	0,28	0,21
Integrasjon	0,08	0,12	0,11	0,03	0,05	0,12	0,16	0,21
Bef.størrelse	0,11	0,19	0,18	0,12	0,01	0,10	0,14	0,23
Nabovekst	0,01	0,08	0,09	0,11	0,09	0,08	0,14	0,19
Kulturindeks	0,11	0,15	0,15	0,17	0,04	0,05	0,08	0,06
Kafe	0,01	0,02	0,01	0,03	0,03	0,05	0,01	0,10
Utdanningsnivå	0,15	0,18	0,19	0,12	0,02	0,09	0,09	0,14
Boligbygging	0,04	0,03	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	0,05

Tabell 6: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,12	0,09	0,10	0,01	0,02	0,01	0,05
Integrasjon	0,18	0,21	0,21	0,20	0,22	0,20	0,25	0,25
Bef.størrelse	0,24	0,26	0,26	0,21	0,15	0,15	0,16	0,19
Nabovekst	0,04	0,02	0,05	0,02	0,03	0,02	0,02	0,03
Kulturindeks	0,08	0,07	0,09	0,11	0,17	0,14	0,09	0,05
Kafe	0,00	0,04	0,03	0,01	0,08	0,12	0,06	0,02
Utdanningsnivå	0,16	0,18	0,16	0,12	0,11	0,14	0,17	0,18
Boligbygging	0,05	0,03	0,05	0,07	0,12	0,13	0,09	0,07

Tabell 7: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,18	0,12	0,08	0,13	0,13	0,14	0,06
Integrasjon	0,18	0,17	0,25	0,29	0,32	0,31	0,34	0,26
Bef.størrelse	0,29	0,25	0,19	0,17	0,12	0,08	0,09	0,13
Nabovekst	0,08	0,03	0,03	0,00	0,01	0,02	0,09	0,13
Kulturindeks	0,04	0,01	0,04	0,04	0,05	0,00	0,06	0,02
Kafe	0,04	0,03	0,07	0,12	0,13	0,16	0,07	0,02
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,01	0,02	0,05	0,04	0,08	0,00
Boligbygging	0,26	0,37	0,34	0,33	0,35	0,34	0,36	0,36

Analyse med flytting for ulike grupper, regioner

Vi kan analysere flyttestrømmene til regionene på samme måte som vi gjorde for kommunene på foregående side.

Mønstrene for netto innvandring i regioner er i stor grad de samme som vi fikk for kommuner. Vekst i antall arbeidsplasser i regionen betyr mest. Vi kan se at betydningen av vekst i arbeidsplasser er økende. Samtidig øker betydningen av vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner.

Det er også en negativ sammenheng mellom innvandring til regioner, og regionenes størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at små, isolerte regioner har systematisk høyere innvandring. Sammenhengene er imidlertid ikke sterke.

Innvandrerbefolkningens sekundære flyttinger viser motsatte mønstre enn for den direkte innvandringen. Innvandrerbefolkningen flytter systematisk til folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er regioner på det sentrale Østlandet.

Det er også noen pussige sammenhenger mellom skår på kulturindeksen og innvandring. Det er systematisk høyere innvandring til regioner som skårer høyt på kulturindeksen, mens innvandrerbefolkningen som flytter innenlands har en systematisk lavere innflytting til regioner med høy skår på kulturindeksen.

For den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, er det i siste periode ingen positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. Det ser faktisk ut til å være en negativ sammenheng i siste periode, mens det tidligere var klare positive sammenhenger.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjon (pendlingsmuligheter), kafeer og boligbygging som ser ut til å være avgjørende.

Det at regionene har mye kultur, eller har høgskole eller universitet, har ingen positiv betydning. Faktisk er sammenhengene negative i alle perioder. Dette er ganske overraskende, fordi det er forhold som de fleste vil tro har positiv betydning for bostedsattraktiviteten.

Tabell 8: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaværdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,04	0,17	0,29	0,15	0,17	0,34	0,40	0,56
Integrasjon	0,10	0,09	0,01	0,05	0,00	0,07	0,13	0,22
Bef.størrelse	0,24	0,31	0,28	0,04	0,12	0,03	0,09	0,10
Nabovekst	0,09	0,07	0,01	0,14	0,29	0,32	0,26	0,33
Kulturindeks	0,25	0,22	0,33	0,44	0,41	0,24	0,16	0,05
Kafe	0,31	0,38	0,38	0,22	0,05	0,04	0,02	0,09
Univ/høgskole	0,19	0,19	0,18	0,21	0,12	0,01	0,00	0,09
Boligbygging	0,08	0,18	0,36	0,11	0,05	0,14	0,08	0,23

Tabell 9: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,05	0,17	0,02	0,10	0,11	0,06	0,01
Integrasjon	0,29	0,29	0,30	0,29	0,29	0,27	0,35	0,38
Bef.størrelse	0,43	0,47	0,49	0,44	0,42	0,39	0,45	0,41
Nabovekst	0,08	0,04	0,01	0,06	0,05	0,09	0,00	0,04
Kulturindeks	0,17	0,17	0,22	0,25	0,35	0,35	0,33	0,22
Kafe	0,14	0,13	0,10	0,01	0,05	0,08	0,02	0,08
Univ/høgskole	0,08	0,06	0,04	0,02	0,06	0,05	0,05	0,06
Boligbygging	0,08	0,15	0,28	0,18	0,01	0,01	0,08	0,04

Tabell 10: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,25	0,02	0,13	0,22	0,30	0,27	0,12	0,06
Integrasjon	0,32	0,25	0,31	0,29	0,32	0,31	0,44	0,48
Bef.størrelse	0,23	0,16	0,20	0,09	0,16	0,13	0,26	0,18
Nabovekst	0,05	0,09	0,08	0,03	0,07	0,03	0,18	0,21
Kulturindeks	0,06	0,02	0,07	0,04	0,09	0,06	0,09	0,04
Kafe	0,16	0,20	0,18	0,32	0,24	0,27	0,24	0,31
Univ/høgskole	0,12	0,14	0,00	0,11	0,05	0,03	0,03	0,04
Boligbygging	0,20	0,52	0,32	0,38	0,22	0,20	0,17	0,24

7. Oppsummerende analyser

Avslutningsvis skal vi oppsummere den generelle utviklingen i Telemark med hensyn til attraktivitet og næringsutvikling. Dette gjøres gjennom å se på utviklingen i Attraktivitetspyramiden, samt sammenlikne utviklingen på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

7.1 Utvikling Attraktivitetspyramiden

Figur 96 viser den relative størrelsen til besøksnæringer, bedrifter i basisnæringer og pendling i Telemark i 2000 og 2010. Dette skal vise hvordan bosettingen i fylket har vært basert på de tre dimensjonene.

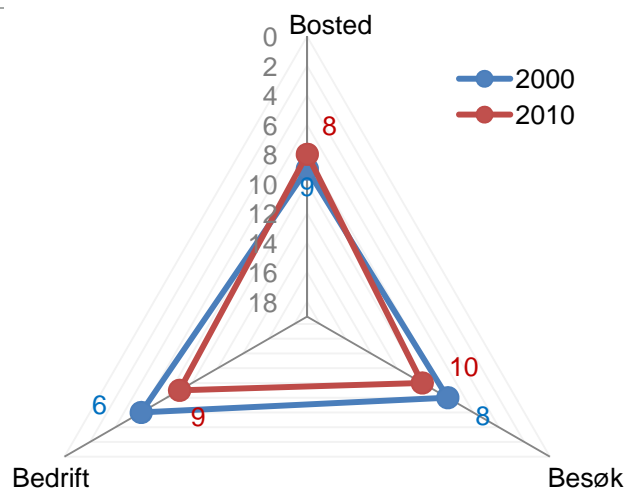
Telemark har samlet sett gått tilbake når det gjelder andelen av sysselsettingen i basisnæringer og i besøksnæringer mellom 2000 og 2010. Samtidig har nivået for andelen som pendler ut av fylket økt. Telemark har mistet mange arbeidsplasser i løpet av perioden, spesielt i basisnæringer.

Figur 97 viser den relative utviklingen i ulike næringer i Telemark i perioden 2000-2010. Basisnæringer og besøksnæringer er de samme næringerne som brukes i Attraktivitetspyramiden, mens bostedsnæringer er tjenester rettet mot lokal bosetting.

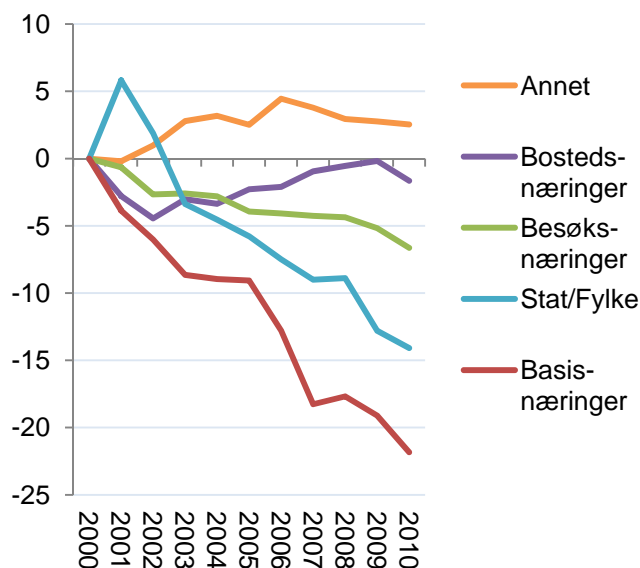
Telemark har hatt en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringerne fra 2000 til 2010. Det har forsvunnet nærmere 4000 arbeidsplasser i basisnæringerne i Telemark i denne perioden. Samtidig har det også vært langt svakere vekst i statlig sektor og i besøksnæringer i Telemark enn i resten av landet.

Det var vekst i bostedsbaserte næringer fra 2002 til 2009, men nedgang i 2010. Samlet har det vært en liten nedgang i bostedsbaserte næringer siden 2000. Med en lav befolkningsvekst, har heller ikke bostedsnæringerne i Telemark fått vekstimpulser fra befolkningsvekst slik mange andre fylker har.

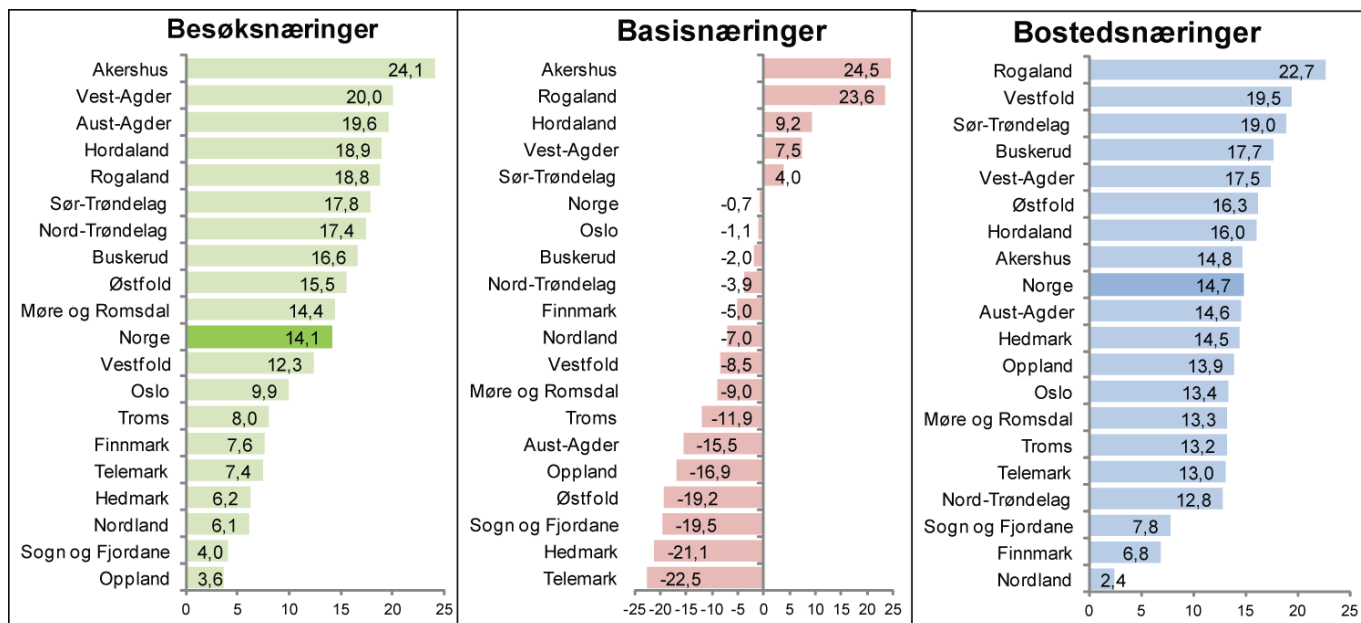
Telemark har imidlertid hatt en bedre utvikling enn andre fylker i andre bransjer, merket ”annet”.

Figur 96: Telemarks rangering for nivå blant fylkene, med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringer, besøksnæringer og pendling.

Figur 97: Utviklingen i Telemark relativt til utviklingen i Norge i perioden 2000-2010 for ulike kategorier arbeidsplasser, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 98: Endring i antall arbeidsplasser i de tre hovedkategoriene av arbeidsplasser fra 2000 til 2010.

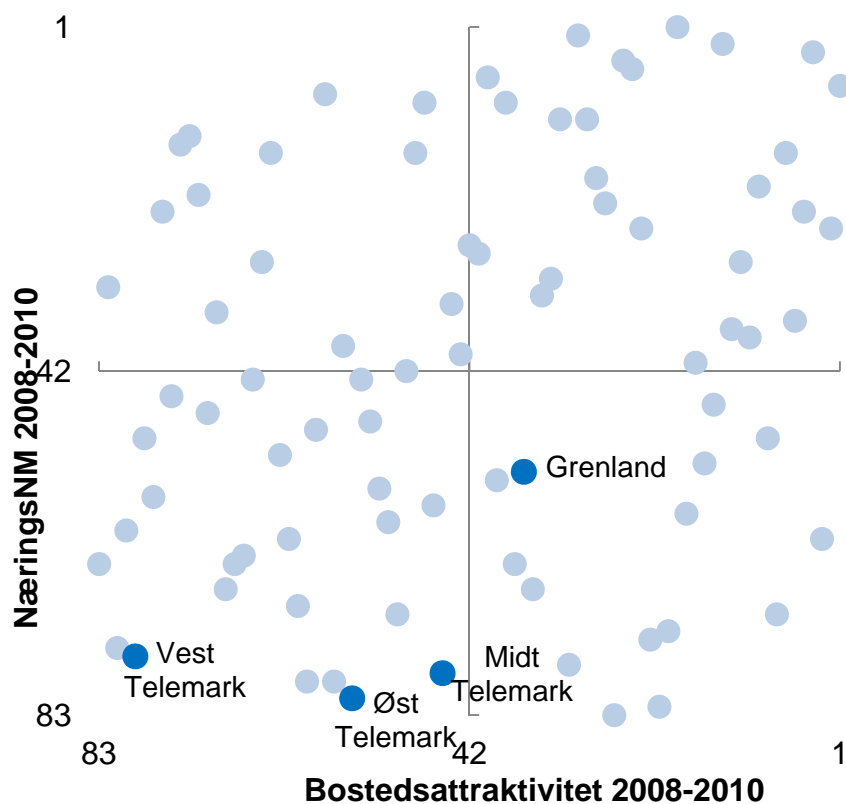
Telemark fikk en vekst i besøksnæringene på 7,4 prosent, mot 14,1 prosent på landsbasis. Her har vi målt samlet antall arbeidsplasser i besøksnæringene, og ikke besøksoverskuddet som er brukt tidligere. Da vil veksten i besøksnæringene som egen befolkning genererer være med, og fylker med høy befolkningsvekst får følgelig et løft. Telemark har hatt lav befolkningsvekst, og dermed har veksten i besøksnæringene også vært lav.

Telemark har hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringer på hele 22,5 prosent fra 2000 til 2010. Ingen andre fylker har hatt høyere nedgang. På landsbasis var det en nedgang på 0,7 prosent. Det er imidlertid store forskjeller på utviklingen i basisnæringene mellom fylkene. Akershus har i samme periode hatt en vekst på hele 24,5 prosent.

Når det gjelder utviklingen i antall arbeidsplasser i bostedsnæringene, har Telemark hatt femte lavest vekst blant fylkene. Nordland, Finnmark, Sogn og Fjordane har hatt spesielt lav vekst. Telemark er blant en gruppe som har hatt en vekst i bostedsnæringer på rundt tretten prosent fra 2000 til 2010. Fylker som Nord-Trøndelag og Troms har hatt en utvikling som er ganske lik Telemark. Veksten i bostedsnæringene har i disse fylkene stått i forhold til befolkningsveksten. Veksten i bostedsnæringer på landsbasis var 14,7 prosent.

Telemark har mistet mange arbeidsplasser. Befolkningsveksten har vært svak, men kanskje hadde man forventet en enda svakere utvikling på bakgrunn av næringsutviklingen. Pendlingen har økt i perioden, og det har begrenset utflyttingen.

7.2 NæringsNM og bostedsattraktivitet

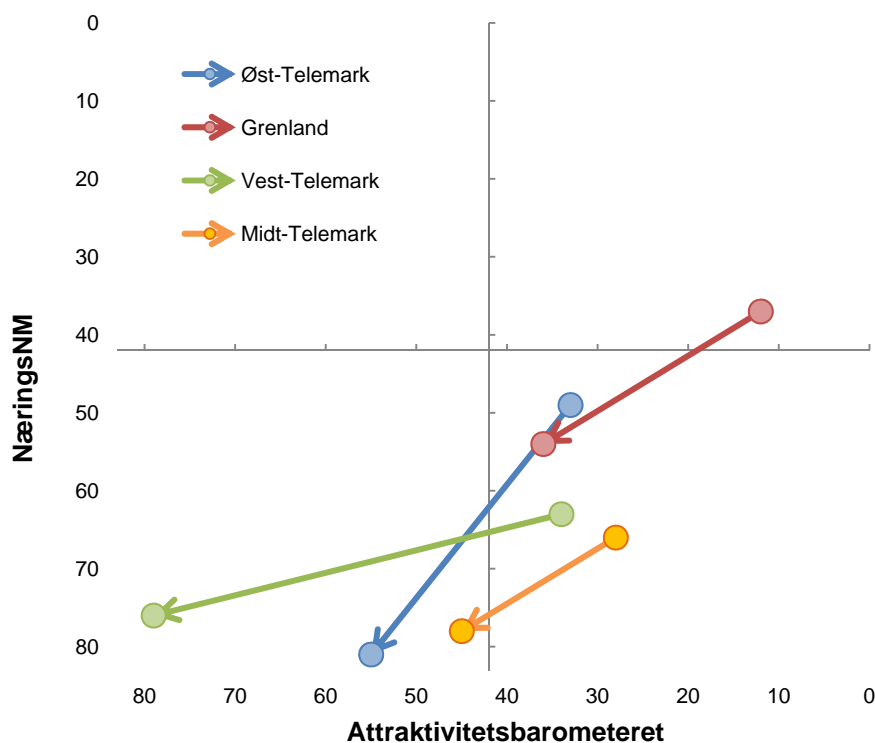
Figur 99: Regionene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

I figuren over er regionene i Norge fordelt etter deres rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret. Merk at det er resultatene i NæringsNM i snitt for de tre siste årene som er brukt i denne figuren.

Grenland har best næringsutvikling og høyest bostedsattraktivitet av regionene i Telemark. Grenland har imidlertid under middels næringsutvikling, og bare litt over middels bostedsattraktivitet.

De andre tre regionene er alle i den svakeste kvadranten, sammen med regioner som er under middels både når det gjelder næringsutvikling og bostedsattraktivitet.

Regionenes utvikling

Figur 100: Regionenes utvikling i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

I figuren over ser vi hvordan regionene har utviklet seg fra perioden 2001-2003 til den siste treårsperioden 2008-2010.

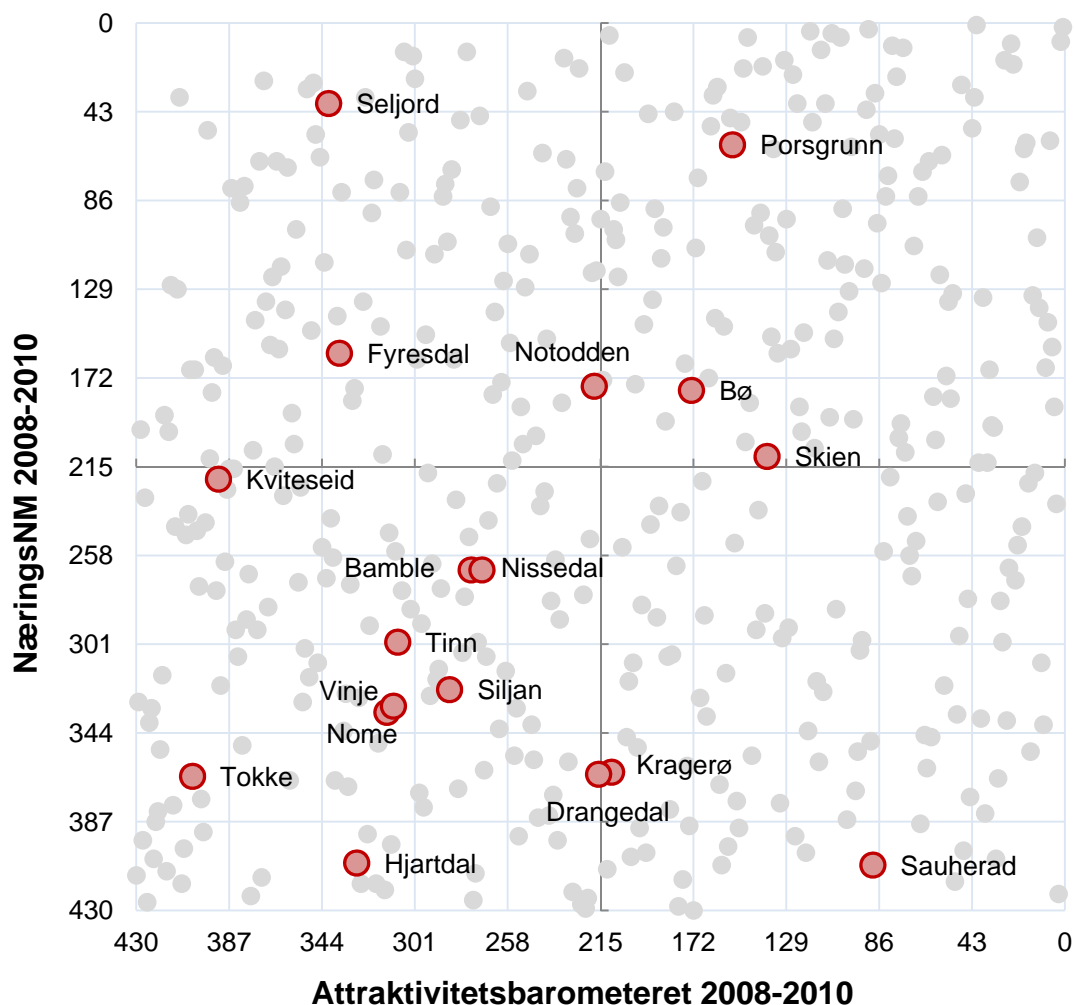
Alle regionene i Telemark har beveget seg i feil regning. Samtlige har både svakere rangering i NæringsNM og svakere rangering på Attraktivitetsbarometeret.

Grenland var i den beste kvadranten i den første perioden, men har fått under middels rangering i NæringsNM i den siste perioden.

De andre tre regionene hadde alle over middels bostedsattraktivitet i den første perioden, men under

middels bostedsattraktivitet i den siste perioden. I den siste perioden har Norge fått mye arbeidsinnvandring. Den svake arbeidsplassutviklingen i Telemark gjør at fylket har fått lite av denne innvandringen.

NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret kommuner

Figur 101: Kommunene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

Vi kan plassere kommunene i samme type figur som vi har gjort for regionene.

Porsgrunn gjør det samlet sett best, som vi ser av at kommunen er nærmest det øvre, høyre hjørnet. Bø og Skien er også med i den beste kvadranten, der kommunene er over middels både i NæringsNM og på Attraktivitetsbarometeret.

Sauherad, Kragerø og Drangedal er kommuner som er over middels når det gjelder bostedsattraktivitet, men som har svak næringsutvikling.

Seljord, Fyresdal og Notodden er kommuner som er over middels når det gjelder næringsutvikling, mens som har under middels bostedsattraktivitet.

Hele ni kommuner i Telemark er blant kommunene hvor både næringsutvikling og bostedsattraktivitet er under middels.

ⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱ Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reprodusert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjejustert etableringsfrekvens fra 2007.

ⁱⁱⁱ I utregningen av innovasjonsklima er alle typer bedrifter vektet likt, mens i utregningen av innovasjonsfrekvens teller enbedriftsforetak mer enn flerbedriftsforetak. Innovasjonsfrekvens tar også hensyn til andel sysselsatte i innovative foretak.

^{iv} De metodiske forbedringene er at det er brukt en mer finmasket bransjeinndeling – 5-siffernivå NACE, i stedet for 3-siffer. Det har gjort at vi f. eks. har kunnet skille produksjon av vannkraft ut som en naturbasert næring (knyttet til fossekraft), mens den på 3-siffernivå var lagt sammen med distribusjon av kraft, som ikke er knyttet til natur.

^v Norsk kulturindeks er utarbeidet av Telemarkforskning, og setter sammen data fra mange kilder for å få fram kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. Link til undersøkelsen:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=1942

^{vi} For mer bakgrunn og analyser av attraktivitet, se Telemarkforskings notat ”Attraktivitetsbarometeret:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?r_ID=1943&merket=5